

**СВЕТИ-
КНЕЗ
ДАКАР**

БРОЈ 3 (47)

ПРИЗРЕН/ГРАЧАНИЦА, 2004.

ГОДИНА ДВАНАЕСТА

Са благословом Његовог Преосвештенства
епископа рашко-призренског и косовско-метохијског
господина др АРТЕМИЈА

Издаје Епархија рашко-призренска
и косовско-метохијска

Главни и одговорни уредник:
Војислав Јовичић

Уређивачки одбор:
епископ Атанасије (Ракита)
протосинђел Симеон
протосинђел Сава

Адреса издавача:
Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска
Манастир Грачаница, 38205 Грачаница
тел: 063 72 93 532

ISSN 0354-3927

Садржај

УМЕСТО УВОДА

Нови епископ у Српској Православној Цркви 7

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

Епископ Артемије:
Српска Црква против екуменизма..... 29

Николај Каверин:
Други Ватикански концил и богослужбена реформа 47

Епископ Иполит:
Православље – Римокатолицизам:
ко се кога више плаши? 55

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

Радомир Ракић:
Синагога..... 65

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Предраг Ристић:
Хелиоцентрични систем
у православном и католичком средњем веку..... 75

Мирољуб Јевтић:
Ислам је потребно познавати..... 97

ХРОНИКА..... 111

УМЕСТО УВОДА

Нови епископ у Српској Православној Цркви

*хиroyионија Ейискойа лийљанског
г. Теодосија (Шибалића)*

Дечани су данас, више него икада раније, значајни за опстанак српскога бића, како на овим просторима, тако и за све оне који су у расејању и живе по целом Божијем свету. Свети Краљ је собом изградио и у њих удахнуо део неба – рекао владика Теодосије после рукоположења и нагласио да је „сва узвишеност и величина епископског достојанства у служењу, састрадавању у љубави својој пастви и ревности за спасење душа повереног му народа Божијег”.

ЕРП КИМ Инфо-служба Грачаница, 20. јуни 2004.

У присуству више стотина верника из целе Србије и Црне Горе на Светој архијерејској литургији коју је данас у манастиру Високи Дечани служио патријарх српски Павле са 17 архијереја Српске и Грчке Православне Цркве рукоположен је нови Епископ липљански и викар Епархије рашко-призренске Теодосије (Шибалић), игуман дечански. Владика Теодосије је први настојатељ у историји ове царске лавре који носи архијерејски чин. Такође, по први пут Високи Дечани су постали епископско

седиште, и то у години када је овај манастир као први споменик на Косову и Метохији уврштен на листу светске културне баштине УНЕСКО-а.

„Предајем Ти жезал овај да с њим напасаш поверено Ти стадо Христово. Послушнима нека буде за ослонац и укрепљење, а непослушне и непокорне упућуј, карањем кроти и васпитај у Христу Исусу Господу” – поручио патријарх Павле новом Епископу липљанском.

У првој беседи после рукоположења владика Теодосије нагласио је да му је „највећа част што га је Свети архијерејски сабор Српске православне цркве призвао да у епископском чину помаже свом архијереју на простору многострадалне Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске”.

„Сво моје биће везано је за ове просторе, за овај народ и његове светиње. На Косову и Метохији сви страдају, и народ и његове вековне светиње. На овим просторима има више туге и плача, него ли радости и дечјег осмеха. Али овај народ, који је одувек пролазио Христову Голготу, са Христом је и васкрсавао. Надамо се да ће и овај пут бити тако” – рекао је владика Теодосије.

Он је поручио својим „сажитељима, поштеном и честитом народу метохијском и косовском” да „олако не напушта своје вековне домове и да се не одриче отачког наслеђа, које му је у залог предато”. Владика Теодосије посебно се захвалио италијански војницима КФОР-а, који попут „милостивог Самарјанина”, даноноћно чувају и брину о манастиру Високи Дечани.

„Хвала и онима суседима нашим са којима делимо ово парче земље под небом. Ова светиња и њени житељи увек су им чинили добро. Неки су на то узвраћали добром, а неки нису. Дај Боже, да их има и данас. Верујем да их има, који не одобравају ово зло које се чини светињама и народу нашем. Нека би Бог био свима милостив, али уједно и правичан. И овог пута жалим људским срцем, а посебно сада епископским, архијерејским срцем, сваку људску сузу, сваку људску жртву, сваку кап крви проливане; свако људско биће пострадао, а које је створено за живот.

Поручујем свима, немојмо остајати на злу којег је, нажалост, и било, а и сада га је доста у људској историји. Гледајмо на-

Епископ Теодосије

пред, прво на Бога, који је јачи од свакога зла, „јер Бог је љубав”. Он нас позива на вечни сабор заједништва, а не на изолацију, сепаратизам и затварања у себе. Будимо сви оно што је одувек ова светиња била – према свима отворени, без мржње према другоме, без прогањања другог”, нагласио владика Теодосије.

„Дечани су данас, више него икада раније, значајни за опстанак српскога бића, како на овим просторима, тако и за све оне који су у расејању и живе по целом Божијем свету. Свети Краљ је собом изградио и у њих удахнуо део неба”, рекао владика Теодосије после рукоположења и нагласио да је „сва узвишеност и величина епископског достојанства у служењу, састрадавању у љубави својој пастви и ревношћу за спасење душа повереног му народа Божијег”.

Захваљући пратњама КФОР-а у Високе Дечане на рукоположење новог владике стигли су Срби из других делова Косова и Метохије, који су тврдили да је јучерашњи дан у овој светињи био посебно свечан. Рукоположењу владике Теодосија, поред великог броја верника, присуствовали су и Љиљана Чолић, министар просвете и спорта, и Војислав Вукчевић, министар дијаспоре у Влади Србије, као и Оливер Ивановић, Рада Трајковић и Ранђел Нојкић, посланици коалиције „Повратак”, представници КФОР-а и међународне заједнице на Косову и Метохији, монаштво и свештенство Архиепископије београдско-карловачке, Митрополије црногорско-приморске, епархија: Рашко-призренске, Захумско-херцеговачке и Жичке.

Свечаној литургији и ручку присуствовали су представници америчке, британске, француске и италијанске канцеларије у Приштини као и командант италијанско-немачких војних снага генерал Ерико Данило са својим официрима. Шефа УНМИК-а представљао је господин Јоханес Регенбрехт, заменик шефа политичког одсека УНМИК-а, који је бираним речима у име Мисије УН честитао рукоположење Епископу липљанском.

Новорукоположени Епископ липљански обављаће дужност викарног епископа Епархије рашко-призренске и косовско-метохијске и имаће седиште у манастиру Високи Дечани, где ће поред својих епископских обавеза и даље обављати дужност наставатеља манастира.

О ХИРОТОНИЈИ ЕПИСКОПА ТЕОДОСИЈА

У недељу 20. јуна 2004. године, хиротонисан је новоизабрани Епископ липљански г. Теодосије, настојатељ манастира Дечана. Чин рукоположења за епископа, у склопу Свете архијерејске литургије у манастиру Дечани, извршио је Његова Светост Патријарх српски г. Павле, уз саслужење великог броја епископа, јеромонаха и свештеника.

Хиротонији је претходио чин наречења, који је извршен у суботу, 19. јуна 2004. године. На почетку наречења служена је доксологија, а затим је Његово Преосвештенство епископ г. Артемије, у својству домаћина беседом поздравио Патријарха и све окупљене око кивота св. Стефана Дечанског. Од архијереја у чину наречења учествовали су, поред Патријарха српског и Преосвећеног владике Артемија, Митрополит црногорско-приморски г. Амфилохије, Митрополит козански г. Амвросије из Грчке Православне Цркве, Митрополит велешки г. Јован, Епископ нишки г. Иринеј, Епископ зворничко-тузлански г. Василије, Епископ будимски г. Лукијан, Епископ канадски г. Георгије, Епископ бачки г. Иринеј, Епископ средњоевропски г. Константин, Епископ врањски г. Пахомије, Епископ шумадијски г. Јован, Епископ будимљанско-никшићки г. Јоаникије, Епископ захумско-херцеговачки г. Григорије, викарни Епископ јегарски г. Порфирије, викарни Епископ велички г. Јоаким и умировљени Епископ захумско-херцеговачки г. Атанасије. После наречења одслужено је вечерње богослужење којим је началствовао игуман дечански Теодосије, новонаречени епископ липљански.

У недељу 20. јуна 2004. године, прво је служено јутарње богослужење, којим је началствовао игуман острошки Јован (Пурић), новоизабрани Епископ диоклијски. Затим је почела света Литургија, којом је началствовао Патријарх српски уз саслужење преко 40 јеромонаха, свештеника, јерођаконa. На крају Литургије, Његова Светост Патријарх српски г. Павле предао је архипастирски жезал новом епископу уз топле очинске речи, на које је одговорио Преосвећени епископ липљански својом пригодном беседом.

Захваљујући доброј и координираној пратњи КФОР-а, на рукоположење новог епископа стигао је велики број верника са Ко-

сова и Метохије, као и представници Владе Србије: госпођа Љиљана Чолић, министар просвете, и проф. др Војислав Вукчевић, министар спорта и дијаспоре, г. Оливер Ивановић, госпођа Рада Трајковић и г. Ранђел Нојкић, посланици коалиције „Повратак”, затим Небојша Бакарећ, председник Извршног одбора Скупштине општине Стари град. Литургији, хиротонији и ручку присуствовали су и представници америчке, британске, француске и италијанске канцеларије у Приштини, као и командант италијанско-немачких војних снага г. Ерико Данило са официрима. Шефа УНМИК-а представљао је г. Јоханес Регенбрехт, заменик шефа политичког одсека. На крају ручка г. Светлана Стевић одушевила је све присутне извођењем изворних косовских песама, а песник г. Ранко Ђиновић из Ђаковице одрецитовао је песму из своје збрике посвећене манастиру Дечани.

САОПШТЕЊЕ АРХИЈЕРЕЈА ОКУПЉЕНИХ НА ХИРОТОНИЈИ ЕПИСКОПА ЛИПЉАНСКОГ Г. ТЕОДОСИЈА

Сабрани данас у Високим Дечанима, на овај свеблагодатни педесетнички догађај хиротоније новоизабраног Епископа липљанског г. Теодосија, игумана Високих Дечана, нас двадесет Епископа Пећке Патријаршије и Охридске Архиепископије, на челу са Његовом Светошћу Патријархом српским г. Павлом, уз саслужење и браће Архиепископа из Јеладске Цркве, – уносимо благодарност Богу Живоме и Истинитоме, у Тројици слављеноме, Светим великомученицима Стефану Дечанском и Лазару Косовском и осталим Светим Божјим угодницима и мученицима ове страдалне, али славне косовскометохијске земље; захваљујемо на оваквој духовној радости заједништва са Небеском Црквом Божјом, присутном кроз Светитеље и Мученике, и са земаљском Црквом Христовом, оличеном у присутном народу Божјем.

Благодаримо Богу, Спаситељу свих људи, за Његов дар – за новог епископа, данас хиротонисаног и назначеног за дивну и плодну Метохију. Она је овајкада била испуњена светим манастирима и храмовима и верним народом Божјим око њих и у њима, али и гробовима мученика и рушевинама Божјих и људских домова. Данас је она, нажалост, увелико испражњена од

православног народа. У њој је, много више него икада раније, порушених светиња, разорених домова и оскрнављених гробова, опљачкане и незаконито узурпиране имовине, неправде и неслободе која Богу и савести човечанства вапије, невино проливене крви која као Авељева виче к Небу.

Туга је за нас, и за свако људско биће добре воље и искрена срца, што је од суседне Пећи до Ђаковице, Призрена и Светих Архангела у Метохији, и даље до Девича и већине градова и села широм Косова, пред очима наше и светске јавности, а у присуству војних снага и цивилних власти међународне заједнице, порушено преко сто тридесет цркава и манастира и испражњено на стотине српских села и насеља. У њих, ево, и после пет година протектората Уједињених нација и НАТО снага, једва да се ко од прогнаних Срба вратио, и то са тешком муком и уз сталну опасност по живот, а нарочито по живот и будућност своје деце. Сећамо се са болом прошлогодишњег убиства, управо у ово годишње доба, двоје невине српске деце (и још двоје тешко рањене) у недалеком Гораждевцу, као и прошлонедельног мучког убиства српског младића Димитрија Поповића усред Грачанице, као и, само два месеца пре тога, ужасног погрома над Србима и њиховим светињама, извршеног од 17. до 19. марта 2004. године.

Упркос свему, трагични догађаји не потапају нашу хришћанску наду и праведна очекивања да ће ускоро доћи бољи дани и светлија будућност за све житеље ове области; да ће најзад доћи пуна слобода живота, кретања, рада и учења и за Србе и њихову децу, као и за све људе и сву децу народа који овде вековима живе заједно. Са вером, али и са пуним правом, слободу и безбедност за све очекујемо и од српске државе, а нарочито од моћне светске заједнице, чије присуство овде губи сваки смисао ако не може или неће да донесе слободу, мир и спокојство за све и свакога. Зато молимо и захтевамо да се слобода и мир, правда и хуманост, безбедан живот и просперитет, гарантовање свих људских и националних права, неодложно обезбеди за све житеље Косова и Метохије, а поготову за још увек прогањани српски народ и његове светиње. Молимо и тражимо да се што пре омогући стварни и безбедан повратак прогнаних Срба у Метохију и на Косово, као и заштита оних који су остали и оп-

стали под несносним условима, и малобројних повратника, као и да се одмах приступи обнови спаљених светиња, пре свих манастира Девича у Дреници и Светих Архангела код Призрена, па затим и српских кућа у Липљану, Обилићу, Свињару, Белом Пољу и толиким другим насељима.

Молимо и наш српски православни народ да истраје у својој вери и људској честитости, да не клоне пред опасностима и налетима безумља, него да остане постојан и истрајан на својој прадедовској земљи и у својим богоданим светињама.

Из ове древне косовскометохијске светиње обраћамо се и нашим суграђанима Албанцима, желећи им од Бога мир и сваки напредак исто онолико колико и себи и своме народу, као и свима осталима који заједно са нама овде живе. Подсећамо њих и себе на очигледну истину: историјски и судбински упутио нас је Бог и Његов Промисао једне на друге. Хлеба, сунца, воде и љубави Божје на Косову и Метохији има за све нас. Показало се и показује свакоме ко има душе и разума да насиље и прогони, раздори, мржња и злочини, било са које стране долазили, никада и никоме нису донели нити ће донети срећу. Зло добра донети не може. На несрећи и невино проливеној сузи и крви других, поготову невине деце, не гради се сопствена будућност. Добро је што су се на своја огњишта вратили прогнани Албан-

ци и обновили своје домове. Зар није подједнако добро да се исто тако што пре врате и прогнани Срби и други житељи Косова и Метохије – да би живели у миру и слободи на својим вековним огњиштима? То захтева правда Божја и то тражи елементарна човечност; то захтевају и општељудски и европски стандарди демократије и хуманости. Свако гажење вечних моралних закона и општељудске праведности пре или после враћа се људима и народима Божјом мером и правдом.

Захваљујемо Епископу рашко-призренском г. Артемију на братској љубави. Захваљујемо и команди и војницима италијанског контингента КФОР-а на усрдном залагању око безбедности свих учесника у данашњој свечаности, коју смо сви са свима делили у Светим Дечанима. Захваљујемо, на крају, и новом владици Теодосију и његовом дечанском братству на љубави и гостопримству, указаним нама и свим данашњим посетиоцима и поклоницима ове древне светиње Светога ктитора Краља-Мученика, Стефана Дечанскога. Епископу, братству и народу у овој светињи и око осталих Божјих и народних светиња Косова и Метохије желимо Божји и људски мир, благослов, правду и слободу у Духу Светоме.

У Високим Дечанима, 20. јуна 2004.
 + Архиепископ Пећки и Патријарх Српски г. Павле,
 Епископ рашко-призренски г. Артемије,
 Епископ липљански г. Теодосије,
 Митрополит умировљени козански г. Амвросије,
 Митрополит црногорско-приморски г. Амфилохије,
 Митрополит велешки и Егзарх охридски г. Јован,
 Епископ нишки г. Иринеј,
 Епископ зворничко-тузлански г. Василије,
 Епископ будимски г. Лукијан,
 Епископ канадски г. Георгије,
 Епископ бачки г. Иринеј,
 Епископ средњоевропски г. Константин,
 Епископ врањски г. Пахомије,
 Епископ шумадијски г. Јован,
 Епископ будимљанско-полимски г. Јоаникије,
 Епископ захумско-херцеговачки г. Григорије,

Епископ јегарски г. Порфирије,
Епископ велички г. Јоаким,
Епископ Атанасије, умировљени херцеговачки,
Архим. Јован, новоизабрани Епископ диоклијски
Архим. Максим, новоизабрани Епископ хумски

БИОГРАФИЈА ЕПИСКОПА ТЕОДОСИЈА

Игуман Теодосије, на крштењу Живко (Шибалић), рођен је 29. јуна 1963. г. у Чачку, од оца Милана и мајке Биљане (рођ. Јовичић), сада у монаштву монахиње Марте (Манастир Гориоч). Основну и средњу школу Живко је завршио у Горјанима и Ужицу са одличним успехом. Још од раног детињства показивао је љубав према цркви и богослужењу. Мајка Биљана је Живка и млађег сина Дејана редовно водила на молитву усађујући им још од ране младости љубав према Богу и врлини. После завршене гимназије Живко је студирао теологију на Теолошком факултету у Београду, где је и дипломирао из манастира Дечани 2000. године. Као успешан студент Живко је похађао и курс енглеског језика у Бирмингему у Енглеској. Међутим, и поред љубави према теологији и учењу Светих отаца, највећа љубав будућег дечанског игумана и владике липљанског остао је монашки живот за којим је чезнуо, молећи се усрдно Господу да га удостоји монашког чина. Често је посеђивао манастире Студеницу, Жичу, Телије као и овчарско-кабларске манастире у којима је упознао монашко предање св. владике Николаја и св. аве Јустина.

Дана 6. јануара 1987. године постаје искушеник у манастиру Црна Река код Новог Пазара, где почиње монашки живот под духовним руководством игумана Артемија, садашњег Епископа рашко-призренског. У Црној Реци искушеник Живко је замонашен у малу схиму на манастирску славу, свете Архангеле, 21. новембра 1989. године, добивши монашко име Теодосије, по св. Теодосију Великом, оснивачу општежића. Монашко име великог палестинског аве знаменовало је и духовни пут новопостриженог монаха Теодосија.

У чин јерођакона рукоположио га је тадашњи Епископ рашко-призренски Павле (садашњи Патријарх српски) на Светлу

Новоизабрани епископ Теодосије са мајком (монахињом Маријом)

среду 1990. г. у саборном храму св. Георгија у Призрену. Епископ Артемије га је рукоположио у чин јеромонаха у манастиру Ђелије код Ваљева у недељу по Срећењу 1992. године. Као и увек до тада, духовни пример светог Аве Ђелијског био је и остао трајно надахнуће и, пример оцу Теодосију.

Од маја 1991. до марта 1992. године отац Теодосије је на послушању у Епископском двору у Призрену као ђакон и возач епископа Артемија. Служећи верно свом духовнику и владици, млади свештеномонах учио се духовном искуству, које ће му касније омогућити даруководи младе монахе у монашком животу. У марту 1992. године, са неколико црноречких монаха јеромонах Теодосије прелази у манастир Високи

Дечани, где га Епископ рашко-призренски Артемије поставља за настојатеља манастира и одликује чином игумана 22. октобра 1992. Отац Теодосије постао је са својих 29 година најмлађи настојатељ ове древне царске лавре.

Под духовним руководством епископа Артемија и оцем Теодосијем као настојатељем манастир Високи Децани израстао је у највећи мушки манастир Српске Православне Цркве који данас броји 30 монаха и искушеника. Од обнове дечанског општежића 1992. године у манастиру су развијене бројне активности: дуборез, иконопис, производња свећа, издавачка делатност итд. Манастир у својим виноградима у Великој Хочи код Ораховца такође производи чувено дечанско вино и ракију, ко-

ји се помињу још у средњовековним списима. За време ратних и поратних година на Косову и Метохији игуман Теодосије са својом братијом био је и остао активан у организовању хуманитарне помоћи за страдално становништво дечанског краја. Тако су се под кровом манастира Високи Дечани у време НАТО бомбардовања нашле и албанске и српске избеглице, којима су монаси на челу са оцем Теодосијем пружили уточиште.

Владика Теодосије носи титулу Епископа липљанског по древној епископији града Улпијане (назване Јустинијана Секунда), а касније познате под именом епископије липљанске, једне од најстаријих светосавских епископија на овим просторима. Као викар Епископа рашко-призренског Артемија, епископ Теодосије помагаће епархијском архијереју и свом духовном оцу у црквеним пословима на просторима Косова, Метохије и Рашке области обављајући и даље дужност настојатеља дечанске царске лавре.

АРХИЈЕРЕЈСКА БЕСЕДА ВЛАДИКЕ ТЕОДОСИЈА

Ваша Светости, Ваша Високопреосвештенства, браћо Архијереји, уважена господо, браћо и сестре,

Нека је благословен Бог у Тројици слављени, предвечни Отац, јединородни Син Његов и Дух Свети Утешитељ. Нека је благословено име Његово, нека је благословен промисао Његов, нека је благословена љубав Његова.

Почињем ове речи свога обраћања, благосиљањем Бога, живога и истинитога, јер је то од свега најважније; да увек Бога призивамо у молитвама својим, да увек Богу благодаримо

Архијерејски благослов

за све што нам даје и да с Богом започињемо све што чинимо у овом животу.

Благодарим Богу, на првом месту, што ме је у Свом предвечном промислу, створио и увео у биће; што ми је подарио живот, а поготову „што ме је увео у нови живот” у Цркви својој, Светој, Апостолској и Православној.

Данас, имам још већи разлог за благосиљање и благодарење Богу, што ме је Ваша Светости, преко Вас и оцаца Архиепископа, који сте Христови ученици и апостолски наследници, увео у благодат и службу епископства.

То је благодат и служба самога Господа Христа, који је по речима светога Апостола „епископ и чувар душа наших” (1 Петр. 2, 25). Он је Пастир и Архиепископ Цркве Своје свете; па је и мене данас, преко Светог архиепископског сабора и ваших богоблагодатних руку, браћо Архиепископи, увео у чин, увео у благодат и службу архиепископа Цркве Његове.

Бити епископ Цркве Христове, то значи на првом месту – бити служитељ, јер „Син Човечији није дошао да Му служи, него да служи и даде живот Свој у откуп за многе” (Мт. 20, 28); служити Богу вишњему, и ближњима у којима обитава и живи сам Христос, нарочито у „најмањој браћи Његовој” (Мт. 25, 40), којима је Он и обећао Царство Своје небеско.

У овом привременом земаљском животу немамо ничега што би било изнад пастирског служења, јер је оно посвећено највећем и најузвишенијем делу, а то је спасење душа људских. Истински пастир, истински епископ Цркве Божије, треба да брине за словесно стадо поверено му од „Великог Пастира” и то за сваку душу појединачно.

Господ нам говори и поручује преко свога пророка Језекиља: „Ја ћу пасти стадо своје, и ја ћу их одмарати. Тражићу изгубљену, и доведићу натраг одагнану, и рањену ћу завити и болесну окријепити; а товну ћу и јаку потрти, пашћу их по правди” (Јез. 34, 15-16).

Сва узвишеност и величина епископског достојанства састоји се управо у служењу. Истински епископ треба свакодневно да састрадава у љубави својој према пастви и да непрекидно гори светом ревношћу за спасење душа повереног му народа Божијег; да непрестано стреми ка њиховом духовном препороду,

како би сви достигли у духовно савршенство „у меру раста пуноће Христове” (Еф. 4, 13).

Стога сам и ја данас свестан, Ваша Светости и браћо Архијереји, да је и мене Господ, као некада своје Пророке, своје Првосвештенике, своје Апостоле и Архијереје, управо позвао на крст, позвао на голготски пут свој. Али знам, исто тако, да само тај пут води у васкрсење, и да се само кроз Крст долази до победе над свим оним што је препрека нашем вечном животу. Зато су ми сада, више него икада раније, потребне Ваше молитве и Ваши очински савети, без којих не бих могао да носим ово бреме и ове обавезе које сте ми поверили. Не ослањам се на своје снаге колико на Божију помоћ и Ваше свете молитве.

Неизмерно сам благодаран Богу што припадам народу у коме сам рођен, у коме сам крштен и ево данас хиротонисан. Српски народ је, као и сваки други Божији народ; народ који је ишао и који иде Христовим путем.

Срећан сам да ми је Господ дао да могу да му служим у овом узвишеном достојанству, онако као што су му служили и свети преци наши, свети праоци наши, од светих Ђирила и Методија, преко светога Саве и осталих светитеља, све до светога Краља, ктитора ове свете обитељи у чијем храму, ја недостојни и најмањи међу служитељима Христовим, примих овај залог Духа Светога.

То је још један велики разлог за моје благодарење Богу; што сам управо у овом светом манастиру, задужбини Краља мученика, Високим Дечанима, доживео ову највећу благодат. Дечани су данас, више него икада раније, значајни за опстанак српскога бића, како на овим просторима, тако и за све оне који су у расејању и живе по целом Божијем свету. Свети Краљ је собом изградио и у њих удахнуо део неба. Из тог разлога они све до данас непоколебиво стоје, одолевајући свакој стихији земаљској и нас узводећи небу и прволику Христу, чинећи нас благодатно неосетљивим за све опасности које нас окружују.

Свестан сам у какво време сам постао епископ; свестан сам и у каквим околностима; свестан сам и свих тешкоћа и опасности које ме очекују. Али, нисам сам и нисмо сами. „Ево ја сам с вама у све дане до свршетка века” (Мт. 28, 20), то је рекао Господ Христос и послао нам Духа свога Утешитеља, и то

се дело наставља све до данас. Господње је присуство, Господње је дело, од Господа је сваки успех. А ми смо само у томе сарадници Божији, како често понавља наш свети Патријарх, овде сада присутан.

Хвала Вам, Ваша Светости, хвала Вама оци Архијереји. Хвала, што сте и овај пут потврдили да је Ваше срце и да је Ваша душа управо овде на Косову и Метохији. Вашим доласком, Вашом жртвом, Вашом неизмерном љубављу потврдили сте своје опредељење и дали сте нама пример, да и ми данас, све до смрти и крви служимо овом месту; да заједно са нашим многонапаћеним и многострадалним народом опстанемо на овим просторима.

Хвала мојим честитим и скромним родитељима, оцу Милану и мајци Биљани сада у монаштву монахињи Марти, што су ме родили и васпитали у скромности и поштењу. Благодарим Богу за мајку, која ме је не само телесно родила, него ме је и духовно упутила да свим својим бићем стремим и служим Живоме Богу; која се данас и понајвише радује овом узвишеном чину. Она је данас овде са нама у монашком лику и образу, приневши Богу све што је имала, па и саму себе, гледајући само на Господа, који је и обећао „да је таквих Царство небеско” (Мт. 19, 14).

Хвала и свим мојим учитељима који су ме страху Божијем учили и овом путу водили; на првом месту оцу Дмитру, пароху пожешке цркве, који ми је био и први вероучитељ, примивши ме и учивши азбуци духовног и црквеног живота.

Неизмерно благодарим Богу, што ме је у право време упутио на Богословски факултет, где сам срео највеће богослове и учитеље наше Цркве у лику својих отаца и професора, који су данас овде и присутни. Они су ми на најбољи начин удахнули дух богословља и научили ме да је Црква Божија жива Црква, и да се само кроз њу и у њој можемо спасти; да се само кроз свету Литургију открива коначни смисао живљења, како овде на земљи, тако и у вечности; да се само вером може истински живети и делима своја вера потврђивати.

Благодарим и Његовој Светости, Патријарху нашем господину Павлу, тадашњем Епископу рашко-призренском, што је имао очинско разумевање за мој избор да се посветим монашком позиву и да будем монах у његовој епархији; који ме је замонашио у маленом, али за мене много значајном црноречком

манастиру, који ће касније постати прави расадник мушког монаштва у целој епархији; који ме је рукоположио у први степен свештенства, давши ми ђаконски чин у саборној цркви светог великомученика Георгија у Призрену, а која је данас порушена од стране непријатеља и више се у њој не служи.

А највећу благодарност одајем духовном оцу и владици своје Артемију, који ми је у животу био све; и родитељ, и учитељ, и духовни руководитељ на тесном и уском путу Христовом (уп. Мт. 7, 14); који ме је пажљиво и стрпљиво узводио на лествици духовног живота од искушеника, преко монашког до игуманског служења, па све до данас, када сам примио највећу благодат овде на земљи, благодат епископског служења. Поред свега великог и узвишеног што ми је предао, од свега истичем то, што ме је научио и назидео на темељу очинског благослова светог старца Аве Јустина Ћелијског; што ме је научио како се истински Богу служи целим својим бићем у смирењу и потпуној преданости вољи Његовој светој.

Са пуним поверењем узвео ме је у звање игумана ове свете обитељи, тада младог и у свему неискусног, али никада ме не остављајући самог, без своје помоћи и заштите. Благослов његов увек ме је пратио и штитио, нарочито у ове последње и најтеже дане, када смо сви прошли, а и сада пролазимо Христову Голготу, страдајући и бивајући у опасностима свакодневним. Поверио ми је братију, са којом сам почео подвиг и живот у овој светој обитељи, а која се његовим молитвама умножила у многогородно дрво, на чије гране данас многи долазе и хране се њеним слатким духовним плодовима. Мојој братији дечанској, која ми је од свих најближа и најдража, нека је хвала на свему, јер осећам да без њих ни ја данас не бих постојао на овом светом месту. Овог пута од свих њих тражим опроштај, ако сам некада некога повредио и ако га нисам на прави начин разумео или прихватио, а молим се Господу и светом Краљу да нас до краја нашег земног подвига све сачува обједињеним, сложним и непоколебљивим.

А светом Краљу, оснивачу ове свете обитељи, највећа благодарност од мене и од све братије, на првом месту што нас је избрао и призвао да му служимо, што нас је у све дане тешке и тегобне чувао и сачувао, дајући нам наду и радост, водећи нас ка

вечном небеском циљу Царству Божијем. Од Светог архијерејског сабора Српске Православне Цркве призван сам да у епископском чину помажем своје архијереју на простору многострадалне Епархије рашко-призренске. То ми је и највећа част коју сам могао добити, јер је сво моје биће везано за ове просторе, за овај народ и његове светиње.

На Косову и Метохији сви страдају, и народ и његове вековне светиње. На овим просторима има више туге и плача, него ли радости и дечијег осмеха. Али овај народ, који је одувек пролазио Христову Голготу, са Христом је и васкрсавао. Надамо се да ће и овај пут бити тако.

Зато је ово света земља, ово је српски Јерусалим који је освешћен Божијим именом, идењем Божијим путем, живљењем ради Бога и служењем Богу, све до жртве и страдања за Њега. Овог пута и са овог места поручујем свим својим сажитељима, поштенном и честитом народу метохијском и косовском: немојмо посустати и немојмо се поколебати на свом путу ка вечном циљу, ка вечном животу. Господ који нас је и призвао на овај пут, Он ће нас сачувати и избавити када то буде требало, али да ми будемо увек близу Њега, у Њега верујемо и у Њему се надамо. Зато, немојмо олако напуштати своје вековне домове и одрицати се отачког наслеђа које нам је у залог предато.

У овом узвишеном тренутку сећам се не само живих на земљи, него и оних живих на небу, који су напустили овај земаљски живот; било преминулих, било присилно одасланих одавде – убиствима, клањима, мучењима. Такав је пре свих отац Гаврило – архиђакон, сабрат наш; такав је и Харитон - монах, такође сабрат наш; такав је и Стефан јеромонах; таква су и деца из Гораждевца, из Пећи; такав је и новопострадали Димитрије грачанички – сви они мучени и побијени Христа ради и имена српскога ради. Њиховом невином крвљу Господ искупљује род српски од свих његових заблуда, лутања и грешака, почињеним у историји све до данас.

Посебно бих се осећао неискреним ако не бих овде пред свима Вама, поменуо и „милостивог Самарјанина”, овог пута у лицу италијанских војника, који нас даноноћно чувају и о нама брину, и без чије заштите и помоћи ми данас овде, у овим условима, не бисмо могли да опстанемо. Ми се њима не можемо ни-

чим одужити, до молитвом светом Краљу да им он узврати за сва њихова добра која су учинили његовој светињи.

Хвала и онима суседима нашим са којима делимо ово парче земље под небом. Ова светиња и њени житељи увек су им чинили добро. Неки су на то узвраћали добром, а неки нису. Дај Боже, да их има и данас, и верујем да их има, који не одобравају ово зло које се чини светињама нашим, које се чини народу нашем. Нека би Бог био свима милостив, али уједно и правичан. И овог пута жалим људским срцем, а посебно сада епископским, архијерејским срцем, сваку људску сузу, сваку људску жртву, сваку кап крви проливане; свако људско биће пострадало, а које је створено за живот. И зато поручујем свима, немојмо остајати на злу којег је, нажалост, и било, а и сада га је доста у људској историји. Гледајмо напред, прво на Бога који је јачи од свакога зла, који је светлији од свакога мрака, и који је љубављу обилнији од сваке мржње, „јер Бог је љубав” (1 Јов. 8, 4). Он нас позива на вечни сабор заједништва, а не изолације, сепаратизма и затварања у себе. Широко срце нам је дао, веће од васељене и шире од космоса. И зато, будимо сви оно што је одувек ова светиња била – према свима отворени, без мржње према другоме, без прогањања другог.

Вашој љубави, свима овде присутним архијерејима, браћи и сестрама, нарочито онима који су издалека дошли; представницима државе и власти, којима су ова врата увек била отворена са жељом да и срца њихова буду отворена за овај многострадални народ; просећи од свих Вас опроштај и молитве, желим сваки Божији благослов, благодат Светога Духа, а Господу нашем који је прослављен заједно са Својим Оцем и Духом Светим, нека је слава, част и поклоњење, сада и увек и у векове векова. Амин!

ЛИПЉАНСКА ЕПИСКОПИЈА У ИСТОРИЈИ ЦРКВЕ И СРПСКОГ НАРОДА

Почеци хришћанске историје на просторима данашњег Косова и Метохије могу се пратити још од апостолских времена, када су по предању св. Апостоли Андреј и Павле посетили ове

Ејиској Теодосије са госџима

просторе и донели светлост Еванђеља. Овде су своју веру у Христа посведочили и први хришћански мученици, међу којима су посебно значајни свети Флор и Лавр који су пострадали у Улпијани крајем 2. века. Флор и Лавр били су скулптори који су своје умеће научили од чувених скулптора тога времена Прокла и Максима. Крајем 2. века они долазе на простор Илирика и страдају за Христа у Улпијани дарданској након што су порушили кипове паганских богова. Остаци древне Улпијане, у којој су пострадали Флор и Лавр, могу се и данас видети на простору између Грачанице и варошице Липљана, која је добила име по том древном римском и византијском граду.

Улпијана се први пут помиње у списима Птоломеја средином 2. века. Првобитно мање рударско насеље добило је почетком 2. века, за време владавине цара Трајана (98-118), статус

римског муниципија, а касније је постало и седиште епископије. Након Миланског едикта 313. год. и реформе црквене организације под царем Константином и његовим наследницима, ово подручје је дошло под јурисдикцију Солунског Викаријата, што се јасно види из писма римског папе Инокентија I упућеног солунском викару епископу Руфу 412. године, по коме Викаријату припада подручје Дарданије (данашњег Косова и Метохије). Већ средином четвртог века помиње се Македоније, епископ Улпијане, који је са осталим западним епископима учествовао на сабору у Сардици 343. године. Остало је забележено да је град посетио и цар Теодосије 380. године. Године 535. основана је нова Архиепископија Iustiniana Prima, у близини данашњег Скопља, под чију јурисдикцију убрзо потпада и епископија града Улпијане.

У два наврата Улпијану заузимају и пљачкају Готи, а претпоставља се да је град доста страдао и у земљотресу 518. године. Град је у целини обновљен у време владавине цара Јустинијана, средином 6. века, а од тада се назива Iustiniana Secunda. Међутим, мир на овим просторима није дуго потрајао. Крајем 6. и почетком 7. века Јустинијану Приму и друге хришћанске градове укључујући и древну Улпијану освојили су Словени и Авари. Словени све више насељавају Балкан и формирају своје области, тзв. „Склавиније”, све до Пелопонеза. У источном делу Балкана словенска племена примају хришћанство од Византије, док је у западним деловима био јачи утицај Римске Цркве, посебно у приморју. Српска племена од 9. до 11. века, стварају и прве локалне кнежевине, којих је било неколико до појаве славне породице Немањића, половином 12. века.

Консолидацијом византијске власти на Балкану након насељавања Словена и њиховог мешања са локалним становништвом, епархије које су припадале Митрополији Јустинијане Приме поново су враћене у окриље Солунског Викаријата и остале су у његовом саставу до 732. године, када је византијски цар Лав III читава подручје Балкана пренео под јурисдикцију Цариградске Патријаршије. Од тада простор источног Илирика потпада под још јачи духовни и културни утицај Константинопоља.

У периоду од 927. до 971. године подручје данашњег Косова и Метохије припало је Бугарској Патријаршији, која је основа-

на у време владавине бугарског цара Симеона (893-927). После освајања Бугарске, византијски цар Василије II укинуо је Бугарску Патријаршију и формирао нову аутокефалну Охридску Архиепископију, којој је припало и подручје данашњег Косова и Метохије (976-1018). Нова архиепископија је била под директном контролом византијског цара, који је именовао кандидате за Охридски трон, док је Цариградски патријарх вршио хиротонију Охридског архиепископа, који је по правилу морао да буде Грк. Теофилакт Охридски, Грк из Цариграда, у 10. веку носталгично жали за престоним градом и сведочи да је његова паства потпуно словенска. У грчким изворима тог времена Теофилакт се назива Архиепископом Бугарске.

Простори Призренске и Липљанске епископије постали су саставни део српске државе 1189. године, када је велики жупан Стефан Немања (1168-1196) освојио византијски град Призрен и значајно увећао тадашњу младу српску државу. У Хиландарској повељи (1198) Симеон Немања вели да је „обновио своју дедовину и већма утврдио” да је „подигао пропалу своју дедовину и стекао”, па наводи шта је то стекао „од морске земље”, „од Арбанаса”, „од грчке земље”. Арбанаска земља је за њега само Пилот (подручје данашње северне Албаније), док је косовска област овде представљена називом „Лаб са Липљанем” и наведена у категорији „грчке земље”.

Почетком тринаестог века Бугари су опет заузели ово подручје, а убрзо потом власт су поново преузели Византијци. Коначно, 1214. године у време владавине српског краља Стефана Првовенчаног (1196-1227), брата св. Саве – првог српског Архиепископа, подручје данашњег Косова и Метохије коначно је прикључено самосталној Српској Цркви и територијално је остало у склопу српске државе све до доласка Турака 1455. године.

Од оснивања Охридске Архиепископије рашком (српском) земљом руководи у црквеном погледу грчки епископ у Расу (1020). На територији данашњег Косова и Метохије постојале су две епархије – једна са седиштем у Призрену, и друга у Липљану. Оснивањем Српске аутокефалне Архиепископије (1219) настале су крупне промене у организацији Цркве на целом простору од Јадрана до Мораве. У оквиру новог државног подручја, са којим се поклапала област нове аутокефалне Цркве, на-

шле су се охридске епархије – не само Рас него и Призрен и Липљан, делимично и Ниш (древни Наисус), а горњоморавски предео откинут је од скопске епархије, која је остала под грчким епископом. Оснивач самосталне Српске Цркве, архиепископ Сава (1219-1236), задржава три охридске епархије – Рашку, Липљанску и Призренску, поставивши на те катедре српске епископе, али оснива и нове: Жичку, Топличку, Моравичку, Хвосно, Будимљанску, Зетску и Хумску. Само су се две последње нашле на подручју које је било под већим црквеним утицајем Рима, иако су те просторе од свог доласка на Балкан насељавали Срби, који су у приморским крајевима хришћанство првобитно примили од православних римских мисионара. Све остале новоосноване српске епархије налазиле су се у језгру српских области, а две бивше Охридске епархије, Призренска и Липљанска, мада на периферији тадашње државе области, биле су на чисто српском земљишту, па Стефан Немања о њима сасвим разумљиво говори као о својој „дедовини”. Постављањем Срба за епископе и ширењем речи Божје на народном језику српски народ је коначно просвећен светлошћу Јеванђеља.

Друга половина 13. и прва половина 14. века представљају златни период српске духовности и културе на просторима данашњег Косова и Метохије. То је период великих градитељских подухвата и градње бројних цркава и манастира, међу којима се посебно истичу Богородица Љевишка у Призрену, Пећка Патријаршија, Бањска, Грачаница и Високи Дечани. Српски племићи подизали су и своје мање задужбине од којих су неке преживеле све до наших дана.

Манастир Грачаницу је подигао српски краљ Милутин (1314-1315) на речици Грачанки, на темељима старе византијске базилике из 11. века. У Грачаницу је већ у 14. веку пренесено седиште Липљанског епископа, који се од тада понекад назива и „грачанички”. Грачаница се касније помиње као седиште грачаничких и новобрдских епископа и митрополита све до 1455. године и пада под турску власт. Липљанска епископија се, дакле, већ током 14. века полако губи у црквеним записима и њен простор улази у састав других епископија.

ОГЛЕДИ ИЗ КАНОНСКОГ И ЦРКВЕНОГ ПРАВА

Еѣиској Арѣмије

Српска Црква против екуменизма

Научни скуп „Екуменизам – насѣанак, очекивања, негирања”, 20 - 24. септембра 2004, Солун

Екуменизам је чедо 20. века. Рођен је на његовом почетку. Негде средином века доживео је метаморфозу у Светски савет црква. А крајем века, био је на издисају, јер је жестоко негиран. Нажалост, преживео је ту кризу, и наста-вио да узнемирава Цркву Божију и у 21. веку.

Овај научни скуп о Екуменизму, по нашем скромном мишљењу, веома је закаснио, али не и безнадежно. Стога благодаримо Богу, као и свима који су се потрудили да до овог еминентног скупа дође, како би се питање Екуменизма размотрило са разних аспеката, што би требало да буде од велике помоћи, како свим помесним Православним Црквама, тако и црквеној пуноћи и сваком вернику, да заузме правилан однос према овој, не само најновијој, него и најопасијој еклисиолошкој јереси, коју стога наш познати теолог о. Јустин Поповић и назива – ”СВЕ-ЈЕРЕС”, јер она у себи обухвата све кроз историју Цркве познате јереси.

О Цркви „Једној, Светој, Католичанској и Апостолској”, Цркви Православној, као и о самом појму „ЕКУМЕНИЗМА”, било

је и биће много говора на овом цењеном скупу. Стога се ми у нашем излагању нећемо на тим појмовима посебно задржавати. Оно о чему треба ми да говоримо јесте питање: да ли је, колико је и на који начин Српска Православна Црква против Екуменизма; кроз кога и на који начин се то противљење пројављивало или се и данас пројављује.

Болна је чињеница сазнање да ни једна помесна Црква Православна није остала неокаљана и неупрљана екуменистичком zarazом. Нека више, нека мање. Али је исто тако утешна и охрабрујућа чињеница да је у свакој помесној Цркви Православној било и има оних светлих и светих примера, појединаца или група, који се активно противе, усменом и писаном речју, надирању Екуменизма у православну пуноћу¹. Можда таквих није много, можда међусобно нису довољно повезани и обједињени у један заједнички одбрамбени фронт, али је сигурно да су сви они најпре сједињени са Главом Цркве Господом Исусом Христом и са свим Светитељима и Ревнитељима Цркве Православне који се кроз векове трудише и борише за чистоту вере Православне, па кроз њих и преко њих и међусобно. То може бити оно „Мало Стадо” за које рече Господ у Свом Еванђељу, да „би воља Оца Небескога да му да царство”.

У Српској Православној Цркви први и најдоследнији борац против Екуменизма био је и остао блаженоупокојени отац Јустин Поповић, који је својим примером, својим речима и својим делима одушевљавао и надахњивао многе да га следе. Свој богословско-православни став о Екуменизму о. Јустин је сажето изразио у широко познатој књизи „Православна Црква и Екуменизам”, штампана најпре у Солуну 1974. године. У тој својој књизи о. Јустин је дао сажету али свеобухватну дефиницију Екуменизма. По њему, „Екуменизам је заједничко име за псев-

1. Изузетак од тога правила је, нажалост, само Цариградска Патријаршија, која је управо промотер свих екуменистичких збивања и гигања на глобалном плану. Из те помесне Цркве до сада се није чуо ни један глас противљења екуменистичком деловању у речи и пракси поглавара и представника те цркве. Напротив, отуда су се често могле чути само речи осуде и напада на оне који се широм Православља труде да очувају „залог вере” неупрљану екуменистичким зловерјем.

дохришћанство и псевдоцркве Западне Европе. У њему су срцем својим сви европски хуманизми са папизмом на челу. А сва та псевдохришћанства, све те псевдоцркве нису друго до јерес до јереси. Њима је заједничко Јеванђелско име: свејерес” (Н. д. стр. 145). Отац Јустин је сматрао да ће најбоље показати сву настраност и наказност екуменизма, какав се у наше време појављује, ако га огледамо у огледалу Једине Истините Цркве Христове. И он је то учинио изложивши у наглавнијим и најкраћим потезима учење Православне Цркве о Истинитој Цркви Христовој, Цркви апостолско-светоотачкој, светопредањској. Само ако се има право и пуно познање науке Христове, могуће је лако уочити и препознати сва лажна и јеретичка учења.

О настанку, пак, Екуменизма као покрета за сједињење хришћана, његовом историјском путу и развоју, као и могућим замкама у које су упадали, и даље упадају, многи православни хришћани, па и знатан број црквеног клира, међу којима и добар број епископа, описао је и систематски изложио јеромонах Савва Јањић, сабрат манастира Дечана, у својој књизи „Екуменизам и време апостасије”, Призрен 1995. године. Тамо се екуменизам јасно дефинише пре свега као „еклисиолошка јерес”, која има за циљ да „Тело Христово” (Цркву) претвори у једну ‘екуменску’ организацију”, ударајући на сам корен православне вере – њену Цркву (стр. 7). Екуменизам, по о. Сави, уствари жели да самовласно „коригује” богочовечанско учење Господа Христа, свдећи га на ниво социјалне, хуманистичке и пацифистичке идеје, покушавајући да и самога Христа замени обезбоженим и секуларизованим европским човеком (исто).

Због свог јасног антиекуменског става, књига о. Саве била је од многих нападана па и забрањивана да се продаје у црквеним књижарама, али нико није ни покушао, а камоли успео да било шта из изложенога у књизи демантује и оспори.

Ипак, у новије време, главни носилац борбе и отпора према екуменизму у Српској Православној Цркви, био је и остао часопис Епархије рашко-призренске „Свети кнез Лазар”, који излази већ 12 година. Часопис будно прати сва екуменска збивања, доноси коментаре, чланке, осврте и ставове свих оних којима је чистота вере и православља примарна ствар у животу, чак важнија и од самог живота. Ту су објављивани текстови реаговања и

преводи писама, одлука и сведочења светогорских манастира по разним поводима. Кад год би се на пољу богословског дијалога православних са неправославнима, или пак у домену практичног „екуменисања” прекорачиле границе чиме би чистота и неповредивост православне вере и Цркве били доведени у питање, проговарао је глас савести, најпре монаха са Свете Горе, а онда и појединих богослова и теолога из Солуна, Атине, или других помесних Православних Цркава. „Св. кнез Лазар” би такве осврте, апеле, протесте доносио на својим страницама, што је у многоме доприносило јачању отпора екуменизму у крилу Српске Православне Цркве. Такви текстови су били: поводом одлука у Баламанду, које је Свештена општина Свете Горе крајем 1993. упутила Његовој Светости Васељенском Патријарху, г. Вартоломеју; па Извештај Комисије Свештене општине Свете Горе о дијалогу између православних и противхалкидоњана, одржан у Шамбезију новембра 1993. године, и многи други.

Сличних осврта и опомена је било и од појединаца или група из саме Српске Православне Цркве. Вредан је помена текст искушеника-монаха Илије под насловом „Нешто горе и од екуменизма”, где износи стравично сведочанство екуменских молитава православних, римокатолика и муслимана почетком 1992. године у Босни и Херцеговини. У вези са тим је и наш кратки осврт „Бог се не да ружити” у коме указујемо да таква врста гажења светоотачког предања и канона Свете Православне Цркве, води директно, по Божјем допуштењу, у међуетничке сукобе и крвопролиће.

Питање екуменизма и односа Српске Православне Цркве према истоме, као и питање чланства СПЦ у Светском савету цркава, била је тих година честа тема за дискусију и на Светом архијерејском сабору. Покретач и инспиратор тих разговора најчешће смо били Ми са нашим представкама, као и чланци објављивани у нашем часопису „Свети кнез Лазар”. Управо то је и био разлог да смо крајем 1994. године добили одлуку Светог архијерејског синода (бр. 3128 од 17. новембра 1994. године), да за Свети архијерејски сабор припремимо и поднесемо кратак преглед историје ССЦ, као и питање укључења у њега Српске Православне Цркве. Извршавајући, дакле ту одлуку Св. Синода, ми смо за Свети архијерејски сабор у мају 1995. поднели следећи из-

вештај из кога се, надамо се, јасно види и наш лични став према ССЦ као и према екуменизму. Тај извештај гласи:

АНЕКС ПРЕДАВАЊУ:

Извршавајући, дакле, ту одлуку Светог синода, ми смо за Свети архијерејски сабор у мају 1995. године, поднели исцрпан извештај у коме смо објаснили најпре неодрживост самог назива „Светски савет цркава”, будући да су Свети Оци II Васељенског Сабора одогматили веру Православну у ЈЕДНУ, свету, саборну (католичанску) и апостолску Цркву, а не у „МНОГЕ” од којих би се могао градити или стварати некакав „савет” или „савез” што би била нека „НАД-ЦРКВА”.

Потом смо укратко изнели историјат настанка ССЦ 1948. године, показавши да он своје корене има у модерној јереси – свејереси која се назива Екуменизам, који је поникао у крилу протестантизма при крају 19. века, и за потребе истога. Тек касније, тај покрет и његове антицрквене идеје (као што је „Теорија грана – Branch Theory”) постепено бивају усвајане и прихватане од појединих помесних Православних Цркава које се укључују у ССЦ и постају њен „ОРГАНСКИ” део.

Српска Православна Црква дуго је одолевала том искушењу екуменизма, да би најзад и она 1965. године постала чланица ССЦ, и трудећи се да ниучему не заостане за примером раније учлањених помесних Православних Цркава, узимајући активног учешћа у свим екуменским дијалозима и активностима, без обзира колико то било у супротности са светоотачким Предањем и прописима Канона Цркве Православне.

Резимирајући свој извештај, на крају смо предложили Светском архијерејском сабору СПЦ да у току тог свог заседања донесе неопозиву ОДЛУКУ о иступању Српске Православне Цркве из Светског савета цркава и свих других, њему сличних међуцрквених организација (као КЕК и др.), и да сходно томе прекине праксу сваког екуменског деловања и практичног учествовања у екуменистичким безбожним манифестацијама. То учинити, образложили смо, из следећих разлога:

1. Из послушности према светом апостолу Павлу, који саветује и наређује: „Човека јеретика, после првог и другог саветовања, клони се”.

2. Што је то сагласно са свим светим Канонима Православне Цркве, о које смо се до сада силно огрешили.

3. Што не постоји ни један једини међу Светим Оцима Цркве који би нам својим учењем, животом и делима могао послужити као пример који би оправдао наше учлањење и даљи останак у нецрквеној организацији ССЦ и њој сличних.

4. Ради спасења својих душа, душа поверене нам пастве, коју смо досадашњим екуменисањем силно саблазнили и духовно оштетили, као и ради спасења свих оних који се још увек налазе изван Кивота спасења – Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве Православне, којима ће више помоћи у тражењу и изналажењу истине и пута спасења један такав наш одлучан и јасан поступак, него безбојно и безбожно даље наше дружење са њима.

Стварање ССЦ

1. У самом називу „Светски савет цркава” садржана је сва јерес ове псевдо-црквене организације. Јер Свети Оци II Васељенског Сабора одогматише веру Православну у ЈЕДНУ, свету, саборну (католичанску) и апостолску Цркву, а не у „МНОГЕ” од којих би се могао градити или стварати некакав „савет” или „савез”, што би била нека „НАД-ЦРКВА”.

Црква је једна и саборна, и у њој је сабрана сва истина, сва благодат, све оно што је Бог собом донео на земљу и даровао људима, и оставио међу људима да се њиме спасавају. Она је једна и саборна јер сабира све оне који желе спасење, у једну целину, у тело Христа Богочовека. Отуда и сама идеја „савета” или „савеза” цркава је немислива, недопустива и неприхватљива за свест и савест православног човека.

2. Историја Светског савета цркава има своју предисторију у модерној јереси – свејереси која се назива ЕКУМЕНИЗАМ. Феномен Екуменизма није данас нешто ново и непознато. О њему се деценијама доста пише и говори, те се с правом може рећи

да се ради о једној веома сложеној појави. Екуменизам је пре свега еклисиолошка јерес, јер удара на сам корен православне вере – на свету Цркву, настојећи да је претвори у једну „екуменску” организацију лишену свих богочовечанских епитета Тела Христовог, припремајући тиме пут самом Антихристу.

Темељи Екуменизма ударену су још крајем 19. века, управо 1897. године на Конференцији 194 англиканска бискупа у Ламбету. На том скупу су формулисани основни принципи будуће екуменске уније хришћанских „цркава”. Ова Ламбетска конференција афирмише догматски минимализам, који полази од чињенице да јединство треба тражити у минимуму заједничке сличности богословских учења. Ту минималну заједничку основу требало је да чине: Свето Писмо (али ван контекста Светог Предања), Никео-цариградски символ вере и само две свете тајне – Крштење и Евхаристија. Поред тога истакнут је и тзв. Принцип толерантности према учењу других „цркава” и спремност на компромис љубави. Трећи изум Ламбетске конференције јесте чувена Теорија ГРАНА (Branch Theory), која полази од тврдње да је Христова Црква као једно разгранато дрво, чије су гране међусобно равноправне и само заједнички представљају манифестацију ЈЕДНЕ Цркве.

Зло семе једном посејано, нагло се разрасло. Већ почетком 20. века, 1910. год. У Единбургу је, у организацији протестантских „цркава” одржана „Светска мисионарска конференција” на којој је одлучено да се организује светски покрет хришћана за питања вере и црквеног устројства. Истовремено са овим покретом деловао је и покрет „Живот и рад” чији је задатак био да оствари јединство хришћана кроз њихову сарадњу у питањима практичног живота. Од ова два, искључиво протестантска покрета, ствара се њиховим уједињењем 1948. године на Првој генералној скупштини у Амстердаму „Светски савет цркава” са седиштем у Женеви. На тој скупштини биле су присутне, нажалост, и неке Православне Цркве, као: Цариградска патријаршија, Кипарска архиепископија, Грчка архиепископија и руска Митрополија у Америци (данас – Православна Црква у Америци).

3. Православље, нажалост, није дуго одолевало овом искушењу модернизма и секуларизма, него је брзо њиме инфицирано. Од стране Православних Цркава, прва је учинила уступак

екуменизму Цариградска Патријаршија, још у јануару 1920. године својом Енцикликом „Свим црквама Христовим”. У њој се не само помесне Православне Цркве називају „Црквама”, већ је тај назив сасвим равноправно, по први пут, придодат и разним јеретичким конфесијама.

Тако, на самом почетку те несретне Енциклике се каже: „...међусобно приближавање разних хришћанских Цркава и њихово општење не може бити одбачено због догматских разлика које постоје међу њима...” Енциклика, даље, апелује да треба радити на „припреми и омогућавању потпуног јединства”; разне јеретичке групе назива „Црквама које нам нису стране и туђе, већ сродне и блиске у Христу” и које су нам „санаследници и сателесници обећања Божјих у Христу” (Еф. 3,5). Као први практичан корак у изградњи међусобног поверења и љубави сматра се потреба да Православне Цркве усвоје НОВИ (Григоријански) Календар „ради истовременог прослављања великих хришћанских празника од стране СВИХ Цркава”, што је ускоро Цариградска Патријаршија (а касније и још неке помесне Православне Цркве) и учинила, плативши то скупом ценом (унутрашњим расколом у Цркви и народу).

Друге Православне Цркве су једно време одолевале овом опаком искушењу. Нарочито је Московска Патријаршија показивала извесне знаке опрезности према екуменизму. О томе сведочи и сабор (САВЕТОВАЊЕ) епископа Помесних Православних Цркава одржан у Москви од 8. до 18. јула 1948. године, а поводом петстогодишњице проглашења аутокефалности Руске Православне Цркве. На том Сабору су представници александријске, антиохијске, руске, српске, румунске, грузијске, бугарске, пољске, чехословачке и албанске Цркве одбацили учешће у светском екуменском покрету и у ССЦ, који је управо био формиран, осудивши га као јерес.

4. Ова ревност Православних у одстојавању Истине Божије о Цркви, нажалост, није дуго трајала. Само четири године након формирања Светског савета цркава, Цариградски патријарх Атинагора издао је 1952. године Енциклику којом позива све поглаваре Помесних Православних Цркава да се придруже Светском савету цркава. Иако су разлози за такав позив били сасвим банални и нецрквени (рецимо: „приближавање народа

и нација”, у циљу „суочавања са великим проблемима садашњице”), поједине Православне Цркве још исте те 1952. године хитају да се укључе у ССЦ. Цариградска Патријаршија шаље своје сталне представнике у централу ССЦ у Женеви. Године 1959. Централни комитет ССЦ састаје се на Родосу са представницима свих Православних Цркава, од када је практично Екуменизам ушао међу зидове Православља и почео, попут рака, узнутра да га разједа. После Родоса, Православни се просто такмиче међусобно ко ће се показати већим екуменистом.

Православни екуменисти су почев од 1961. године сазивали низ конференција у циљу реализовања екуменистичких циљева. Тако је 1964. године одржана Трећа конференција на Родосу, где је одлучено да се воде „дијалози” са јеретцима „на равноправној основи”, као и да свака помесна Православна Црква негује самостално „братске односе” са јеретцима. Коловођа у свим овим екуменским играма био је Цариградски патријарх Атинагора, који је започео серију сусрета са римским Папом, међусобно скидање анатеме из 1054. године, заједничке молитве итд. А касније су то чинили његови наследници и њихови сарадници, као што су Јаковос амерички, Стилијанос аустралијски, Дамаскин женевски и многи други.

Тај рад на екуменском плану прате и неконтролисане изјаве појединих представника Православних Цркава, не само оних са Цариградског трона, које немају ништа заједничко са ставовима и учењем Светих Отаца. Померене су међе које поставише Оци наши између истине и лажи, светлости и таме, Христа и Велијара. Основни задатак свих тих излива сентименталне (у суштини обострано лицемерне) љубави која се у тим изјавама тобоже пројављује, јесте да се код православних хришћана развије свест о томе да су са неправославнима браћа у Христу, и чланови једне и истинске Цркве Христове.

То се говорило у сусретима, на конференцијама, штампало у часописима и књигама, преношено преко радија и телевизије. И све то требало је да доведе до „заједничке Чаше”, до заједничког причешћа (*intercommunio*), које и јесте основни циљ такозваног „дијалога љубави”. А то је, по оцу Јустину Поповићу, „најбезочније издајство Господа Христа, издајство јудинско и притом издајство васцеле Цркве Христове”.

Присјуй СПЦ Свейском савейу црква

По угледу на остале помесне Православне Цркве, а посебно на Цариградску патријаршију, и Српска Православна Црква, од самог почетка трудила се да „ухвати корак” са временом. Иако формално још није била члан ССЦ, она је почела да тесно и често контактира са тим „савезом јереси”, како би рекао отац Јустин, да прима у званичне посете представнике ССЦ, најпре лица задужена за слање међуцрквене помоћи, као г. Тобхијаса, Масквела, гђицу Мајхофер, па до генералног секретара Висерта Хуфта.

Истина, Српска Црква није имала званичног представника – посматрача на II Конференцији ССЦ у Еванстону у Америци, али је зато на III Скупштини у Њу Делхију 1961. године имала своју трочлану делегацију (којој је на челу био Епископ Висарион). На овој скупштини дошло је до суштинског заокрета по питању учешћа Православних помесних Цркава. Изгледа, под притиском комунистичке совјетске власти, Московска Патријаршија, а са њоме и Цркве у свим сателитским земљама, листом су се учланиле у ССЦ. Тада су се учланиле: Московска Патријаршија, Грузијска Патријаршија, Румунска Патријаршија, Бугарска Патријаршија, Пољска Архиепископија и Чехословачка Архиепископија.

Српска Црква постала је члан ССЦ на „мала врата”, помало нечасно. Наиме, у посету СПЦ је дошао генерални секретар Висерт Хуфт и замолио да се и Српска Црква учлани, без обавезе на потписивање неких теолошких докумената, који би били догматски и канонски неосновани. Тадашњи Свети синод (не, дакле, Сабор) СПЦ са Патријархом Германом на челу, одлучио је да се и Српска Црква учлани. То је прихваћено и озваничено на заседању Централног одбора ССЦ негде у Африци 1965. године.

Од тада па надаље Српска Црква је, као и остале помесне Православне Цркве, постала ОРГАНСКИ део ССЦ. Узимали смо учешћа преко званичних представника (епископа или теолога) на свим каснијим анамблејама, конференцијама, симпозинима, састанцима, молитвеном седминама и свему оном што је ССЦ падало на памет, а на шта смо ми беспоговорно пристајали. Резултат тог учешћа била је извесна материјална помоћ,

коју је СПЦ повремено добијала од ССЦ у виду лекова, лечења или опоравка неких лица у Швајцарској, студентских стипендија, или извесним новчаних прилога за неке конкретне сврхе и потребе СПЦ, као рецимо за градњу нове зграде Богословског факултета. Те мрвице материјалних добара плаћали смо губљењем на духовном плану у чистоти наше вере, канонске доследности и верности Светом Предању Цркве Православне.

Присуство наших (и уопште православних) представника на разноразним екуменским скуповима нема канонског оправдања. Нисмо тамо ишли да смело, отворено и непоколебљиво исповедамо вечну и неизменљиву истину православне вере и Цркве, него да правимо компромисе, и пристајемо, мање-више, на све оне одлуке и формулације које нам неправославни понуде. Тако се стигло и до Баламанда, и до Шамбезија, и до Асизија, што све скупа представља неверство и издају свете Православне вере.

За све то време падања и пропадања у сваком погледу Цркве Светога Саве, једино се чуо глас оца Јустина ћелијског, који је био и остао будна и непроменљива савест СПЦ, Он, дубоко осећајући и литургијски преживљавајући дух апостолске и светоотачке истине, писао је поводом екуменских „подвига” патријарха Атинагоре: „А патријарх цариградски? Он својим неопапистичким понашањем, својим речима и делима, саблажњава већ деценијама православне савести одричући јединствену и свеспасоносну истину Православне Цркве и вере, признавајући римског врховног првосвештеника са свом његовом демонском гордошћу...”

Ове речи јасно изражавају један зрео, искрен и светоотачки став према патријарху-јеретику, као и прецизну дијагнозу основних намера Цариграда, које наследници патријарха Атинагоре све до данас спроводе на очиглед и прећутно одобравање званичника осталих Православних Цркава.

Шта ли би тек данас рекао отац Јустин?

Једино што је добро у читавој овој ствари, то је што наши званични представници и учесници на разним екуменским скуповима, по повратку отуда ништа не пишу и не објављују у црквеној штампи, што би тровало православни народ. Често и ми архијереји на Сабору сакупљени, остајемо ускраћени за званич-

не извештаје од браће архијереја, као наших представника, што је сматрам, недопустиво.

Имајући у виду све напред речено с једне стране, и вечно и непогрешиво еванђелско мерило „да се свако дрво по плодовима својим познаје” с друге стране, јасно је као сунце шта нам ваља чинити.

Још на овом сабору донети ОДЛУКУ о иступању Српске Православне Цркве из Светског савета цркава и свих других, њему сличних, организација (као КЕК и др.), и сходно томе прекинути праксу сваког екуменског деловања и практичног учествовања у екуменистичким безбожним манифестацијама.

То учинити из ових ралога:

1. Из послушности према светом апостолу Павлу, који саветује и наређује: „Човека јеретика после првог и другог саветовања, клони се”.

2. Што је то сагласно са свим светим Канонима Православне Цркве, о које смо се до сада силно огрешили.

3. Што не постоји ни један једини међу Светим Оцима Цркве који би нам својим учењем, животом и делима могао послужити као пример који би оправдао наше учлањење и даљи останак у нецрквеној организацији ССЦ и њој сличних.

4. Ради спасења својих душа, душа поверене нам пастве коју смо досадашњим екуменисањем силно саблазнили и духовно оштетили, као и ради спасења свих оних који се још увек налазе изван Кивота спасења – Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве Православне, којима ће више помоћи у тражењу и налажењу истине и пута спасења један такав наш одлучан и јасан поступак, него безбојно и безбожно даље наше дружење са њима.

Након две године од овог нашег извештаја, Свети архијерејски сабор Српске Православне Цркве на свом мајско-јунском заседању 1997. године донео је одлуку да Српска Црква иступи из ССЦ, односно одлучено је да Српска Црква не буде више органски члан ове организације. У образложењу ове одлуке је констатовано да је Светски савет цркава настао као израз жеље, нарочито расцепканог протестантског света (почевши од 1910.) за воспостављањем јединства Цркве. Православне Цркве су, свака

на свој начин, као што смо видели, особито после 1920. године редовно учествовале у тзв. Екуменском покрету, ради остваривања Христове заповести „да сви једно буду”.

У почетку су на пољу екуменизма учествовали виђени богослови Православне Цркве, као што су свети владика Николај Жички, Епископ бачки Иринеј (Ћирић), Епископ далматински Иринеј (Ђорђевић), Протј. Георгије Флоровски, Димитрије Станилоје и др. Они су у свакој прилици сведочили вечну истину и став православног богословља, да „без јединства у вери нема и не може бити јединства у Цркви као богочовечанском организму Христовом”. На свим екуменским сусретима и ансамблејима они су издвајали у посебне закључке своје православне ставове и одлуке. Тек касније, од формирања ССЦ, од тог принципа се постепено одступало, и православни представници су се све више утапали у заједничке (у суштини неправославне) закључке и одлуке.

На то посебно указује образложење изнето на Сабору СПЦ којима је објашњена и образложена одлука о иступању из ССЦ. Таква одлука је донета:

Са разлога што је ССЦ почео да занемарује у свом делању онај изворни став о неопходности јединства у вери као предслову јединства Цркве;

Са разлога што је овај Савет почео да добија природу „НАД-ЦРКВЕ” и да се у том духу понаша, практично прихватајући у начину свога деловања за Православље неприхватљиву англиканску „теорију грана”, у новије време називану теорију „хришћанских традиција”, по којој се „традиције” неких од протестантских секти (насталих, рецимо, у прошлом веку) изједначавају и сматрају равноправним са живим Предањем Цркве Истока, непрекинутим од апостолских времена;

Са разлога што је ССЦ под све већим утицајем секуларизма;

Са разлога што због самог устројства ССЦ, у коме огромну већину имају протестантске заједнице, Православна Црква увек бива надгласавана, тако да при таквом стању ствари Православна Црква не може утицати на његове одлуке нити бити адекватно заступљена;

Са разлога што се у званичним круговима ССЦ све више занемарују питања вере и поретка и јединства у вери и извор-

ној Цркви Христовој, за рачун прагматизма и дневне светске политике;

Са разлога што у званичним круговима екуменског покрета (нарочито после Генералних конференција у Упсали и Камбери) преовлађује дух и настројење, практично испољавано и примењивано – религиозног синкретизма;

Са разлога што неке, и то најзначајније (нпр. Англиканска црква) чланице ССЦ, наместо да у духу екуменизма умањују постојеће догматске и канонске разлике – уводе нове „црквене” обичаје и праксу коју догматски правдају, обичаје који угрожавају еванђелски етос и свеукупно хришћанско предање Истока и Запада (рукополагање жена за „бискупине” и „пасторине”), стварајући радикално нови поредак, еклисиологију и морал у „цркви”;

Са разлога што ССЦ толерише неке од хришћанских заједница, својих чланица, које противно Еванђељу и апостолу Павлу, прихватају и благосиљају неприродни и противприродни блуд (венчавање истополних лица – лезбејки и хомосексуалаца), што је „срамно и чути”;

Са разлога што се тај екуменско-синкретистички и секуларистички дух преноси и на поједине православне кругове, нарочито у Дијаспори и мешаним срединама, па су постала честа заједничка причешћивања и молитвена општења са неправославнима, којом се праксом негира сами етос и светоотачка правила мишљења и живљења у Цркви (значи, негативно се одражава на саму Цркву);

Са разлога што ОРГАНСКО чланство у ССЦ проузрокује унутар православне Пуноће саблазни и озбиљне поларизације међу Помесним Православним Црквама (што значи: не доприносећи свехришћанском јединству, оваква врста чланства директно угрожава јединство унутар саме Православне Цркве, да не говоримо о еклисиолошкој неприхватљивости такве врсте чланства!);

Са свих тих горе наведених разлога, Српска Православна Црква, сведок верни и чуварка (заједно са осталим Помесним Православним Црквама) – вере и етоса Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве Христове, најављује своје иступање из ССЦ; и отказивање да буде ОРГАНСКИ члан ове организације (што

су учиниле Јерусалимска патријаршија и Грузијска црква). При томе Српска Црква се не отказује да и даље ради „на јединству свих” и да сарађује са свима, на раду са ССЦ на хуманитарном пољу, као и на другим областима међухришћанске одговорности за мир, праведност и заједништво међу народима и државама у свету.

С обзиром, међутим, да се овде ради о далекосежном кораку, који се не тиче само живота и мисије Српске Цркве него и свеукупног Православља и његове сопасоносне мисије у свету, Сабор Архијереја Српске Цркве је одлучио да свој став и мишљедње претходно, пре коначног иступања, достави Цариградском и Васељенском Патријарху и свима поглаварима помесних Цркава Православних, са предлогом и захтевом да се што скорије сазове Свеправославно саветовање по питању даљег учешћа Православних Цркава уопште у Светском савету цркава. Тек после тога Саветовања ће наша Помесна Црква заузети свој коначни став по овом питању и обзнанити га јавности”.

Нажалост, последњи ставови ове одлуке Сабора СПЦ, анулирали су све оне напред изнете јаке разлоге за коначни и трајни прекид чланства и сарадње са ССЦ, што се убрзо и показало.

Ускоро је одржано „Солунско саветовање” представника свих Православних Цркава, чији су „закључци” спречили Српску Православну Цркву да изврши своју одлуку из 1997. године и напусти ССЦ. Као да је циљ тог „саветовања” и био да разводни и обеснажи одлуку СПЦ. И заиста, већ идуће 1998. године Сабор Српске Цркве пружио је нови одговор на поменуто питање. Тај други одговор, по тумачењу православног канонисте г. Ж. Которанина, „није богословски, него политички”. Он се састоји, прво, у неспремности Сабора да заштити своју прошлогодишњу одлуку од фалсификовања, негирања и неизвршавања исте и, друго, у усвајању Солунских закључака као и у отпослању делегације Српске Цркве у Хараре на заседање Скупштине ССЦ. Суштина, пак, Солунских закључака састоји се у тражењу радикалне реорганизације тог Савета, која ни до данас и након седам година, нија уследила. Тако су и ти „закључци” остали „мртво слово на папиру”. Нити се ССЦ у било чему реорганизовао и постао ближи Православној Цркви Христовој, нити је иједна Помесна Православна Црква (па ни Српска), због тога

иступила из чланства у ССЦ. А разлози и образложења за прекид чланства у њему (изнети у одлуци Сабора СПЦ), и даље су на снази, као, нажалост, и штетне еклисиолошке последице које из тог чланства проистичу.

Тако је другим одговором Сабор Српске Православне Цркве, напустивши своју ранију одлуку (из 1997. године) и њено образложење, наставио и продужио своје ОРГАНСКО учешће као равноправни члан Светског савета цркава, водећи себе и своју паству путем погибли. Просто, напросто, даље чланство Српске Цркве у ССЦ није нити може бити богоугодно. Последице тога већ осећа народ и држава. Најодговорнији у Телу Цркве (Епископи) заобилажењем догмата и кршењем канона призивају Божији гнев на себе и на стадо своје. Неприхватљив је за православну савест јеретички концепт „еванђелског екуменизма” – Еванђеља без Христа, спасења без Цркве.

Утешно је што је у Српској Православној Цркви и после недоследности које је показао Свети архијерејски сабор, и даље било и има оних који се са тим нису помирили, који и даље отворено и смело иступају против наказног екуменизма, као и против оних који га подржавају, излажући се често и отвореном гоњењу од стране појединих Епископа. Вредно је овде помнути нека имена, у српском народу добро позната. Поред цитираног Жељка Которанина, ту је Родољуб Лазић, Миодрaг Петровић, Владимир Димитријевић, свештеник Бобан Миленковић и др. Нарочито су у противљењу екуменизму „у пракси” доследни и одважни монаси у скоро свим Епархијама СПЦ.

Општи глас свих бораца за чистоту вере и верност Цркви Православној зазвучао је у СПЦ са „Сопоћанског скупа” који је одржан у фебруару 2001. године. Са тог скупа монаштва, свештенства и верних чеда Цркве Православне, руковођених бригом и љубављу према светосавском наслеђу своје мајке Цркве, упућен је АПЕЛ – МОЛБА Светом архијерејском сабору Српске Православне Цркве, да:

Неодложно изврши своју одлуку из 1997. године о иступању наше Цркве из ССЦ, указујући да је свака Помесна Црква власна да сама донесе и изврши такву одлуку, јер су се појединачно и учлањавале. Никакви закључци Солунског саветовања томе не могу и не смеју бити сметња;

Ревидира свој однос према римокатолицизму, који сви Свети Оци и Учитељи Цркве, од Фотија Великог, преко Марка Ефеског до Јустина Ћелијског сматрају јересју, а не „сестринском црквом”, те да се прекине свако молитвено општење са римокатолицима и папом римским под изговором „братске љубави”;

Да се ни под каквим условима не прихвати често најављивани папин долазак у посету Српској Цркви; да се зауставе извесне тенденције (које се често наслућују) ка увођењу новог календара у нашу Цркву, јер би такав покушај довео до великог раскола у нашој Цркви, као што се десило и у свим помесним Црквама које су увеле нови календар;

Да се у Српској Православној Цркви покрене унутарцрквени дијалог о свим спорним питањима духовног живота и богословља, јер управо недостатак добронамерног дијалога доводи до унутрашњих подела у народу на следбенике различитих богослужбених, богословских и пастгирских струја, од којих неке представљају новачења туђа Светом Предању.

На крају, Сопоћански скуп, завршава свој Апел цитирајући речи светог владике Николаја, о потреби ревности и будности у борби за спасење своје душе. „...Ако неко каже: јуче је била опасност по нашу Цркву, а данас је та опасност престала, страшно се вара. То је трубач који свира на спавање. А ми морамо имати у ово време што више трубача који ће свирати на буђење, на устајање, на приправност, на одбрану. Јер онај „непоменик”, коме је наш свети народ са својим свештенством осујетио „ваплоћење у форми закона” (мисли на Конкордат из 1937. године), ипак иде по овој земљи као дух, као авет, дејствује, дејствује и дејствује”.

На крају бих завршио ово своје излагање молитвеном жељом, да овај наш Солунски симпозион буде збор ТРУБАЧА који ће својим сведочењем и својом ревношћу разбудити успаване савести представника свих помесних Православних Цркава, да све скупа, или свака појединачно, следујући свој унутрашњи зов, иступе из Светског савета цркава, прекину молитвено и практично учествовање у јереси екуменизма, те тиме посведоче пред лицем целог света да Једна, Света, Саборна и Апостолска Црква била је, јесте и биће Црква Православна, да изван ње нема Цркве, и да без Цркве и јединства са Црквом нема ни спа-

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР

сења. То ће бити једино истинско служење ближњему, истинска љубав према свима неправославним или инославним људима и народима савременог света, јер по оцу Јустину: „Само је оно права љубав која ближњему осигурава живот вечни”.

Епископ АРТЕМИЈЕ

*Николај Каверин
Московска Папѝријаршија*

Други Ватикански концил и богослужбена реформа*

Разматрајући проблем богослужбеног језика, треба да обратимо пажњу на Други Ватикански концил Римокатоличке цркве, који је одржан од 1962. до 1965. год. Сабор, који је сазвао папа Јован XXIII а наставио га његов прејемник Павле VI, прогласио је идеју „aggiornamento” („осавремењивања”, „обновљења” Цркве) и спровео у живот револуционарне литургијске и каноничке реформе. Оне су довеле до најдубље кризе у Римокатоличкој цркви: празни храмови у традиционално римокатоличким земљама Западне Европе, дух овога света, секуларизације, који је потпуно истиснуо остатке пређашње латинске црквености. Огромно мноштво римокатоличког свештенства и монаштва се после Другог концила се распропило и размонашило. У исто време настаје оштар заокрет ка модернизму у богослужењу, ка протестантизму и безобалном екуменизму у савременом либералном римокатоличком богословљу, јавља се религиозна индиферентност, док се другим конфесијама, па чак и религијама, признаје спаситељна благодат, долази до зближавања са јудаизмом...

* Из књиге „Богослужбени језик Руске Православне Цркве. Историја и покушаји реформе”, Сретењски манастир, 1999. год.

Насупрот очекивањима отаца Другог концила, све ове либералне „велике реформе” - покушаји да се у учење Римокатоличке цркве уведу елементи протестантизма и идеологије прогреса и масонске „просвећености”, адогматизам – удаљили су верне римокатолике од цркве, а посећеност храмова је знатно опала.

Тема Другог Ватиканског концила интересује нас утолико уколико се на тај концил, на његова обновљенска решења, повоздан позивају црквени реформатори у Русији, који се отворено залажу за сличан „ађорнаменто” и у Руској Православној Цркви (тј. за посветовњачење Цркве, за продирање у њу идеја црквеног модернизма). Циљ савременог обновљенства се, у суштини, своди на реформисање наше Цркве по западним обрасцима, а за љубав духу овога света: пошто је цео хришћански свет већ одавно пошао путем црквених реформи, време је, најзад, да и ми признамо да су оне и код нас неопходне. Разумљиво је стога да сви данашњи обновљенци учествују у екуменистичким контактима, и то у првом реду с римокатолицима. Како сами римокатолици признају, најпогубнија последица Другог Ватиканског концила јесте богослужбена реформа из 1969.г., коју је спровео папа Павле VI. Други Ватикански концил је дозволио да се традиционална латинска миса преводи на националне језике са одобрењем помесне бискупске конференције, као и да се стари богослужбени текстови замењују новосостављеним, што се у пракси и догађало наредних 10-15 година у свим римокатоличким земљама. Због тога су многи римокатолици, навикли на традиционални латински језик у богослужењу, указивали на то да се губи сакрални молитвени карактер богослужења, а увођење у свакодневну употребу нових превода мисе и напуштање латинског језика, преиспуњеног вековном молитвеношћу, не само да у римокатоличке храмове нису привели нове вернике него су одбили огроман број сталних парохијана, за које је латински језик значао прејемственост традиције и древне културе Римске цркве. Тако, на пример, на недељним мисама у највећим римокатоличким храмовима у Француској и у другим западноевропским земљама, богомољаца скоро и да нема, а у неким земљама се здања древних катедрала и цркава, пошто у њих нико није долазио на мису, издају па претварају у кафане и друге објекте забавног карактера.

Богослужбени модернизам је довео до тога да се мисе неретко обављају уз гитаре и рок-ритмове, при чему су свештеници обучени у минимум богослужбених одежди.

Само богослужење је не само скраћено (савремена миса траје око 40 минута, а понекад и мање – у базилици св. Петра у Ватикану миса траје свега 17 минута) него и прерађено тако да што више подсећа на протестантску службу. Осим тога, много ређе се помињу светитељи, од којих су многи просто одстрањени из римокатоличких литургијских календара (међу њима и неки светитељи Ране Цркве) под изговором да се њихова житија не могу сматрати веродостојнима (нпр. св. великомученик Георгије Победоносац, св. великомученице Варвара и Катарина и други). Вечерња и јутарња служба пре мисе се не обављају. Постови у савременој Римокатоличкој цркви су практично укинута: римокатолицима се сада налаже да посте само један дан у години – на Велики петак, а и тада не строго.

Свештеник за време служења мисе стоји иза уздигнутог престола, лицем окренут народу, по угледу на протестантска сабрања: свештеник и мирјани образују некакав круг равноправних саслужитеља мисе. У ранијем, традиционалном чину латинске мисе, свештеник је стајао, као и у Православној Цркви, леђима окренут народу, као посредник међу Богом и верујућима. Из многих римокатоличких храмова изнете су древне статуе и иконе.

Како сведоче сами римокатолици, „Други Ватикански концил је утро пут практичном иконоборству, наложивши у споља пристојној форми (без теоретског иконоборства) да се смањи количина свештених изображења у црквама (Други Ватикански концил, Конституција о богослужењу „Sacrosanctum concilium”, стр.124-125). На Западу је сада могуће видети „римокатоличке” храмове без иједног свештеног изображења”.¹ Чак и у римокатоличкој Италији је присутно непоштовање и немаран однос према многобројним светим моштима. После Другог Ватиканског концила исповест је у римокатоличким храмовима одвојена од причешћа, услед чега је исповест почела да ишчеза-

1. Пучкин Д., Мрзост опустошења, „Покров”, Алманах руских римокатолика, 1999.г., бр.1, стр.56.

ва из парохијске праксе. Богослужење је „хуманизовано”, нагласак се ставља не на богоопштење, него на људску заједницу чланова парохије.

Све ове модернистичке богослужбене реформе у Римокатоличкој цркви објашњаване су „мисионарским циљевима”, настојањем да се служба приближи народу, враћањем на древну праксу Цркве. Треба приметити да исте аргументе износе и обновљенци у нашој отаџбини – како у наше време, тако и пре 80-90 година – ради оправдавања својих литургијских реформи.

А управо литургијска обнова, која је до непрепознативости изменила римокатоличко богослужење после 1969. године изазвала је у Римокатоличкој цркви раскол, повезан са именом француског надбискупа Марсела Лефевра (†1991.г.). Традиционалистички настројено римокатоличко свештенство на челу са надбискупом Лефевром није прихватило „обновљенске” реформе Другог концила, које су раскинуле са петнаестовековном традицијом западног латинског богослужења. Лефевр се борио за очување традиционалног учења и богослужења, за неприхватање модернизма, литургијских реформи, а особито превођења богослужбених текстова са латинског. Надбискуп Лефевр назвао је Ватикански сабор и све што је из њега проистекло „црквеном сидом”. Сматрао је да, после увођења у литургијску праксу разних канона мисе, већ сама та варијативност, анархична могућност бирати из мноштва текстова „оно што нам се највише допада”, разара побожан однос према богослужењу као Божјој установи. Није могуће знатно изменити „закон молитве”, а не реформисати уједно и „закон вере”.

Године 1970.г. надбискуп Лефевр је основао „Братство Пија Х” (папа Пије Х је у римокатоличком свету био познат нарочито по својој енциклици из 1907. г. против црквеног модернизма и обновљенства као философије, као стила религиозног живота, богословља, критичког усмерења у проучавању Библије и црквене историје)². Свештеници који су ступили у „Братство Пија Х” вршили су богослужење по старом латинском обреду, одбацујући нове редакције мисе. Године 1974. надбискуп Лефе-

2. П.В.А. Надбискуп Марсел Лефевр и римокатолицизам 20. века, Regnum Aeternum, Pariz, 1996, т. 1, стр. 222, 231.

вр је отворено осудио неомодернистичку и неопротестантску позицију Рима после Другог Ватиканског концила.

Ватикан је одмах реаговао: исте те 1974. г. „Братство Пија Х” је распуштено, а 1976. г. папа Павле VI забранио је надбискупу Лефевру да врши рукоположења, а после тога и да обавља богослужења. Ипак, и за време следећег, „најлибералнијег” папе Јована Павла II „реформисани римокатолицизам краја нашег века показао се трпељивим према свему другом осим према оним римокатолицима који су оправдано изразили сумњу у исправност „великих реформи” Другог Ватиканског концила: 2. јула 1988.г. надбискуп Лефевр је био одлучен од Римокатоличке цркве”³. Карактеристично је да су лефевровци, као доследни традиционалисти, осим богослужбеног модернизма Другог концила, одбацили и екуменизам, нарочито зближавање с протестантским конфесијама, којима су зарад тог зближавања вршени многи уступци. Како запажа прот. Валентин Асмус, „савремени римокатолицизам и сам је све мање у вези са својом прошлошћу. Он нема шта да подари, он се одриче своје традиције. Одбацивши екуменистичку фразеологију и хуманистичке емоције савременог *zoon demokratikon*, рецимо отворено да нам је монсињор Лефевр, уз сав његов доватикански непријатељски однос према Православљу, ближи и разумљивији од постватиканског римокатолицизма”⁴.

У писму упућеном часопису „Православна беседа” руски римокатолик Дмитрије Пучкин упозорава православне на опасности црквеног либерализма проглашеног на Другом Ватиканском концилу: „...чувајте се екуменизма и модернизма у свим облицима и видовима!” Јер „сличне реформе могу временом бити спроведене и у Православној Цркви... Сматрамо – пише Д. Пучкин – да ће се, ако православне црквене власти не примене оштре мере према онима који се залажу за ма какве литургијске новотарије, и са православним богослужењем догодити исти што и са римокатоличким – нека нова варијанта „1969. године” (свакако лукавија, са дугим умереним прелазним периодом)”⁵.

3. Безборотко Ф., Исповедник древне културе, НГ-религије, 1998, бр. 6, стр. 7.

4. „Радоњеж”, 2001, бр.11-12, стр. 5.

5. „Православна беседа”, 1997.г., бр.3, стр.19, 20, 21.

Очигледно је да је стара римокатоличка црквена традиција данас много ближа позицији Православне Цркве неголи „отворени”, „дружељубив према свим хришћанима” реформисани римокатолицизам.

Видимо да се богослужбена, каноничка и еклесиолошка новачења, проглашена на Другом концилу, на овај или онај начин запажају и у деловању савремених обновљенаца у Русији.

Како потпуно исправно примећује протојереј Максим Козлов, „ако пажљиво изучимо материјале Другог Ватиканског концила и недавно објављене одлуке Помесног Сабора (Руске Цркве – прим. прев.) из 1917-1918. г. наћи ћемо мноштво паралела. Зато мислимо да, када сада све чешће срећемо позивања на Сабор из 1917-1918.г. као на нешто безусловно позитивно у нашем црквеном животу, треба да размислимо да ли је то тачно. Свакако није случајно да је, на путевима Божјег промисла, Руска Православна Црква усвојила само једну одлуку Сабора из 1917-1918.г., а то је одлука о васпостављању Патријаршије. Ми, наравно, можемо говорити како су се после измениле историјске околности, али као црквени људи, треба да схватимо да се не ради, свакако, само о промени историјских околности...”⁶.

Сасвим је природно да је Ватикан заинтересован да се либералне реформе, сличне онима које су прихваћене на Другом концилу, спроводе и у Православљу, пре свега у Руској Цркви, јер би иначе екуменистичко зближавање реформисаног римокатолицизма и Православне Цркве постало веома неизвесно.

То одлично схватају и прокатолички усмерени обновљенци у Русији, позивајући на неодложно реформисање „застарелог православља”, а у првом реду – на литургијске реформе по образцу Другог концила*.

6. Свештеник Максим Козлов: Post Vaticanum II, „Православна беседа”, 1997, бр.2, стр.17.

* Не крије ли се у томе „тајна” ЛИТУРГИЈСКЕ ОБНОВЕ и у крилу Српске Православне Цркве, где све више продира дух „обновљенства” у виду „честог причешћивања” без поста, без исповести, без припреме? И не само по питању причешћа, него и у домену богословља, молитвеног општења са неправославнима по разним екуменским скуповима. Размислимо на време куда нас то све води и где ће нас одвести. (Прим. Еп. Артемије).

Шпански свештеник-језуита Мигел Аранц, (који је седамдесетих година, на позив Лењинградског митрополита Никодима (Ротова), држао предавања на Лењинградској Духовној академији), у римокатоличком часопису „Истина и живот” пише: „На Истоку је, свакако, сазрела неопходност литургијске реформе”.⁷ Литургијске реформе, а пре свега што бржи прелазак с црквенословенског на руски језик у богослужењу, предлаже Руској Цркви и римокатолички свештеник цркве при амбасади Савезне републике Немачке у Москви, Е. Х. Зутнер, који са дрском отвореношћу поучава нашу Цркву: „Православна Црква ће само онда бити стварно верна свом црквеном Предању када, тамо где то још није учињено, са застарелог почне у богослужењу прелазити на савремени језик”.⁸ Тако, као што видимо, савремени обновљенци међу „браћом-римокатолицима” налазе себи једномишљенике у прегнућу реформисања „застареле Православне Цркве”. Није случајно да се руски римокатолици, који отворено испољавају свој недобронамеран однос према Московској Патријаршији, солидарису са обновљенским круговима, чији представници редовно објављују своје текстове у римокатоличким публикацијама на руском језику и учествују у радио-емисијама „Хришћанског црквено-друштвеног канала”, који финансира римокатолички фонд. Па и неки захтеви за реформама богослужења, које износе обновљенци, потичу или из реформисаног римокатолицизма, или из грко-католичког унијатства: необавезност исповедања пред причешћивање, отворене царске двери и ниски иконостас, читање евхаристијских молитава наглас, општеномодно певање током целе литургије – све су то одлике унијатског богослужења.

Као јасан и недвосмислен пример римокатоличке подршке црквеним реформама у Руској Православној Цркви може да послужи недавно објављена књига савременог обновљенца, прот. Николаја Балашова (члана Одељења за спољне црквене односе Московске Патријаршије) „На путу ка литургијској обнови”, која садржи апологију свих обновљенских богослужбених реформи,

7. „Истина и живот”, 1995, бр.2, стр.28.

8. Језик Цркве, св. 1, издање Свето-Филаретовске московске више православно-хришћанске школе, 1997.г., стр. 90.

а на првом месту – русификације православног богослужења. Књига, за коју је предговор написао Митрополит смоленски и калињинградски Кирил „објављена је уз помоћ италијанског фонда ‘Хришћанска Русија’”.⁹ Читаоцима треба рећи да римокатоличким фондом „Хришћанска Русија” („Russia Cristiana”) управља свештеник Романо Скалфи из Рима, који има одобрење да богослужења врши по источном византијском обреду. Управо је Романо Скалфи у августу 1996.г. на римокатоличкој миси, одржаној у православном Мирошком манастиру, причестио архимандрита Зенона, због чега су овоме изречене канонске забране. Превевши у латинство талентованог иконописца, „Russia Cristiana” је одлучила да подржава деловање руских обновљенаца-реформатора.

Реформе се подстичу и ради остваривања црквено-политичких циљева паписта: пошто је циљ Ватикана (а несумњиво и његових „православних” приврженика) рашчлањивање, разбијање јединствене Руске Цркве, а њене западноукрајинске и руске епархије везује, поред свега осталог, управо црквенословенски језик, то римокатолици, као и обновљенци, воде рат за „русификацију” православног богослужења у Русији, а у Украјини – за коришћење „мове” (украјинског наречја – прим.прев.) у богослужењу, како би се у Русији и у Украјини служба обављала на различитим језицима. Циљ тога је – одвајање Украјинске Православне Цркве од Мајке – Руске Цркве. Укидањем црквенословенског језика, који је повезујући чинилац јединства Православне помесне Цркве Московске, Кијевске и Беле Русије, римокатолици маштају да вештачко раздељење једне руске нације учине бесповратним.

ПРЕВЕО СА РУСКОГ: РОДОЉУБ ЛАЗИЋ

9. Прот. Николај Балашов, На путу ка литургијској обнови, Москва, 2001.г., стр. 2.

*Ейиской ѿульчински и брацлавски Ийолий
Украјинска Православна Црква
Московске Паѿријаршије*

Православље – Римокатолицизам: ко се кога више плаши?*

Деловање Ватикана у последње време у Русији и Малорусији (организација руских епархија, преношење унијатске престонице у Кијев, безобразно и наоко бесмислено именовање јапанским именом новоосноване римокатоличке епархије на јужносахалинској територији, итд.), очигледно је, нажалост, за многе православне представљало изненађење.

Међутим, то што се сада збива у Русији и Малорусији јесте потпуно закономерни развој догађаја. Још у интервјуу датом 2001.године рекао сам да ће римокатоличка експанзија (и то у таквој форми која за крајњи циљ има не нешто друго него разграђивање и потпуно уништење Руске Православне Цркве) бити, без сумње, појачана, јер за то постоје објективни разлози. Први међу њима је та унутарња ослабљеност, та неспремност да се Православље штити као једина Истина, а она (неспремност) је последица чињенице да још нисмо сасвим искоренили јерес екуменизма.

Све до сада ми указујемо на неаргументована расуђивања, која не могу издржати ни најслабију критику, о „каноничким те-

* <http://www.moskvam.ru/2002/08/ippolit.htm>

риторијама” које Ватикан жели да заузме. Ми треба да будемо потпуно свесни да се овде не ради о преуређивању граница унутар Православља, него о добро организованој и агресивно вођеној политици Ватикана, усмереној на уништење Православља, које је најјача религија у нашим земљама, и његовог замењивања специфичним, месним приликама прилагођеним варијантима римокатолицизма. О томе, свакако, сведоче и „православне” титуле које користе руски римокатолици: тако је Кондрусевич добио, за традиционалне римокатолике веома редак, чин „митрополита”. Најпре ће и у богослужење и у проповедање вере бити унети елементи који ће максимално наликовати традиционалној православној култури. Практични методи инфилтрације нису се променили још од времена Брестовске уније (1596.г. – прим. прев.); разлика је само у томе што римокатолици у Украјини спроводе насиље и безакоње, као и пре четресто година, док у Русији хоће да, у овој етапи, створе представу о себи као о „мирољубивој”, „просвећеној”, „цивилизованој” и „хуманистичкој” религији, позваној да заостали руски народ приближи европским и општељудским вредностима. Знаковита је изјава папе, дата у време телемоста са московским римокатолицима: „Ако постоји једна Европа и једна валута – онда и Црква треба да буде једна!” На коју се Цркву мисли – Православну или римокатоличку, нема места сумњи. Дакле: једна држава, једна валута, један папа. Очигледно је да политика коју води Ватикан има све одлике империјалистичке политике, која настоји да различите народе и културе обједини зарад остварења заједничких глобалистичких циљева и идеја.

Римокатолици су потпуно у праву: само таква стратегија може бити ефикасна у савременом мултикултуралном и многонационалном друштву. Православни треба да буду потпуно свесни ове чињенице и да не стварају илузије о могућности „узајамног признања”, „плодотворног дијалога”, „разрешавања каноничких спорова”, и уопште, да не праве било какве наказне спојеве који би, грубо говорећи, подразумевали да Једна, Света, Саборна и Апостолска канонска Црква са ове стране Буга и Збруча може бити Православље, а са оне друге стране то, из неког разлога, може бити – римокатолицизам. Осим своје очите богословске бесмислености, осим издаје интереса православ-

ног народа у, на пример, Пољској, Чешкој и Словачкој, такав систем не може и никад неће бити стабилан. Штавише, он не може бити спроведен у живот, јер су Велика, Мала и Бела Русија – права посланица за римокатолике. Руско Православље, Руска Православна Црква, највећа међу Православним Црквама, представља живу и дејствену брану претензијама римског престола да влада васељенском Истином. Отуда – неминовност римокатоличког наступања, духовне експанзије, потпомогнуте великим парама и великом политиком. Принципи религиозно – политичке експанзије усмерене на раздељивање Православних Црква и православних народа, на уништавање Православља део по део, формулисани су веома давно. Сетимо се чувене забелешке унијатског идеолога, митрополита Шептинског. Већ тада је он изнео, на пример, идеју да се у Кијеву створи самостална „патријаршија”, формално – православна, а по суштини – унијатска, која би спроводила у живот оно што би наложио Рим. Сетимо се и његове изјаве, веома неповољне по присталице „самопрокламованог православља”: „Украјинци су само оруђе Божанског промисла, призвани да истргну хришћански Исток из клешта јереси (мисли се на православље – прим. аут.) и врате га (!) у окриље Апостолског Престола”. И данас је очигледно да Малорусија није важна Ватикану сама по себи, него као војни полигон одакле би се кренуло у освајање главне тврђаве Православља – Русије. После учвршћења уније и преношења њеног седишта из приграничног Лавова под зидине кијевских светиња – организовање руских епархија (тј. бискупија – прим. прев.) је, у суштини, први корак у стварању руске католичке цркве.

Стратегија Ватикана је делотворна, и зато је неопходно пружити адекватан одговор. Разуме се, православни неће кренути да преотимају храмове, да врше политичке уцене и да примењују остале методе којима се, без имало гриже савести, служе римокатолици у Малорусији. Мислимо на нешто друго: истинске, једино могуће, једино делотворне су управо објединитељне, интегративне идеје и методи који би, у суштини, били везани за царевину. Управо њима би требало да се окренемо и да их користимо. При чему, у датом случају, под отпором римокатоличком ширењу на Русију и Малорусију ми, наравно, разумемо не

стварање новог, него учвршћивање и васпостављање некадашњег и овог садашњег јединства народа, очување и заштиту јединства постојеће Цркве. Главни удар је усмерен управо на то. Управо једна и јединствена Руска Православна Црква, чије су каноничке територије Русија, Мала и Бела Русија, представља највећу Цркву на свету, а ако би то била једна држава, православно би чинили реалну већину и имали би могућност да учврсте такав положај. У супротном, у одвојеној Русији – демографску превагу односе муслимански народи; у Малорусији – унијати, расколници, па и кримски Татари, који сви уживају подршку државе. А ако државни апарат у Белорусији подлегне притисцима САД и њених европских савезника, који су Белорусији означили као једно од оваплоћења „светског зла” (а таква могућност, у светлу најновијих збивања, није уопште искључена), уверен сам: бићемо сведоци бујања формално независних „националних” и отворено римокатоличких парохија на белоруској земљи, и то уз моћну финансијску подршку споља и политичко садејство „нове демократске власти”. Очување и васпостављање источнословенског јединства, јединства историјске Русије – то је наша дужност, и као православаца, а у суштини то је неопходан услов за постојање Руске Православне Цркве у будућности, не као некаквог историјског рудимента, безгласног житеља „етнографског” гета у Русији и политичког гета у Малорусији, него као традиционалне, општепризнате конфесије, као највеће деноминације и потенцијалног вође православног света. Поновно обједињавање Велике, Мале и Беле Русије није просто процес васпостављања природног историјског јединства, него је неопходно пре свега зато да би се остварило историјско предодређење (троједине – прим.прев.) Русије – да сачува и учврсти Православље као чинилац од општесветског значаја. На крају крајева, нама, православнима, речено је: „Идите и научите све народе!”. Данас у свету, осим римокатолика и протестаната, постоје милијарде муслимана, будиста, хиндуиста. Ми се уздамо у милост Божју, у то да, по обећању, „врата ада” неће одолети Цркви. Но, то није разлог да заборавимо трагичну судбину оних Цркава које су ишчезле (као Картагенска), пале у јерес (као Римска), постале мањинске (као православне Цркве Истока), или пале под туђи утицај (као Цариградски Престо). Ниу-

ком случају ми немамо право да се, затварајући очи, надамо да ће се наши проблеми решити сами од себе. Наша вера нам ниуком случају не може служити као оправдање за наш сопствени нерад и неодговорност. Нама је поверена Црква, а коме је више дато, више ће се од њега и тражити.

Са жалошћу морамо рећи да једина стратегија која би могла бити основа за реалан отпор антиправославним, антицрквеним плановима, није постојала ни у прошлости, а не постоји ни данас; тим пре је неопходно уложити труд како би се она разрадила и применила. До сада је деловање Цркве и православне јавности било ситуационо и није у себи садржало елементе прогнозирања догађаја нити општег, јединственог плана. А ситуација је, на пример, у Малорусији, више него жалосна: наспрам очигледне римокатоличко-унијатске активизације још видљивија постаје наша пасивност, затвореност у оквиру „треба” и социјалне неактивности. Римокатолици и расколници не скривају жељу да уђу у систем образовања, на универзитете; они већ сада активно учествују у стварању политичких партија и предизборних блокова као што је, рецимо, блок „Наша Украјина”. Јасна је њихова намера да не пропусте прилику да учествују у обликовању нове политичке елите, која би била потпуно одвојена од општеруског корена и висила у безваздушном простору „украјинства”, спремна да, поред америчких и „општеевропских”, безусловно испуњава и ватиканске задатке и наредбе. Наравно, они имају новац и политичку подршку, али ипак – то је наша, православна држава – или смо ми, можда, већ у мањини?! Ми до сада нисмо успели да изградимо колико-толико делотворан систем богословског образовања за друштвено активне мирјане наше Цркве. Информативна политика наше Цркве се, у суштини, тек успоставља. Њу покрећу и воде малобројни подвижници свог посла какви су, на пример, сарадници прес-службе Украјинске Православне Цркве Московске Патријаршије (УПЦ МП) који су почели практично од нуле и крајње самопрегорно настоје да минималне могућности које им стоје на располагању искористе како би одбранили интереса Православља у области информисања. И опет се налазимо у добро знаној ситуацији: с пушкама – против тенкова, с некоординисаним ентузијазмом парохијана, с малотиражним парохијским листићима, с апсурд-

ном проекуменистичком аргументацијом и с лексиком деветнаестог века – против огромне информативне моћи и политичког утицаја Ватикана, и не само њега. Даља неактивност је недопустива: њене последице могу бити погубне.

Ми не треба да чекамо ни на милост природе, нити садашњих украјинских власти. А међу такве задатке убраја се, на пример, приљежан и организован рад на стварању православне елите која би одражавала вољу и штитила интересе милиона православних грађана Малорусије. Уосталом, такав задатак стоји и пред целокупном Руском Православном Црквом. Ми (УПЦ МП – прим.прев.) се, пак, налазимо у првим редовима, овде се и само наше постојање као дела наше Цркве већ отворено доводи у питање, чак и од стране наше државе. Више је него очигледна потреба да наше друштвено деловање, усмерено на заштиту интереса постојеће Цркве, воде образовани људи, уз активну подршку целог народа; неопходни су нам образовани и оцрквењени православни политичари, због чега на универзитете ми морамо ући пре римокатолика, филаретоваца и њима сличних.

Анализирајући разлоге који су навели римокатоличку цркву да поново почне да се шири управо у ово време, не можемо се ограничити на уопштене тврдње да су православне територије привлачне за Ватикан и да он не прихвата миран суживот са нашом Црквом. Управо унутарње противречности савременог римокатолицизма, управо спознаја до које су дошли његови идеолози и вође – да он, у свом садашњем облику, није способан да одговори захтевима милијарди својих чланова, који припадају разним народима и разним, често принципијелно различитим, културама – побуђују римокатоличку цркву да уложи напор да ликвидира реалну алтернативу римокатолицизму, а то је Православље. Проблеми Ватикана су очигледни, конзервативизам садашњег папе представља једну од последњих препрека на путу глобалне кризе која, несумњиво, очекује цркву римског исповедања у историјски догледно време: противречности између остатака традиције и прогресивног ревизионизма, који потреса саме темеље римокатоличке цркве, врло брзо ће проузроковати раскол између конзервативаца и „обновљенаца”, присталица идеја Другог Ватиканског концила.

Довољно је само подсетити се одржаног (против воље па-

пе!) општеномачког римокатоличког референдума о питању женског свештенства, који је дао позитиван одговор. Чврста структура римокатоличке цркве, која се до сада, током два миленијума, успешно носила са покушајима стварања раскола (последњу реч увек је имао римски првосвештеник), сада може произвести супротан ефекат: чим следећи папа попусти и прихвати основне захтеве либерала, традиционалисти ће се наћи пред неопходношћу апсурдног одбацивања темељног за римокатолицизам принципа папске непогрешивости.

Православна Црква нема таквих проблема: она је по својој природи саборна и нису јој потребни непогрешиви ауторитети. Православља, које чува апостолско прејемство и неповређену јересима Истину до које ће, свеједно да ли на Истоку или на Западу, неизбежно досегнути свака људска душа ње жељна, Ватикан се плаши више од атомског рата. Не смемо то да заборавимо; штавише, треба да радимо управо оно чега се Ватикан највише плаши. Најважније, најнеопходније дело јесте припрема терена за масовно примање у Православље римокатолика-традиционалиста у блиској будућности. Несумњиво, управо православно вероучење ће им пружити најприхватљивију могућност за природно разрешење постојећих проблема. Уз мудро предочавање предности Православља, изгледна је могућност преласка у Православље не само појединаца него и великог броја парохија. А ми такво искуство већ поседујемо: руска емиграција је, без подршке и без заштите, још и одвојена од домовине, успела привести Православљу многе римокатоличке парохије, управо парохије; успела је да васпостави западни православни обред и поштовање западних православних светитеља! Нарочито наглашавамо да су у томе учествовали православни како из Московске Патријаршије (на пример В.Н. Лоски), тако и из Руске Заграничне Цркве. Без обзира на унутарње поделе, канонско Православље је саборно и зато – делотворно. Проповедање Православља у традиционално римокатоличким земљама не може, због не више само нама очитих еклесиолошких слабости римокатолицизма, не бити перспективно. Уз то, ако би се тај процес одвијао у оквирима „руске идеје” као целосног православног погледа на свет, онда би и за Русију и за целокупни православни свет то био колосалан продор, који би пружао квалитативно но-

ве могућности за спровођење европске политике – „руска Мека“ за Запад! Када је је у англиканској цркви било уведено женско свештенство, к митрополиту Антонију Блуму, који је представљао Московску Патријаршију у Енглеској, обратило се више од осамдесет само англиканских свештеника! При томе, колико је нама познато, није било никаквог припремног деловања у том циљу.

Потреба за Православљем постоји у првом реду у оним земљама које су урелигиозном погледу традиционално конзервативне: на пример, у Португалији већ сада постоји аутономна Португалска Православна Црква, која има четири епархије. Њени верници нису досељеници из традиционално православних земаља, него домаће становништво.

Све ово се догађа, а да је Православље у целовитом облику практично непознато житељима Запада: велика група америчких парохија Антиохијске Патријаршије, на пример, потиче од групе ентузијаста, који су самоиницијативно пришли Православљу и најпре, неколико година, били самоорганизовани у „Америчку евангелистичку православну цркву“, а онда су случајно дошли у додир с православцима, о којима до тада нису ништа знали. А шта ће бити када се на Западу сазна за Православље? И ако још буде доведено у везу са Русијом?

Европљани и Американци који су се обратили у Православље нису уопште присталице Бжежинског – сетимо се само Се рафима Роуза. Православна култура, уопштено посматрано, јесте управо руска култура: уз све уважавање Грка, Бугара, Румуна, Срба – они немају свог Достојевског, немају уопште религиозно оријентисане делатнике светског значаја.

Говорећи о васељенском смислу, о васељенском значају Православља, говорећи о путевима остварења Православља као значајног фактора светске цивилизације, ми не можемо не поминути очигледно деструктивну улогу коју има Цариградски патријарх Вартоломеј. Нема потребе говорити о томе да су „васељенске“ претензије Истанбулског патријарха (који жели да „жање тамо где није сејао“ и претендује на каноничке територије где год му се то прохте, искључујући можда једино Антарктик), благо говорећи, неосноване с тачке гледишта било ког разумног православног човека. Не говоримо о томе. Много ва-

жнијима сматрамо оне чињенице које сведоче о отворено про-католички усмереном деловању патријарха бившег Цариграда. Реч је не само о саслужењу са папом, не само о учествовању у покушајима рашчлањивања наше Цркве, не само о подршци таквој истој, на крају крајева, неизбежно проунијатској филаретовштини. Реч је у првом реду о принципијелном одсуству жеље за потврђивањем васељенске, општељудске вредности Православља. Деловање Вартоломеја усмерено је на заштиту управо римокатоличких интереса. Ми о томе нити треба да ћутимо нити можемо ћутати. То се никако не односи само на мешање у црквене послове Кијевске Русије. Сетимо се макар његовог нечувеног поступка према братској Бугарској Православној Цркви: ујесен прошле године Вартоломеј је, без икаквог зазора, позвао Карола Војтилу да у мају 2002.г. посети православну Бугарску, а да се није заинтересовао какав је став Бугарске Цркве у вези са тим. Шта више, сусрет Вартоломеја са премијером царем Симеоном одржан је без присуства Предстојатеља бугарског Православља, патријарха Максима, што је изазвало оправдано негодовање православних Бугара. Слични испади се не би могли десити ако би се вишемилионске Цркве Русије, Грчке, Бугарске, Грузије, Југославије, Америке и других држава заједно супротставиле у суштини смешним, али по последицама опасним васељенским „цариградским” претензијама. Реално, такво јединство постоји; шта више, оно је већ било потврђено.

Ради се о документима донетим на Свеправославном саветовању одржаном 1948.г. у Москви, које је осудило свако одступање од православног предања, супротстављајући своју позицију екуменистичким тежњама Цариградског Патријархата и, заузевши став да су његове амбиције неприхватљиве, нагласило да лидерске функције православни свет делегира Москви. А то нипошто није била „јединствена” појава: 2001.г., на прослави 950. годишњице Кијево-Печерске лавре, представници практично свих помесних Цркава осудили су мешање Вартоломеја у послове Руске Православне Цркве. У садашње време, папистичко-екуменистичка политика цариграда и Вартоломеја лично изазива активно одбијање у највећем броју помесних Православних Цркава и, што је веома важно, у светској престоници православног монаштва – на Атону. Али консолидацијом те

опозиције око Москве за сада се нико не бави. У сваком случају, под јурисдикцијом Цариградског патријарха налази се незнатан број верника, пошто је национална Грчка Црква аутокефална, тј. одвојена од Цариграда.

Человођа православног света може и треба да буде не слабомоћна катедра која не поседује ништа осим: историјску, али без икаквог садржаја „васељенску” титулу, затим глобалне претензије и најзад спремност на „сарадњу” са свим и сваким, него (треба да буде человођа) она Црква која је реално способна да представља интересе Православља у светским оквирима. Руска Православна Црква има за то све могућности и само од нас зависи да ли ће оне бити остварене.

ПРЕВЕО СА РУСКОГ: РОДОЉУБ ЛАЗИЋ

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

Синагога*

Синагога(□□□□□□□□)(грчка реч од *син*[□□□]-са, *аго*[□□□] - водим), зборница, скуп ствари. Јеврејска синагога је сабрање Јевреја који се моле, читају Свето Писмо и слушају поуку на основу текста Светог Писма, као и место где се то сабрање окупља. Пошто се синагога развила у равинском јудејству, она је постала и место за стручно проучавање Библије, њених коментара и талмудских текстова. Почети синагоге су нејасни, но зацело је постојала до 1. века хришћанске ере, како у Палестини тако и у дијаспори.

О синагогама из 1. века сведоче Јеванђеља. Исус је у синагогама проповедао и водио разговоре с јеврејским вођама и старешинама (нпр. Мт 4,23; 9,35; Мк 1,21; 3,1-6; Лк 4,16-28; 13,10). Синагога је била место молитве, читања Светог Писма, проповеди и поуке. Јосиф, јеврејски историчар из друге половине првог века по Христу, говори о неколико синагога на северу земље. Синагоге су зацело биле уобичајене у дијаспори. Филон, јудејски пи-

* Одредница преузета из „Библијске енциклопедије II” протођакна Радомира Ракића, која је у штампи. (Прим. уред.)

сац из 1. века по Христу у Египту, сведочи о постојању многих синагога у Александрији. Записи нађени у разним местима Римског царства показују да су јеврејске општине осниване у многобројним местима. Дела апостолска износе како је ап. Павле проповедао по синагогама где год би путовао (нпр. Дап 18,4; 19,8).

Порекло. Њихово порекло остаје неизвесно, мада је створено више теорија. Многи предлажу да је синагога настала у вавилонском ропству у одговору на губитак храма као средишта јеврејског верског живота. Мада је та претпоставка могућа, немамо директних сведочанстава о њеном постојању, и навођена библијска места (Јез 11,16; 14,1) нису поуздана. Поред тога, синагога се не спомиње код Немије и Јездре, а у макавејском устанку не спомиње се разорење неке синагоге. Јавно читање Торе описује Нем 8 и спомиње 1 Мак 3,48. Но ова сабрања су управо јавни скупови; ми не знамо да ли су ове праксе одржаване редовно. Како су синагоге постојале у развијеном облику у 1. веку по Христу, вероватно су биле ушле у живот у претходна два века, али не постоји директно сведочанство за ово у дијаспори. Неки египатски записи од 3. до 2. века пре Христа спомињу „место молитве” (грч. □□□□□□□□), али незнамо шта се дешавало у кући молитве, а није јасно ни да ли се она односила на синагогу.

Једна грађевина пронађена на острву Делос у Нилу идентификована је као јеврејска синагога, али она нема изразите јеврејске симболе и карактеристике који би је неоспорно за такву издавали. Изгледа да су се Јевреји састајали у великој кућној просторији. Да би се подигла посебна зграда за молитву у једној насеобини, требало је чекати бољи економски стандард. У само четири недавно откопана града у Палестини идентификоване су просторије или грађевине као синагоге: Масада, Иродијум, Магдала (Мигдал, Тарихеја) и Гамала. Резултати испитивања су прелиминарни и нису извесни у свим случајевима, нарочито за Масаду и Иродијум. Грађевине или просторије су свуда овде сразмерно мале, и доста се разликују по облику.

Изглед. У трећем веку по Христу у Палестини и у дијаспори било је мноштво грађевина које би се могле поистоветити са синагогама. Ово је било у складу с развојем равинског јудејства, које је постепено почело руководити јудејством после разорења храма 70. г., и које је стављало нагласак на молитву и проучава-

Тринесїогодишњи Јеврејин ѓрославља Бар Мицвах у Јерусалиму

ње Светог Писма по синагогама и школама. Зграде синагога су често украшаване мозаицима и рељефима, и грађене су у три стила: базилика, широка кућа и апсида. Изглед базилике је позајмљен из грчко-римске архитектуре; често је имала улаз са стране која је гледала према Јерусалиму. Унутрашњост је била четвороугаона и подељена по дужини са два реда стубова у широку лађу у средини и у две побочне лађе. Кад су се верници окретали Јерусалиму у молитви, гледали би према улазу; отуда је било тешко установити где су били стално светилиште за чување свитака Торе и бема (□□□□, подијум, узвишено постоље где су предводници зборнице стајали или седели). Истовремено се развијао стил широке куће, при чему је улаз био на страни насупрот Јерусалиму, а страна према Јерусалиму је била апсида (велика полукружна ниша) за похрањивање Торе и за бему.

Синагоге у дијаспори су имале исте узор. Понекад су Јевреји прилагођавали постојеће грађевине својим потребама. У свим познатим случајевима знатно се разликовао унутрашњи распоред синагоге, њена оријентација, архитектура. Неке синагоге у расејању биле су чувене по својој величини или лепоти, нпр. Сард у Турској, Дура у Сирији, Стоби у Македонији и Остија у Италији.

Функција. Како је синагога била организована и шта се у њој збивало, може се само слутити. У Палестини пре разорења храма, синагога је могла бити једна од многих аутохтоних организација у јеврејским селима и градовима. Људи су се могли састајати да читају Свето Писмо и моле Богу у некој кући или изван ње, без разрађене организације. У расејању, где су Јевреји били мањина у градовима, синагога је вероватно служила као центар општине (заједнице), а можда су њене старешине били признати као грађанска власт. Синагоге су коришћене за учење младих, за смештај путника и за заједничке обеде.

Богослужење. Текстови јеврејских молитви, преношени предањем, показују да синагогално богослужење није имало утврђени текст, него се разликовало по садржају и редоследу у разним временима и у разним местима. Зацело је читано Свето Писмо, мада можда не према познијем трогодишњем и једногодишњем утврђеном кругу читања. Предност је давана Петокњижу (Тори), али су била уношена читања и из Пророка. По-

стојање многих Таргума (превода јевр. Библије на говорни арамејски језик) и превода Светог Писма на грчки, Септуагинте, сведочи о важности схватања тог древног текста. Филон, Јосиф и Нови Завет сведоче да је Библија читана по синагогама. Такође је могуће да су овде изговоране две најважније молитве за Јеврејина, премда не према утврђеном тексту. Прва је *Шема*, састављена од три библијска одељка (Понз 6,4-9; 11,13-21; Бр 15,37-41) с благословима уз трпезу. Друга је „Молитва” или *Амида* или Осамнаест Благослова. Овај низ благослова разликовао се текстуално и бројчано током времена, али се у равинској традицији држи за веома стар.

Синагоге су обично подизане на узвишеном месту, од средстава добротвора при општини (Лк 7,5). У синагоги су се налазиле клупе, од којих су предње биле намењене за старешине и угледне људе (Мт 23,6). У александријској синагоги налазила се 71 златна столица, према броју чланова Синедриона. Пред клупама је стајала катедра, у предњем делу је био орман, зван *гениза*, ковчег, у којем су чувани свети списи, свештена писма. Тај ковчег се налазио у предњем делу синагоге, који је увек био окренут Јерусалиму, да би се народ за време богослужења окретао Светом граду. У синагоги је стално горео свећњак. При дверима су била два суда за добровољне прилоге општини.

У Галилеји су пронађени археолошки остаци древних синагога, нпр. у Тел-Хуму (Капернауму), у Керазу (Хоразину), две у Кетр-Бериму, итд. Из остатака се види да су имале четвороугаони облик, колонадама подељене на неколико одељења, с високим порталима и са двоја бочна врата.

Синагогално усиројство. Свака синагога је имала свог предстојника – архисинагога и његове помоћнике – неколико старешина (Лк 7,3), названих директно „старешина синагоге” (Мк 5,22; Дап 13,15). Они заједно су чинили власт која се старала око реда и начина живота у самој општини (в. нпр. Јн 9,22; 12,42; 16,2). Ту је био и преводилац, ради превођења јеврејског текста на говорни језик тога места. Јеврејски извори спомињу још и службу „Шалмах цибур”, тј. повереник или посланик општине; тако се називао човек који је читао молитве у време богослужења, а уз то вршио дужност секретара или представника синагоге. Неки претпостављају да се овај назив и служба нису давали

једном одређеном лицу, но у сваком посебном случају оном човеку који је читао молитве по налогу општине. Ту су затим били ђакони, тј. скупљачи прилога и, најзад, чувар или служитељ, чија дужност је била да из ковчега додаје књиге (Лк 4,17сл.), одржава зграду, стара се око извршења казни и др.

Најзад, ту су били тзв. „батланим”, тј. слободни људи, њих десет, који су били дужни да увек дођу у синагогу да би у синагоги био довољан број људи за отварање скупа, службе. То су били или имућни људи, који су имали слободног времена, или чланови општине плаћени за то.

Свака синагога је представљала самосталну општину, а одржавала би радне односе са другим синагогама. У својству духовног суда, она је имала власт одлучивати и кажњавати преступнике (Мт 10,17; 23,34; Мк 13,9; Лк 12,11). У синагогама су често мучили следбенике Христове (Дап 22,19; 26,11).

Синагогално богослужење – ойширније. Богослужење у синагоги се вршило три пута недељно, наиме, суботом, понедељком и четвртком; молитвени часови су били: трећи, шести, девети - чему се има додати по 6 часова да би се добило наше време (в. Пс 55,17; „вечером (ерев), јутром (вокер) и у подне (цехарајим)”); Дап 6,10; Дап 2,15; 3,1; 10,30). За време скупова жене су биле одвојене од мушкараца ниском преградом или решетком; у каснија времена жене су добијале место на хору.

Богослужење се састојало од молитви, певања, читања из Библије с тумачењем, вршења обрезања и законом прописаних прања. У синагогама никад није било жртвоприношења. Молитве и песме су углавном преузимане из Псалтира, најстарије богослужбене књиге.

Прва молитва, названа „Шема” (Ш^ема) или „Криат Шема” састојала се из два уводна благослова, читања 10 заповести и извода из Петокњижја: Понз 6,4-9; 11,13-21; Бр 15,37-41. Затим је читан тзв. „шмоне-есре” (осамнаест) – скуп молитава и благослова. Једна од њих гласи:

„Даруј мир, блаженство, благослов и милосрђе и сажалење нама и целом народу Твоме Израиљу. Оче, благослови све нас светлошћу лица Твога, јер си нам у светлости лица Твога, Господе Боже наш, дао закон живота, љубави, праведности, благослова, милосрђа и мира. Изволи благословити народ Твој, Изра-

иљ, миром у сва времена и у сваком тренутку. Благословен је Господ који благосиља народ свој Израил миром.”

Присутни су слушали молитву стојећи (Мт 6,5; Мк 11,25; Лк 18,11.13) и одговарали громким „Амин” – обичај који је, поред других, прешао у Хришћанску цркву (1 Кор 14,16).

После молитве долазило је читање Библије, најпре Закона (параша), затим Пророка (хафтара), који су читани на јеврејском и били праћени преводом на говорни језик, уз поучно објашњење ради практичне примене. Сваки Јеврејин је могао изаћи пред заједницу ради молитве, читања и проповеди. Тако је Исус Христос добио књигу, прочитао пророчанство и протумачио га (Лк 4,17сл.). Тиме су се користили апостоли и увек су своју проповед о Христу прилагођавали облику који им је давао богослужбени поредак синагоге. У Дап 13,15 говори се како су по завршеном читању Закона и Пророка старешине синагога послале да питају Павла и Варнаву, да ли имају реч утехе за народ, а Павле им проповедао о смрти и васкрсењу Исуса Христа обраћењем у њега вером. То је имало такво дејство да се идуће суботе скупио сав град да слуша реч Божју (13,44). В. даље: Лк 13,10; Јн 18,20; Дап 13,1; 17,1сл; 18,4.26; 19,8. После читања Светог Писма био је последњи благослов, на који је скуп одговарао такође са „Амин”.

Свакоме пада у очи, у којој значајној мери је богослужење синагоге било припрема за богослужење Хришћанске цркве. Не будући везано за неко свештено место, већ настало свуда где се јавила потреба; не будући оптерећено тешким бременом обреда, а слободно од жртвеника, свештенства и жртвоприношења, а с друге стране, пружајући слободан приступ за учешће у њеној делатности свакоме члану општине, синагога је у многим виду била образац првобитног богослужбеног поретка Хришћанске цркве.

Од синагога су се одликовали тзв. „молитвени скупови”, који су увек били изван града, близу текуће воде, јер су Јевреји, по обичају, обављали своја прања пре молитве. У таквом молитвеном дому, „богомољи”, Павле је сусрео Лидију (Дап 16,13сл.). Некад је реч „место молитве” означавала синагогу.

Одлучени од синагоге се спомињу у Новом завету, као кажњеници за тешке верске преступе. Родитељи слепорођеног су се

плашили да много причају о Христу, „јер се Јудејци договорише да буде одлучен од синагоге ко год њега призна за Исуса” (Јн 9,22; ср. 12,42). Христос је предсказао својим ученицима да ће их изгонити из зборнице (Синод: синагоге, Јн 16,2; ср. Лк 6,22). Закон не говори о одлучењу, но талмудисти наводе примере, као Кореја (Бр 16), град Мироз (Суд 5,23), објаву Јездрина (Језд 7,26) и пресуду (10,8), која се састојала у томе „да се имање његово разаспе, а сам да се одлучи од збора”, општине. Одлучивање, изопштење, које се у Талмуду назива „Нидуј” и „Шамата”, могло је бити извршено због 24 преступа. У Гемари се прави разлика између „Нидуј” и „Херем” – Нидуј је једноставно одлучивање на 30 дана, а Херем је био пропраћен проклетством, то је свечано изопштење из општине.

Велика синагога се у равинском предању назива *Савеџ* или *Синод*, који је после повратка Јевреја из вавилонског ропства руководио верским преваспитањем. Људи Велике синагоге су скупили свештене списе и сјединили их у целину у оном поретку у којем постоје и данас; преконтролисали су текст и додали самогласнике, утврдили синагогално богослужење, установили празник Пурим, одредили „осамнаест благослова”, и др. О том Синоду не постоји историјско сведочанство најстарије талмудске књиге „Пирке Авот”, око 2. в. по Христу. Ни у Новом Завету ни код Јосифа Флавија он се не спомиње. Из Немијине књиге се види да се око Јездре налазила група побожних, угледних људи који су радили под његовим руководством (Нем 8,13; 10,1-29).

Најомена: Реч „синагога” Вук је преводио са „зборница”, док је Синодска комисија повратила грчку реч „синагога” (углавном у Јеванђељима). „Синагога” је такође код Стефановића, Чарнића, Бирвиша.

Литература: Д. Глумац, *Библијска археологија*, Србиње-Београд 2000; В. Вела, *Јеврејска археологија* (грч.), Атина 1980; М. Томасовић, „Хришћански храм”, *Богословље* 1990; А. Ребић, *Библијске стварине*, Загреб 1983;

Biblijske starine, Zagreb 1983; L. I. Levine (ed), *Ancient Synagogues Revealed*, Detroit and Jerusalem: Israel Exploration Society 1982; G. F. Moore, *Judaism*, I, 1927, 281-307; I. Abrahams, *Studies in Pharisaism and the Gospels*, I, 1917; E. L. Sukenik, *Ancient Synagogues in Palestine and Greece*, 1932; C. W. Dugmore, *The Influence of the Syna-*

gogue upon the Divine Office, 1944; A. E. Guildiing, *The Fourth Gospel and a Jewish Worship*, 1960; S. Kraus, *Synagogale Altertümer*, 1966, 200-266; L. I. Levine, in: *The Synagogue in Late Antiquity*, 1987; M. J. S. Chiat, *Handbook of Synagogue Architecture*, 1982; F. Hüttenmeister, G. Reeg, *Die antiken Synagogen in Israel*, I-II, 1977; H. Ku?nzl, in H. P. Schwarz, *Die Architektur der Synagoge*, 1988, 45-60; I. Elbogen, *Der jüdische Gottesdienst*, 1962; E. Schürer, *The History of the Jewish People* (превод са немачког на енглески), II, 1979, 447-463.

ПРОТОЉАКОН РАДОМИР РАКИЋ

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Предраг Ристић

Хелиоцентрични систем у православном и католичком средњем веку

Једна теза о преливању људи и идеја између Истока и Запада

Још непосредним чињеницама недоказана теза да је Србин Лазар израдио бројчаник који је био модел хелиоцентричног система на свом часовнику на Спасенској башњи у Москви може, међутим, широко посредно да се претпостави.

∴ В лѣто 6912 (1404) кнѣзь великий замисли часник и постави е на своем дворе за церковью за святым Благовещением ∴

∴ Сей же часник наречется часомерье на всакий же час ударяет молотом в колокол размеряя и расчитая чась пощные и дневные не бо человек ударяше но чловековидно самозвонно и самодвижно преимечтано прехищчрено ∴

∴ Мастер же художник сему беяше некоторый чернец, родом Сербин, именем Лазарь; цена же сему беяше вьшшыше полутора ста рублев*

* Арциховский Древнерусские миниатюры стр. 84

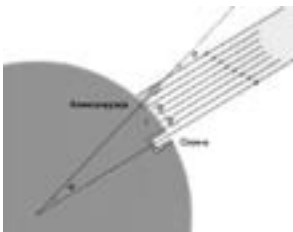
ЗАБЛУДА О КОПЕРНИКУ

У свести једног „савременог” информисаног и школованог човека дубоко је урезан запис који се учи у свим школама света да је Коперник први поста-

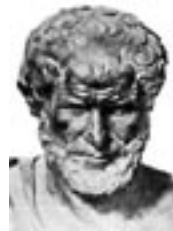
вио Сунце у средиште васионе, и Земљу да се okreће око њега. Општеприхваћено мишљење је да је са Колумбовим открићем Америке и Коперниковим хелиоцентричним системом почео просвећени нови век, после мрачног средњег века, и овај век траје до данас, ако нисмо на прагу неко нове поделе, претпостављамо наступајућег, виртуалног века. Пред наступање овог Најновијег виртуалног века, да би ми православни Срби могли да нађемо неку своју пукотину да се у њу сакријемо, не би било лоше да се још једном претресе редослед вековника. Редослед мора да буде такав да садржи стварне догађаје у ризници свести и повести који би могли да буду темељ који може да се носи са том Новом предстојећом виртуелном епохом.

АРИСТАРХ (ОКО 320 – 230. ГОД. ПРЕ ХРИСТА)

Међутим, без обзира на Коперникову непобитну славу, морамо да приметимо да се за хелиоцентрични систем зна већ више од 2000 година, јер је још у чувеној Александријској школи за време владавине Птолемеја II Филадельфа између 280. и 260. године пре Христа Аристарх са острва Самос, који је и данас признатом и исправном геометријском методом израчунао растојање између Земље, Сунца и Месеца, као и величине тих тела. Иако Аристарху нису стојале на располагању никакве оптичке справе, ипак је установио да је Сунце далеко веће од Земље. У свим тим одавно познатим и утврђеним историјским чињеницама истичемо да је њему у повести првом синула мисао да не обилази Сунце око Земље, већ да Земља обилази око Сунца заједно са осталим планетама. Он је се тиме супро-

ставио и у великом делу обеснажио или скренуо ранијег Аристотела (340 год. пре Христа). Свака добра идеја у демократији диже прашину, па је компилација Аристарха изазвала бурну реакцију опозиције, па су после дела великог посматрача звезда Хипархоса (150 год. пре Христа) догодило да је идеја хелиоцентричног система била готово заборављена, нарочито после капиталног дела Птоломејиса (175 год. после Христа) и његовог дела „Велики зборник астрономије”.

АРИСТОТЕЛ (384 – 322. ГОД. ПРЕ ХРИСТА)

Током векова постепено се поделио свет по основним идејама какав је наш положај у васиони. У источном делу средоземне цивилизације, прво паганске, а после монотеистичке, више је, упркос Хипархосу и Птоломејесу прихваћен Аристарх, док је Аристотел више прихваћен на Западу. Уопште, западна, односно касније католичка цивилизација је у току целог једног миленијума потпуно изгубила непосредни контакт са класичном изворном јелинском науком и њеним одјеком у Римском царству, јер прихватањем хришћанства Католичка црква је веома оштро прекинула са „паганизмом” и везом и са достигнућима једног дела класичне антике, и сурово кажњавала оне који би покушали да је пропагирају, кроз цео средњи век чак и дуго после ренесансе.

ИСТИН ПОЛИН

Хајдемо у Град „истин полин” био је општи поклич одушевљених у IV пре Христа, који су похрлили из целог света у да граде Александрију. Александрија је била чудо свог времена и представљала синтезу и врхунац свеукупне античке цивилизације, где су се догодили њени највећи и најтрајнији домети, од којих неки трају непромењени до данашњих дана. Осамсто година касније, са истим покличем „истин полин”, подигнут је Нови Рим, Константинополис, али се у језику свих народа задржао овај поклич, па је данас турско име за Константинопољ - „Истанбул”.

СВЕТИ·КНЕЗ·ЛАЗАР

*Сцуй свейог Николаја са бројчаником Србина Лазара
који се гради у Айайину*

Према томе, Александрија је вечни и неуништиви град, који ће, ако се на једном месту разори, нићи на неком другом месту.

Нажалост, Александријска библиотека је спаљена, њени крчки трагови се прикупљају, али њен одјек је жив. Данас бројне археолошке екипе покушавају да открију на лицу места одакле тај одјек потиче и какав је он био у својевременом оригиналу. И оно што се открили још може, а и по данашњим мерилима је величанствено, јер су савремени истраживачи - археолози запањени грандиозношћу својих ископавања, иако ти материјални остаци нису они најбитнији и нису оно трајно „александријско” дело које још увек не само актуелно, већ и незамењиво у основи савремене и по својој прилици и свих будућих наука.

АЛЕКСАНДРИЈСКЕ КЛЕПСИДРЕ

Поред спаљене Александријске библиотеке, у којој се писало и говорило свим писменим језицима оних векова, која је уништена, али ју је бар слава надживела, поред порушеног Фароса, светионика чија слава и сјај такође допиру до данашњих дана, једна ствар је ипак неправедно заборављена, а то су клепсидре. Поред сунчаних и пешчаних часовника, клепсидри је било у свим могућим комбинацијама: механичких, помоћу неких точкова клацкалица и цевчица и нарочито много клепсири је радило на погон истицања воде. Све те направе су красиле разни украси и митске фигуре. О свему томе можемо да сазнамо само из много каснијих илустрација и описа. Да поменемо само највећи; да је остао својевремени запис да је у VI веку на Светој Софији у Цариграду Антемије из Трала иначе и главни конструктор саме Цркве

над Црквама, да је конструисао четрдесет механичко-водених клепсидри које су биле смештене у четрдесет ниша у зидовима саме Цркве. У свакој ниши иза затворених вратију била је одређена фигура која је излазила и стојала и симболисала тај текући час. Записано је да су ове клепсидре правиле велику, неиздрживу буку, али на жалост, како су ове клепсидре изгледале није остао за сада никакав материјални траг.

ЛАТИНСКЕ КОМОРЦИЈЕ

Много касније, тек после крсташких похода, западна цивилизација је дошла посредно у везу са том класичном, још живом и бучном антиком, и то не преко својих ратника „ослободилаца” Христовог гроба, већ преко њихових непријатеља, Арапа. Сами крсташи су непосредно од Арапа прихватили само арапске коње и градњу округлих кула, али су посредно, преко трговца, својих „коморција”, који су их снабдевали, дошли из друге руке дошли у додир са сиријском, јерменском и осталим великим источним културама. На свом путу до Јерусалима европски крсташи су лутали. Док су Јелини са Фаросом у Александрији имали прилично тачне географске карте, бар што се тиче оквира Средоземља, док су Римљани касније имали само уцртане шеме праваца путева по свом царству, које су означавале карактеристичне раскрснице, крсташи су се, пак, лутајући на путу за Јерусалим, сналазили само усмено се распитујући успут код мештана. Тешко је претпоставити какво је схватање простога тада било у њиховој свести у поређењу са славном Александријом, где су философи још хиљаду година раније имали урођено схватање да је Земља округла и да се окреће око Сунца. Да није било Венецијанаца, који су имали блиске везе са Цариградом, јер су и сами својевремено били њихова колонија, и који су крсташе превозили својим бродовима пловећи уз обалу од гребена до гребена означених понеким фаросом, можда никада не би ни стигли у Јерусалим, који је по њима био центар света. Четврт у Цариграду где је и данас седиште Цариградске Патријаршије зове се „Фанар”, као бледи давни одсјај једног од светских чуда александријског Фароса.

АСИРИЈА

Слично као што су северни европски варвари разорили Римско царство, тако су и семитски варвари, арапски номади из јужне Арабијске пустиње, као митски скакавци, муслимански крсташи уништили велике древне „неверничке” семитске фундаменталне културе, као што су рецимо Вавилон и Асирија, и наметнули им не само власт и ислам, већ и варијанту свог језика. Нова арапска исламска култура се затим прославила и проширила уствари тиме што је и много мање уништавала и много вештије и толерантније него хришћани успела да уклопи у своју културу то велико „неверничко” наследство. Тако су им хришћански Сиријци, несторијанци, пре-преводили на ново уведен арапски језик са свог сиријског превода велику јелинску класику. Затим је Запад тај превод из треће руке са арапског то преводио на латински, научни језик наследника Римске империје. Како-тако, то је био почетак „ал-гебр”, која је настала као копија копије од копије која није могла да поседује оно што је аутентични оригинал, оно „васељенско”, односно конкретно – хелиоцентрични систем. Запад је у то време био толико преплашен и искомплексиран најездом Арапа, али истовремено и њиховом културом и нарочито језиком, да је Колумбо много касније, приликом опремања експедиције за откривање новог пута за Индију, повео и преводиоца за арапски језик. Можемо само да замислимо како је то изгледало када је тај преводилац покушао да се споразуме са урођеницима у изненађујуће непредвиђеном новооткривеном свету када им се обратио на арапском.

АЛ-ГЕБР

Још пре преломних догађаја Фибоначи (1180-1250) је својим преводом Ал-Гебра увео помало и свој оригинални ауторски део у математику у науку западног света. Треба да приметимо да је упоредо с овим присутно и грчевито превођење Толедске школе Герарда из Кремоне (1114-1187), чије је преводе Птоломеја и његове циклоидне путање планета користио Колумбо на свом

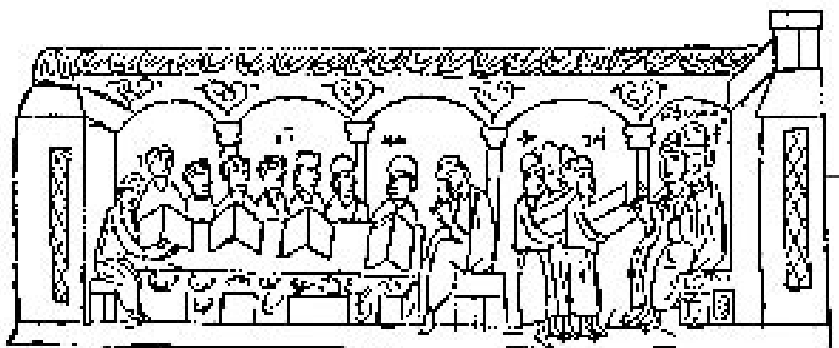
путу по округлој Земљи на путу за Индију. Једноставно гомилање превода, без довољног броја својих изворних ослонаца и културног окружења, није могло да се свари. Незадржива западна чежња за узбудљивим открићима неког новог света тапкала су зато једно време у месту на егоцентричној непокретној планети, која, опште сагледавано, почиње од саме себе, јер егоцентричан став нема ширине неизмерног васељенског простора.

ВАСЕЉЕНСКО РОМЕЈСКО ЦАРСТВО

С друге стране, у васељенском Царству Ромејском, где цареви и патријаси нису носили титулу „светски” у смислу земаљском, већ „васељенски”, и у широком међупланетарном појму како у простору тако и у времену, никада се није прекидало са антиком, јер се Ромеја (коју погрешно пежоративно називају Византија по малом рибарском селу „Византион” које је постојало на месту данашњег Царског града – Цариграда) без обзира на своје падове и светле тренутке никада није кидала своје јелинске корене, нарочито када се радило о култури. По Григорију Острогорском дефиниција Ромеје је: римска државност, у почетку на латинском, и култура и духовност на јелинском, с тим што је на крају потпуно преовладао јелински.

КОНСТАНТИНОПОЛИС

На свим бројним универзитетима Константинополиса кроз све векове док је постојало и Свето ромејско царство, било да је програм проучавања био тетравивлон или хексавивлон (три књиге или или шест књига односно предмета) увек је било обавезно да бар једна књига буде математика, односно „Евклидови елементи”. Наравно, ови елементи нису били превод са превода, јер је Ромеја била после римске окупације само проклијала зелена олистала грана на истом стаблу јелинског духа, јер је говорила истим јелинским језиком и свим другим језицима. Уопште, да се научни радови заснивају и да почивају на изворним документима, био је општи научни принцип у том Царству,

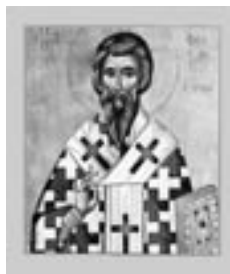
*Студентии цариградског универзитетиа
у доба Константина VII Порфирогенииа*

чак и у случају ако би тај извор био и изван тог Царства и говорио другим језиком. Сваки народ могао је да служи литургију на свом језику и да буде учен на свом језику у духу своје традиције. И данас је то основни вечни принцип у свакој правој науци, па и у демократији.

Док су варвари који би зашли у Римско царство били принуђени да уче и говоре искључиво латински, ако би хтели да присуствују Светој миси или да буду учени, у исто време, још у доба светог Јована Златоуста, Патријарха васељенског (344-407), по његовом благослову превео је Гот Вулфила за готске државне најамнике у Цариграду Свето Писмо на готски језик, јер по схватању да ће само на свом изворном стаблу моћи да се просветли, па макар се то односило и на сурове Готе.

СВЕТИ ФОТИЈЕ*

Много касније нама Словенима непосредни пример је свети Фотије, Васељенски патријарх и наш словенски кум, који је благословио Ђирила и Методија да преведу на словенски језик Свето Писмо. (Свети Фотије као

* Свети Фотије, цариградски патријарх; рођен око 820, умро око 898. Рођак и дворјанин цара Михајла III. Год. 858. постављен је за патријарха, али

већ познати плодносни и признати научник, професор универзитета и полихистор, који је свакако добро познавао како Евклида тако и Аристарха, произведен је по најкраћем поступку у патријарха. Латини су прогласили светог Фотија за оног против кога треба да се виче). Тако су Ђирило и Методије, библиотекарите Свете Софије, по непроменљивом научном принципу преводили Свето Писмо само са оригиналног језика на коме је писан. Јеленски и словенски су знали, али арамејски нису, па су зато зашли међу далеке Хазаре, који су још говорили арамејски, иако су се Хазари налазили ван власти Ромејског царства, а Јеванђеље по Јовану је већ било преведено са арамејског на јелински и било им доступно у њиховој библиотеци.

Да је Ђирило поред граматике био и математички изражен доказује његов тропар:

„Ђирило премудри, преполовивши дивно бездан казивања и речју Твојом у тихост виших станишта ушао јеси”, у чему се могу препознати појмови о бесконачно великом из више математике.

Нажалост, то просвећено и духовно обдарено небеско васељенско Свето ромејско царство било је рањиво на тлу, и на кра-

га папа Никола I није хтео да призна, јер је дотадашњи патријарх Игнатије био још жив. Одатле је избио сукоб који се проширио у сукоб између источне и западне цркве (тзв. Фотијева шизма, 867). Суштина спора није била у теолошко-догматским разликама, већ у питању независности источног патријарха од Рима. Свети Фотије је уклоњен 867. Осми екуменски сабор 869—870. докрајчио је раскол и рехабилитовао Игнатија. Свети Фотије је поново 878. постао патријарх, овај пут признањем папе, постигао споразум с Римом о римској јурисдикцији над Бугарском. Цар Лав VI сменио га је 886. и Свети Фотије се повукао у манастир.

Ромејска је црква у Фотијево време постигла важне црквено-политичке успехе: мисија браће Ђирила и Методија у Моравској (864), покрштавање Бугара (864), стварање црквене организације у Русији (око 870), компромис с папом (879—880).

Важан је и Фотијев литерарни рад. Његова Библиотека (Мириобиблион) садржи податке о многим старим ауторима и изводе из њихових дела. Фотије је писао и о заблудама манихејаца и латинске цркве, те трактат о Светом Духу.

Његово деловање од одлучне је важности за подизање самосвести јелинске насупрот латинској цркви и за раскол до којег је дошло у XI веку.

ју је било растурено од освајача са истока. Својевремено северо-источни варвари – Словени нису га сасвим разорили, већ су му се придружили, баш због тих отворених градских алксандријских врата преточених у милостиви хришћански или научни принцип поштовања изворности не само сваке личности, већ и традиције, дела и језика сваког народа.

МРАЧНО ДОБА

Са посредном науком, са посредним искуством, није се на Западу дуго могло кренути напред. И сам Запад критично гледа на тај период и, за нас парадоксално, тај период назива „мрачно доба” („dark ages”), иако по нашем схватању пре би то доба требало да назвемо „светло доба”, што се на Западу прихвата и догађа тек у доба просвећености у XVIII веку. Ипак ми, ни криви ни дужни, до данашњих дана носимо бремене те лажне оптужбе. Покушај да се ово „мрачно стање” некако откочи експлодирало је кроз слепо срљање у крсташким походима на Исток, и као што смо видели, ови ослободилачки или, пре, освајачки ратови, досегли су само до штурога и привременог успеха и, бивајући грађени на погрешним основама, убрзо су се скоро сасвим истопили. Траг крсташких похода оставио је ипак један важан трајни белег само преко виспрености њихових „коморција”, који су брзо научили стране језике, па су поред остале робе препродавали по коју опљачкану драгоценост, а међу драгоценостима по коју књигу или спис. Међутим, упркос преводима од превода тих књига и списка, тапкало се у суштини и даље у месту на тлу егоцентричне непомичне Земље. Потребан је био неку свеж дах освежења, који је нажалост произишао кроз пљачку и несрећу. Догодило се да је на несрећи једних срећу купио други.

ТУРЦИ – НАЈЕЗДЕ ХОРДИ СА ИСТОКА

Пред првом најездом хришћана (несторијанаца) на Исток, заузврат догодила се још много жешћа најезда муслиманских

Турака на Запад. Тада су нагрнуле избеглице из свих најудаљенијих крајева Ромеје још много пре пада Цариграда 1453. године, јер су Турци освајали део по део великог пребогатог царства, и док је имало шта да се пљачка, добијали су све већу и већу снагу да освајају све даље и даље.

ПАД ДРУГОГ РИМА – ЦАРИГРАДА И ПОНОВНО УЗДИЗАЊЕ ПРВОГ РИМА

Међутим, на срећу, после коначног пада Цариграда 1453. године, 1457. године болоњски бискуп Томазио Парентучели изабран је за папу Николу V и он се показао уједно и као мајка и као уточиште за избеглице, али и као покровитељ науке. Не штедећи материјалне жртве, скупио је од поражених око 3.000 старих јелинских књига и рукописа и поставио темељ Ватиканској библиотеци, чија се слава и значај одржао до данашњих дана. У сада стабилном Риму запослио је мноштво учених Јелина, који су врсно преводили са јелинског оригинала, са свог материњег језика, на научени „варварски” латински језик, задржавајући при том за апстрактне појмове свој изворни јелински језик јер Латини нису имали за врхунску науку и философију довољно развијен језик. Тако су се преко оплемењеног латинског језика до данашњег дана задржале јелинске речи за скоро све кључне философске и научне појмове у скоро свим савременим језицима света. Тиме су поновили и принципе Александријске школе, која се служила свим језицима. Успон, који је почео преводима тих оригинала, условио је даљу бујицу догађаја.

ПРЕПОРОД И УСПОН ЗАПАДА

Године 1455. Гутенберг је коначно успео да усаврши своју штампарију и до 1500. године штампано је у Европи преко 30.000 књига. Те године стигао је у Рим и Никола Коперник и тиме почиње препород не само западне, већ и науке уопште. Изгледа да је ипак наука, бар у неком од изабраних поља истине, јединствена.

Тако је, после такозваног „мрачног” средњег века дошао је „светли” нови век, односно препород – ренесанса. Великани те духовне револуције добијали би касније титулу „ренесансни човек”, и ова калемљена грана на дивљаку учврстила се као стабло данашње науке, према чијој се висини и данас мери све што може да носи титулу „научно”.

ИСТОЧНИ БЕГ ПРЕКО ЦАРИГРАДА, ПРИЗРЕНА ДО МОСКВЕ

Међутим, ако бисмо хтели да откријемо наше скромно српско место под сунцем, односно, да се рефлектором фокусирамо на светској позорници науке, морали бисмо да се одвојимо у једну странпутицу. Још пре прилива бујице избелица из Цариграда, која је бегала на Запад, на неки начин Мала Србија је пружала уточиште и давала неки пут и боље услове и сигурност него у већ од Турака угроженом и ослабљеном Цариграду, нарочито за рад и дело ученим „полихисторима”. Тек касније на Западу је појам „полихистора” афирмисан као „ренесансни човек”, почев тек од генија Леонарда де Винчија.

ТЕОДОР МЕТОХИТ

Идући испред свог времена, српски краљ Милутин (1282-1321) и пре папе Николе V потезао је не само државнички потез, да се убаца у простор војно и еконски ослабљеног, али културно цветајућег Цариграда, те се из политичких разлога оженио недораслом царском принцем Симонидом. Ми то тумачимо као много далекосежнији стратешки духовно-научни потез, јер му је ту принцезу довео највећи полихистор свог времена, Теодор Метохит (1260 – 1332). Листа његових дела је позамашна: само за време свог боравка у Призрену он је дописао Евклидове аксиоме, усавршавао парну машину Антемија из Трала, поменутог полихистора још из VI века, архитекте Свете Софије из Цари-

града. Уопште, уносио је ону, овде славну, традицију коју Јелини и њихови универзитети носе у себи још из Александријске школе из IV века пре Христа. Судаћи по томеда су у опусу Теодора Метохита била и многа астрономска дела, може се са великом сигурношћу закључити да је Теодор као неки савремени „гост професор универзитета” подучавао српски двор и шире домаће становништво, а Јелинима непрекидно веома познато дело Аристарха, и да је очигледно имао и неке своје успешне ученике који су успели да наставе његово дело. Као неки бар усмени зачетак, овај православни универзитет сигурно је постојао, јер је оставио не само трагове већ и познате наследнике у ширем православном универзитету у каснијем збегу, у планинама око Островице, мало јужније од Призрена у Мосхополису, који је уништен тек у XVIII веку од Али паше Тепелана, Шиптара у улози извршитеља прљавих послова за одржавање већ опадајућег Османлијског царства. У Мосхополису је још до Другог светског рата постојало 28 православних цркава са врхунским живописом, од којих је још у четири 1939. године вршена православна служба Божија. (За нас Србе би универзитет Мосхополиса нарочито требало извући из заборава, јер је у њему Цинцар Хаџи Адеми 1747. године објавио и први Српски речник, сто година пре Вука, а да то из неприхvatљивих политичких разлога није ушло у нашу свест.)

СРБИН ЛАЗАР - ЧРНОРИЗАЦ

Србин Лазар, чрноризац, Хилендарац, вероватно родом из Призрена, што закључујемо по томе што је у Призрену боравио Теодор Метохит, такође је био један од угрожених од Турака. У бујици избеглица чији је ток, међутим, овог пута био усмерен у супротном правцу, на Исток, стигао је по позиву московског кнеза у Москву, са своја четири сина, односно ученика, те је 1404. године израдио часовник на Спасенској башњи, који је сматран, како је записано, „чудом свог времена”.

О том часовнику, на срећу са тим записом, остао је за сад само један нама приступачан мало каснији запис из XVI века са једном минијатуром која представља Лазара како приказује московском кнезу Василију Димитријевићу чудесну временску направу.

Минијатура приказује монаха Србина Лазара како приказује великом кнезу василију часовник који је израдио 1404. године

Часовник је, по др Драгану Трифуновићу, имао само једну сказаљку (што је било довољно према захтевима темпа живота средњег века), али је откуцавао највероватније и четвртине часова, различито дневне од ноћних, што показује да се мерење времена делило према навикама читања времена са сунчаних часовника, јер ти су мерачи своје сенке носили у својим генима. Још од античких грађана па, понегде, и до данашњих чобана, од детињства се развијала вештина, као нека писменост, да се

по дужини сопствене сенке могло одредити време мерено сопственим стопама, са нама невероватном тачношћу од ± 15 минута. Зато је и било неопходно да се на првим безсунчаним механичким часовницима оглашавају четвртине часова, јер то је био „језик” времена. Мерачи времена били су са сунцем, а конструктори „ђаволске” справе морали су да се томе прилагоде.

РАСУЂИВАЊЕ

Међутим, запис се може превести и тумачити на више начина. Нема сумње да је откуцавање вршила чекићем механичка људска фигура, али какав је у принципу био бројчаник, који је свакако имао ћирилске бројеве, може да се тумачи на више начина. По нашој тези, сказаљка, која је уствари представљала један зрак Сунца који баца сенку, била је непокретна, јер је и Сунце у хелиоцентричном систему непокретно (што ћемо видети из даљег). Све до данашњег дана на сунчаном часовнику само се сенка креће, јер се Земља креће. С обзиром да се сунце не креће, (ако је оно у центру света), онда као што је Сунце – традиција сказаљке на механичком часовнику тада мора да се креће диск бројчаника који је традиција александријског песка по коме се креће сунчана сенка.

По тој наслеђеној традицији, односно навикама да се време мери по сунцу, морао је да буде устројен и часовник Србина Лазара. Уз то, претпостављамо да је Лазар сигурно познавао науку Аристарха. У Александрији, у којој је се писало и хијероглифима и алфавитом, главни полупагански египатски Бог је био Сунце – Ра, извор свега живог, који седи на престолу у средишту васељене, међу непомичним звездама и по њему се све равнало, око њега се све окретало.

По најпростијој логици, ако је наследник Аристарха, Ератостенес (276-194. год. пре Христа), умео скоро сасвим тачно да израчуна пречник земље, иако су му на располагању од „инструмента” стојали у оно време на располагању само један дубоки бунар, један избаждарен чанак са штапћем и један обелиск, али

и здраво расуђивање. По логици геометрије, Сунце, чији зраци бацају сенку истог дана у години под разним угловима, у тачки пресека угла морало је да стоји Сунце само у тој једној самодржачкој јединственој пресечној тачки у темену сви тих углова међу непокретним звездама, тј да стоји у непомичном центру. По тим расуђивањима и простом рачуницом Ерастотенес је закључио не само да је Земља закривљена, односно округла, већ је скоро тачно израчунао колики је њен пречник, као и да је непоредиво мања и такође веома удаљена од Сунца, што је потврдила и данашња наука.

У том окружењу, образовању и духу да је све почињало од Сунца, Србин Лазар је био стасао и одрастао, са дубоким кореном који се протезао столетним токовима, од Александрије, преко Цариграда до српског Призрена. Претпостављамо да је само у родном Призену могао да изучи занат који је зачео и поставио полихистор Теодор Метохит, па је тек као већ зрео и прослављен мајстор, преко своједобне српске духовне амбасаде, Хилендара, добио ту част да изради часовник у далекој Москви кнезу Василију, који је био изван домања најезде Турака, јер су Руси у то време већ били протерали Татаре.

ДА ЛИ ЈЕ СРБИН ЛАЗАР БИО САМО ВУК САМОТЊАК

За ову прилику о Србину Лазару могло би да се каже оно што важи у свим вековима: „Ово је био мали корак за човека, а велики за човечанство”. Било би уображено са нас Србе када би сматрали Србина Лазара за толико великог генија да је он сам изнебуха измислио и исконструисао часовник. Није никако искључено да је он можда био мање или више образовани полихистор, што би било у духу његовог времена, јер је Лазар непобитно био достојан не само празне милости владара, већ и нивоа културе и образовања која се гајила на тада богатом и господском српском двору.

Међутим, поред универзитета где се учио тетрабиблон или хексабиблон, занати и вештине су се у средњем веку преносиле превентивно са оца на сина, што је остало до данас када се, рецимо, ради о винарству, изради виолина или ливењу звона, па

и у прављењу сира и у још понечему. Међутим, у оно „мрачно” доба занати су се искључиво преносили у породици па и шире, у племену.

Познат је рецимо сјенички сир, или трапист који производе вековима калуђери траписти, заклето чувајући своју тајну справљања сира. Врсни традиционални занати прелазили су и границе не само племена и народа већ и држава и царстава. Чувене су биле рецимо „сабље димискије” (из Дамаска), кинески порцулан и свила итд.

Србин Лазар је могао да буде само врх леденог брега једне вековне развојне нити већ стасале и самосталне традиционалне часовничарске призренске школе, јер иначе не би га позвао руски кнез и помињао руски летопис баш као „Србина” Лазара, чрнорисца, да са своја четири сина дође у Москву и изради оно што је било највеће престижно достигнуће свог времена како то изричито и спомиње руски летопис.

И сам Србин Лазар, који је својевремено био нечији ученик, имао је своје ученике, па и до данашњих дана свака радионица има своје ученике. У оно доба, ако мајстор није имао сина, усвојио би неко сироче или талентованог дечка, па је син био и синоним за шегрта или манастирског сабрата. Сваки монах има и данас свог духовног оца-исповедника, што треба схватити и у ширем смислу, јер се у оно доба није постављала данашња строга граница између духовног и научног, као између тајне и свете Тајне.

На универзитетима тог времена, истина, изучавало се свега неколико књига, али то никако не значи да је образовање било кратко, напротив оно је трајало почев од најранијег детињства па кроз читав живот и без оног револуционарног новог Лењиновог: „учити, учити, учити”. Мада се знање вековима преносило са оца на сина, с колена на колена и шире у целом племену и сродству, тако да је у тим оквирима сваки редак специјализован занат био свакодневно обично знање скоро сваког његовог појединца. Данас од тог доба остали су нам само заостали забачени обичаји, којих се нажалост многи наши грађани савременици више не држе јер их се стиде.

Остаје истраживачима зато велика обавеза да истраже тезе које смо овде поставили на свој ризик, на основу свега неколи-

ко трагова, као што је једна минијатура и један кратак запис, које повезујемо простом логиком и аналогијом, али на нивоу проверених метода и данас непревазиђене класичне контемплације вечне Александријске школе.

ЗАКЉУЧАК

Остаје да се постави једна логична хипотеза. Ако се прихвати да Србин Лазар није могао да буде изолован самотњак, да ли је истовремено могао да буде само добар мајстор? А ако је тај мајстор израдио најпрестижнију нараву своје епохе, што је несумљива чињеница, може ли слободно да се претпостави да је био мање или више полихистор. У то „мрачно време” целокупна наука се састојала из свега неколико књига, које је нешто даровитији човек за живота могао да савлада, што данас ниједном појединцу није могуће. „Ђаволска” направа за мерење времена задржала је по самој својој основној намени у философију простора и времена, тј. геометрије и астрономије, а бројчаник тог часовника, који је имао само једну казаљку према темпу живота тог времена (и данас на часовнику на Петроварадинској тврђави велика казаљка показује часове, а мала, касније додата, минуте), чија је непокретна казаљка, уствари спомен штап - обелиск сунчаног часовника који је бацао покретну сенку по александријском песку, онда може да се претпостави да непокретна казаљка московског часовника није бацала сенку, већ да је њен механизам, који је оличавао кретање Земље око Сунца, такође био покретан.

ДА СЕ ВИДИ

Ко има очи да види:

Препостављамо да је овај бројчаник, по логици ствари, био модел хелиоцентричног система, израђен 100 година пре Коперника. Тиме нећемо да кажемо да је Лазар први открио хелиоцентрични систем и да је он његов аутор, већ да је као лепо васпитан и образован православни наследник са понаша-

њем Александријско - цариградске школе, само испољио своју урођену способност за оријентацију у простору и времену, ношен валом добро утврђене традиције. Коперник је пак био принуђен да „открива” оно што је било већ одавно познато, зато што је испаштао грехе римске крсташке победничке тријумфалне надмености и проналазио је оно што је већ пронађено, само зато што то није било још званично усвојено на Западу, па према томе није постојало. У нашој широј садашњости наш велики научник и истовремено уметник, Никола Тесла, у својим свескама бележи да је увек у својој свести осећао да у простору и времену постоји неко неизмерно језгро чијем је заједничарењу припадао целим својим бићем, при чему треба да приметимо да је био син православног свештеника, а православље је, установили смо, било одувек васељенско, односно васионско и није прекидало везу са такозваном „позитивном” науком, односно Александријском школом. Тесла је толико снажно осећао ту енергију језгра, да се последњих година свог живота посветио, као свом завршном животном делу, безуспешним истраживањима да безжично преноси енергију, јер као да је ту енергију језгра осећао на својој кожи. То је била његова теологија, али не само духовни опит него истовремено, почев од слутње тог, за њега опипљивог језгра, немилосрдном страшћу утеран у нераскидиво научно истраживање.

Тако ће нам бити разумљивије да Лазар Хилендарац, као скромни црноризац, није ни примећивао да је пронашао нешто ново, јер му је још на крштењу био ударен печат дара Духа Светога. Сем части које му је чинодејствовао московски кнез као део неке продужене литургије, прави Хилендарац није ништа друго вероватно ни очекивао, јер је био изображен изнад сласти паганског олимпијског тријумфа. Овај пролом Духа Светога у тајну звоноливачког заната, сродну часовничарском занату изразио је изванредно Тарковски у свом филму Рубљов.

„Човековидни” ударачи из Венеције

ДА СЕ ЧУЈЕ

Ко има уши да чује:

Остало је записано да су на Лазаревом часовнику звучно означавани часови ударцима чекића „направом сличном човеку”. И у прошлом веку, када су се људи још трудили да олакшају живот новим машинама, хтели су прво да замене живу „вешерку” са механичком направом сличној живој жени –вешерки, односно лику описаног у роману Карла Чапека човеку „работнику - роботу”, а не безличну направу, „веш машину”. (**∴ же часник наречется часомерье не во человек ударяше но человековидно самозвонно и самодвижно преизмечтано преухищрено ∴**) Како је изгледала та механичка направа слична човеку, може да нам као пример послужи данас постојећи „самодвижни часници” на цркви Светог Марка у Венецији, који су вероватно својевремени плен чувене латинске пљачке Цариграда.

П.С.

ЖЕЛИМИР СТЕФАНОВИЋ

Једини истраживач за сада је Желимир Стефановић из Смедеревске Паланке, иначе конструктор специјалних вагона за Сибир, који издржавају екстремно ниске температуре, са својим сарадником, Мирком Вукашиновићем. Листа њихове референце је већ веома обимна. Фирма „Жел-Мир” открила је и реконструсала више „ковачких часовника”, као онај у на цркви у Сремској Каменици, који свакако слути на призренску часовничарску школу. Иначе и дан-данас стоји ћирилски запис на сахат кули у Призрену са потписом мајстора „Јан Молдована”. Молдовани данас живе у Вршцу и Срби су православне вере. Следећи тај пут, не треба да буде изненађење да су Желимир и Мирко у данашњој Румунији на србским црквама открили часовник са ћирилским бројевима. Такође, треба да се примети да у малоазијском делу Турског царства ван Балкана није било „Сахат-кула”, иако је сахат турска реч.

Часовник сахат куле у Призрену који је израдио Јан Молдован

Механизам часовника цркве свейог Ђорђа у Темишвару

Професор математике, члан САНУ, др Драган Трифуновић сматра да су Срби били 150 година испред Европе у изради часовника, па се поставља отворено питање:

„Ко је основао швајцарску или чешку часовничарску школу?”

Интервју: проф. др Мирољуб Јевтић

Ислам је потребно познавати

Професор др Мирољуб Јевтић, професор на Београдском универзитету, на Факултету политичких наука, и председник Политичког одбора Српског народног покрета „Светозар Милетић”, у интервјуу датом г. Микију Божиновићу за интернет часопис www.serbianna.com истиче да је Запад допустио да буде искориштен од стране екстремног ислама за стварање базе против себе самог, и да то још не успева да увиди. Сепаратизам Албанаца, као резултат екстремне исламске индоктринације, достигао је толике размере на Косову и Метохији да се албански екстримизам нашао ван контроле.

* * *

Пре 17 година представили сте сценарио у коме Ислам изазива ратове по Балкану и користи то као будућу базу за нападе на Запад. Који фактори су Вас навели на овакав закључак?

Пре свега ваља истаћи да је тада формулисан сценарио почео да сазрева у мојој глави још од иранске исламске револуције 1979. године, када сам био последипломац на Правном факултету у Београду. Размишљајући о теми за магистарски рад, ирански догађаји су ми се учинили веома интересантним. Како

сам, као љубитељ историје, још у средњој и основној школи учио о прошлости Балкана, која је неодвојива од сукоба хришћанских балканских држава и Османске царевине, то сам имао одличну историјску подлогу, јер је класична србијанска гимназија била веома темељна и давала изврсна знања.

Све то што се десило у Ирану, мирисало је на оно што сам сазнао из историје. Већ сама имена актера наше историје и иранских револуционара и идеолога била су јасан доказ сличности, ако не и истоветности: Мурат, Бајазит, Јакуб, Реза итд. Али сада су историјски факти били много директније повезани са религијском догмом и ваљало је њу изучити. Када сам почео да се тиме бавим, одједном ми се отворио један само на изглед нови, али у стварности мени веома познат свет. Историјске чињенице, романи и приповетке Иве Андрића, романи Душана Баранина, Војислава Лубарде, народна јуначка поезија, а посебно Његошев Горски вијенац, све је то резултирало закључком да ја поменути проблем носим дубоко у својој глави и да ми је сусретање са самом исламском догмом била само финализација онога што сам већ дубоко негде носио у себи. Када сама се сетио чињенице да су Османлије нападе нас, да су то чиниле позивајући се на ислам, и када сам видео да исламска догма, коју је по исламском веровању утемељио Бог, то наређује, тај напад на наше средњовековне државе, одмах ми је постало јасно да је то божја наредба коју, сваки онај ко у Бога верује мора да изврши, и да само Бог може укинути такву наредбу. А како је Бог (по учењу ислама, прим. ред.) у својој књизи Курану рекао да је то његова коначна објава, коју нико не може негирати, а сам Бог то неће, онда је јасно да је све до судњег дана обавеза муслимана да воде рат да би на земљи успоставили његов поредак.

Како је то општа теорија која се односи на читав људски род, и траје вечито, до Судњег дана, било је јасно да оно што се припрема на Балкану може само бити увод за продор у остале делове планете, а да је Балкан само једна од база, за каснији продор на Запад, који је главни циљ, јер то никако не може бити Македонија, Србија или Црна Гора. Једноставно речено, светски исламско-фундаменталистички центри су искористили балканске противречности да балканске муслимане искористе као тројанског коња за продор на Запад, и то уз помоћ тог истог

Запада, користећи његову реторику: о људским правима, слободном тржишту. Парадоксално али истинито, Запад је искористио за стварање базе против њега самог и то још не успева да увиди.

Да ли тероризам представља нову, искривљену методу исламског мисионарства, или је то заправо један од важних начина исламизације света, као што верују екстремисти?

Тероризам сигурно није средство које је Мухамед предвидео као начин остваривања исламске мисије, нити је Куран књига која заговара тероризам. Напротив, Куран је једно од најзначајних дела у историји људске цивилизације. Већ сама чињеница да је успео да иза себе окупи толику масу света, без које се човечанство не може ни замислити, јасно говори о његовој величини и снази. ИСЛАМ КАО ТАКАВ НИЈЕ ЗА ОСУДУ, ОН ЈЕ ЗА ПОШТОВАЊЕ. И та се чињеница на Западу већ доста давно увиђа и уважава. Запад, са друге стране, што из објективних, а што из субјективних побуда, не жели, или барем велики део оних који у њему доносе одлуке није у стању да види да је ислам другачији од западне цивилизације и да јој је супарник са којим се не може коегзистирати на истом простору у равноправности. Јер то је комплетан поглед на свет, који има своју концепцију света, политике и човека. Тај концепт у западном концепту види непомирљивог противника његовој визији света. Али исто тако тај свет има обавезу да сваког појединца, ма где да живи, спасе од греха који води у пакао. Уосталом, то је циљ сваке велике религије. Један од највећих теолошких православних писаца XX века, Сергије Булгаков, јасно је казао да православље има задатак „да оправослави читав хришћански свет”. Ствар је, значи, само у методи која се користи за тај циљ. Како западни свет, према исламској концепцији, живи у греху, њему треба помоћи успостављањем исламског система вредности. То треба чинити мирно све док је то могуће, али ако није могуће мирним средствима, онда се мора користити рат. Према томе, исламски систем вредности се мора ширити и у САД. Како се исламски систем вредности не може ширити без исламског правног поретка, то се свуда у свету мора успоставити исламска држава, значи и у САД. Како мирне акције нису дале резултата, па САД наставља са праксом која ће ње-

гове становнике одвести у пакао, како мисле муслимани, онда се мора применити друго средство, а то је сила. Како нема адекватне силе којом би се САД срушиле, а муслиманске земље су биле приморане да са њима одржавају одређени ниво коегзистенције, што је битно нарушило исламски легитимитет таквих држава односно влада, незадовољне масе су стога стално критички оријентисане према својим владама, отуда тако снажна исламска контестација. Зато кад се појавио Бин Ладен са „Ал Каедом” и када је успео да постигне спектакуларне резултате у сукобу са САД, рушењем Светског трговинског центра и ударом на Пентагон, чак и они муслимани који не одобравају тероризам су рекли да то није добро, али нико други није успео да постигне овакве резултате у сукобу са САД. А ако Бог то дозвољава, очигледно да је и то средство које је исламски дозвољено, ако даје резултате, а даје.

По тврдњи Си-Ен-Ен коментатора, Бергова, одсецање главе није неуобичајено за исламски свет. До ког степена је овакво гледање на људски живот цивилизацијска разлика ислама од Запада... и зашто баш глава?

То су бесмислице, тај господин Бергов прича нешто што не зна. Шеријатским правом, заснованим на Курану, дозвољена су мучења човека, која су много гора него одсецање главе. Према томе, ако су дозвољена много драстичнија средства него што је одсецање главе, зашто она не би била дозвољена. Исламско право је казуистичко, што значи да нема одговоре на сва питања. Тако да је важно следити општу интенцију, која дозвољава све варијације у функцији коначног циља. Ја ћу вам то одмах доказати. Ко год отвори било који превод Курана на било који европски језик или његов арапски оригинал, он ће се у то уверити. Рецимо куранска сура односно поглавље V које се зове „Трпеза” или „Постављени сто,” зависно од превода, у ајету односно стиху 33. овако говори о онима који се буне против исламског поретка: „Казна за оне који против Аллаха и Посланика његова војују и који неред на Земљи чине јесте да буду убијени, или разапети, или да им се руке и ноге унакрст одсијеку или да се из земље прогнају...”. Као што видимо људе можете разапети на крст и оставити их да се тако муче као Исус, па шта је у поређењу са тим одсецање главе. Уосталом, у Саудијској Арабији се,

пред очима америчког амбасадора одсецају главе у име ислама на основу фетви (верско-правног решења које издаје свештенство). Кад би иједан од тих врских познавалаца Курана имао и мрвицу сумње да је то против воље Аллаха он би се пре убио него да то дозволи, а камоли да нареди да се некоме одсече глава противно бојжој вољи.

Неизбежно је приметити да огромна већина терориста уплетених у нападе на Запад имају Босну у свом ратном резимеу. Колико је Ричард Холбрук лично одговоран за стварање терористичких база по Балкану?

Ричард Холбрук је веома одговоран, јер је он стајао иза тога пројекта који је створио темеље исламске државе у БиХ, а сада рађа базу „Ал Каеде” на Космету и западној Македонији. Он је био реализатор политике која се ослањала на „Ал Каеду”, египатску „Даму ал исламију”, пакистански „Таблигх” итд. Захваљујући околностима које је Холбрук створио велики број припадника ових организација је остао на Космету, у околини Тетова, Гостивара, Дебра, итд. и тамо ударио темеље будућим акцијама „Ал Каеде” у Европи и у САД. Из база тамо створених, састављених од месних Албанаца, преко одељења која већ постоје у САД и која су повезана са испоставама у Швајцарској, Британији, Белгији, где је седиште НАТО-а, уследиће нове акције.

Које су све те базе исламских терориста на Балкану... имена и географска локација?

Најпре базе за акције типа „Ал Каеде”, после 11. септембра су легитимна и стварна мета САД. Како САД имају доминантну контролу на Балкану, лако би им било да лоцирају таква места, стога вам је јасно да о било каквим озбиљним базама са фиксним локацијама после тога датума не може бити ни речи. „Ал Каеда” и њој сличне организације сада као змија ноге крију места свога окупљања и деловања. Али нема спора да су пре 11. септембра, а нарочито за време рата на просторима бивше БиХ, Космета, Македоније и Албаније такве базе постојале и биле оперативне са знањем западних обавештајних служби са којима су координирале активности у борби против српске војске. Као посебно важан податак, чврст као бетон, јесте судски процес у Тирани одржан против француског држављанина Шеика Бен Клод Абдел Кадера. Њему је суђено за убиство преводи-

оца. Он је у току процеса признао да је у Албанију дошао као део организације Бин Ладена са циљем организовања албанских муслимана за джихад против Срба на Космету. У овом моменту акције таквог типа су дубоко тајне. Оне се састоје у регрутовању добровољаца типа Санела Секирице из Мостара, који је повезан са атентаторима 11. марта у Мадриду, или преко лажних хуманитарних организација каква је била „Везир” из Травника, којом је руководио Албанац Дургуги из Ораховца на Космету. Они шаљу људе на обуку на сигурнија места у Ирак, Авганистан, Паскистан и враћају их после на Балкан као спаваче који чекају наредбу да изврше задатак.

Интернационална кризна група (ICG) тврди да ислам представља мали, занемарујући фактор у албанском национализму. Лондонски „Мирор” је недавно описао куповину оружја од „Ал Каеде” на Косову. Да ли је овај мали, занемарујући исламски фактор довољан терористима у джихаду против Запада?

Ја не знам да ли ICG заиста ништа не зна о утицају ислама на политику Албанца или то прикрива, али то није тачно. Уопште речено, Запад има погрешну рецепцију улоге религије на друштвена збивања. Генерално о религији у политици се говори тек када неко ко се представља као верник, почне да у име вере испоставља политичке захтеве. А то је потпуно погрешно. Ја никад нисам био марксиста, али цитирам оно што је у марксизму добро. Маркс је казао: „Традиција свих мртвих генерација као мора притиска мозак живих”. Албански покрет на Космету, који се представља као националистички, уопште то није, јер нема албанске нације. Пазите, ја не кажем да не постоји албанска етно-лингвистичка популација, али етнолингвистичка популација није ни народ, а камоли нација. Да би постала народ, а затим нација потребно је испунити многе услове, у албанском случају превазићи верске разлике у име националног јединства. Код Албанца то уопште није случај. Они сви говоре да су Албанци: и римокатолици и православци и муслимани. Али кад треба ставити национално изнад верског, сви бирају веру. Па Албанац муслиман ће пре удати ћерку за Циганина муслимана него за Албанца православца или римокатолика. Колика је тренутна међусобна мржња између припадника ових трију вере међу Албанцима најбоље ће те видети ако на Yahoo или Go-

gle отворите име др Ismail Bardhi, који је декан исламског теолошког факултета у Скопљу, дакле он је представник официјелног и умереног ислама, а не фундаментализма. Дакле, његов став је позиција ислама уопште, па ћете видети колико они мрзе Албанце православце и римокатолике. Још боље, отворите име Jazexhi Olsi, па ћете видети ту чињеницу још израженију, а ради се о Албанцу из Тиране. Дакле, то је став религиозних Албанаца. Али у складу са оним што је рекао Маркс, да религија притиска и мозак оних који нису религиозни, и они се религиозно понашају, иако нису верници. Навешћу вам пример врхунског француског интелектуалца Шарла Мораса, који је био идеолог француске националистичке партије "L'action francaise". Он је говорио да је римокатолицизам кичма француског национализма и да се Французи на њега морају ослањати, а сам је био атеиста. То је још израженије код албанских „националистичких” политичара. Они, иако можда сами неверници, као основу за своје политичке циљеве узимају историју Албанаца неодвојиво везану за исламску–османску империју, јер су само захваљујући њој дошли на Космет, у Тетово, Гостивар итд. Они иду до тле да сад негирају, још увек ретко, али иду, и албанску националност Скендер Бега. Погледајте тога Jazexhija па ћете се у то уверити. На тај начин албански такозвани националистички покрет остварује исламске циљеве, без обзира што, можда, многим протагониститима те идеје то није циљ, резултат је такав, и он ће бити не само потпуна исламизација Албаније, него и нестанак албанске нације, која ће се утопити у општу исламску заједницу. Па сада у Тирани постоје специјалне агенције за брачно посредништво које удају Албанке за Пакистанце, Арапе, Курде. И ти људи праве Албанкама децу која остају да живе у Тирани као албански држављани. Албанци ће поцрнети и променити и расу, а не само изгубити језик.

Након дивљања у Космету марта ове године, албанске националне струје су подељене по даљем плану. Међу њима је и јака исламска струја. Ко њу представља, шта жели и да ли ће успети у томе?

Албанску исламску струју предводи бивши муфтија, то би било нешто као владика у нашој цркви, и председник Исламске заједнице Космета Реџеп Боја. Он је јако карактеристичан слу-

чај и просто је невероватно како је измакао озбиљнијој анализи западних обавештајних служби, или су му барем дозволили да ради на остваривању циљева „Ал Каеде”, јер су наивно веровали да га могу контролисати. Боја је као дечак одведен у Саудијску Арабију. Тамо је посвршаво све школе до доктората из исламске теологије. Прича се да је чак скоро заборавио матерњи албански језик. Онда можете да замислите колико је арабизован, а не само муслиман. Када се вратио, изабран је на највишу функцију у Исламској заједници, што је сасвим логично с обзиром на његов висок степен исламског образовања, и он је преузео заједницу под своје. Оно што је крунска чињеница јесте да је он почео да шири идеологију и верзију ислама коју је студирао, а то је ВАХАБИЗАМ или ВЕХАБИЗАМ, како хоћете, то је официјелна идеологија Саудијске Арабије. У САД савршено добро знају шта је то, за ваше читаоце само кратка информација која ће најбоље показати о чему се ради. У „Препороду”, листу који изражава службене ставове Исламске заједнице БиХ, која је при томе зависна од вахабита, објављен је чланак под насловом „Шта је вехабизам”. У тексту чији је аутор нормално и сам муслиман, а редакција састављена од врхунских исламских теолога, који су у сваком смислу дужници вахабита, каже се следеће. Аутор вели да, ако би се у најкраћем могућем броју речи желела представити вахабитска идеологија, онда се она своди на следеће „ИЛИ ЋЕШ БИТИ ВЕХАБИЈА ИЛИ ЋЕМО ТЕ УБИТИ, ЗАПЛЕНИТИ ТИ ИМАЊЕ И ЗАРОБИТИ ПОРОДИЦУ”. Дакле, то је порука коју вахабити шаљу другим муслиманима, онда можете замислити каква је порука коју шаљу хришћанима, будистима итд. Боја је не само импрегнирао ИЗ (исламска заједница) него и такозвану најумеренију политичку партију међу Албанцима, која има највећи утицај, а то је ” Демократски савез Косова” Ибрахима Ругове (ДСК). Можете онда да замислите колики му је утицај на Хашима Тачија, Рамуша Харадинаја и остале које и свет сматра екстремистима. ИЗ Космета под управом Реџепа Боје је отворила врата својих објеката политици ДСК, зграду медресе (исламска средња верска школа за свештенике) за конгресе ДСК, ресторан за студенте приштинског универзитета када су напустили државне мензе, интернат, џамије за скупове и за организовање гласања. Боја је водио високе

функционере ДСК у посету шефовима муслиманских земаља да би се обезбедила помоћ итд. Због тога је, умеренији ханефитски ислам који су Албанци примили од Османлија, изгубио битку са вахабизмом. Резултати се виде на терену. Сви знају да се у Палестини, Египту, у Турској, Сирији, Ираку можете дивити ремек делима хришћанске културе, да тамо има хришћана, крстова, нису доминантни, али нису ни забрањени, у Саудијској Арабији тога нема. Тамо ни амерички амбасадор не може да се јавно крсти, толика је нетрпељивост према крсту. Шта се десило у марту месецу на Космету? Албанци су рушили и крстове на гробљима, на која у последњих педесет година није крочила немуслиманска нога, и није пришла тим местима ближе него на 50 километара. Зашто им толико сметају ти крстови? Кад хришћана ту нема и никад се више неће вратити. Па зато што је вахаби индоктринација достигла толике размере да се више не може контролисати. Нормално, вође покрета свесне да им помоћ САД треба, настоје да то прикрију, али им то тешко полази за руком. Од политичких партија за које се говори да су повезане изразитије са овим, мада су повезани сви, говори се да је то Рамуш Харадинај и његова група.

Уосталом „Вол стрит журнал” је још 2001. године писао да вахабизам прети све више балканским муслиманима и да постоји могућност да се балкански ислам вахабизује.

Да ли је неизбежно, као што неки тврде, да ће у догледно време и УНМИК бити мета насиља албанског национализма?

Па то се већ десило за време мартовских нередa. Само свест да се без Запада не може ништа, спречава интензивирање тих напада.

У вашој књизи „Ислам у делу Иве Андрића” дотакли сте мало познати верски обичај Ислама - такија. Колико је ово на делу у данашњем понашању исламских режима према тероризму?

Такијах или текија у шиитској варијанти ислама или рухше у сунитској је верска норма заснована на куранском ајету 106 из суре XVI која се на српски преводи као „Пчеле”, он гласи „Онога који занијеће Аллаха, након што је у Њега вјеровао - осим ако на то буде приморан, а срце му остане чврсто у вјери - чека Аллахова казна...” Ова норма како нам ајет казује, обаве-

зује муслимана да до краја живота остане муслиман или му прети смртна казна, значи нема слободе вероисповести у исламу. Он може само лажно да негира да је муслиман, ако је на то приморан, јер би штета од храброг инсистирања на вери могла да буде већа од користи. Тако да муслиман кад год то мора може да говори неистину и то му је опроштено, па му је чак и наређено да се служи обманом ако ће то донети корист исламу. Узмимо нпр. 11. септембар. ТВ снимци из скоро свих арапских и исламских земаља показали су страшно одушевљење тим акти-ма. Огромна маса људи је певала од срце по улицама. Желећи да парира тим акцијама, US Department of State је штампао пропагандну брошуру „The Network of Terrorism”. У њој је на све могуће начине желео да одвоји терористе од муслимана, што је оправдано и добро, али је направио страшне грешке јер је дозволио да доказани непријатељи САД стекну имиџ бораца против терориста и да служећи се такијахом, омогуће предах који је „Ал Каеди” одлично дошао. Тако је ’између осталог’ као човек који осуђује акције од 11. септембра цитиран шеик Yusuf al Qaradawi, коме су САД забраниле улазак на своју територију још 1999. године. Они га у тој брошури цитирају кад он вели: „Ислам, религија толеранције, високо поштује људску душу и сматра да је напад на невина људска бића велики грех... ја сам категорички против повезивања муслимана са тим нападима. Ислам никада не дозвољава муслиманима да убијају невине и немоћне”. А данас, три године после 11. септембра, тај исти Qaradawi каже за Би-Би-Си: „Ислам дозвољава да жртвујете свој живот и своју душу, да препречите пут своме непријатељу, уколико ће то нанети штету непријатељу, чак и ако изазове само страх у њему, пољуља његов морал и унесе у њега страх од муслимана”. Ко је овде добитник, а ко губитник, нека процене ваши читаоци?

А и највећи број влада, уствари све исламске владе су осудиле те акције. Да ли ико разуман може да поверује да се ставови свих тих властодржаца толико разликују, од масе коју предводе? Или ако се заиста разликују, да би они могли да после тога остану на власти? То је посебан случај са Саудијском Арабијом. Ако њена идеологија подразумева да свакога ко није вахабит треба убити, поставља се питање шта је друго Мухамед

Аата учинио 11. септембра? Колико је коришћење такијаха флагрантно, да просто вређа здрав разум, најбоље ће показати пример Реџепа Боје и западне политике, која га подржава и омогућује му да начини базу из које ће касније кренути да уништава западне демократије. Према учењу ислама, а он проповеда верницима, под претњом најстроже казне забрањује се вајање људских ликова. Онога ко то чини или одобрава, чекају и паклене муке које никада неће престати. А он, који то проповеда, предложио је да се у знак захвалности у Приштини изваја фигура британског премијера Тонија Блера, и то је требало да он оде и да му лично саопшти ту радосну вест. То је најтипичнији пример такијаха, који дозвољава све да би се остварио коначни циљ. Ако би Блер то прихватио, у очима Боје и других муслимана он би био схваћен као неинтелигентан човек, кога вуку за нос данас против Срба, а сутра против Енглеза. Боја је у молитви Богу, како то искрени верник чини, објаснио то као неопходност да се завара противник и да се његове снаге, уместо да раде против ислама, искористе у исламске сврхе.

Ту је истовремено одговор онима који кажу, какви су Албанци муслимани, кад једу свињетину, пију алкохол, жене им носе мини сукње и дрогирају се. Нека се такви сете да су сви отмичари авиона пре 11. септембра ишли у кафане, опијали се и курвали, што је смртни грех који обезбеђује пакао после смрти.

Вођен идејом слободе, Џорџ Буш жели да претвори Ирак у демократију. Да ли је то могуће? Да ли се исламско схватање идеала слободе разликује од западног?

САД су најмоћнија земља на свету, без њих ништа није могуће решити, па ни српско питање, зато је ваљда свима јасно да ја као Србин, чијем је народу помоћ САД преко потребна, не могу да немам велико поштовање за човека кога је амерички народ изабрао за вођу. Али, уз дужно поштовање, овде морам рећи да се ради о великој грешци, било да се ради о незнању или о покушају да се буде лукав. Ни једно ни друго неће дати резултате. Јер ислам јесте Мухамед, са тачке гледишта рационалног човека. Нормално за муслимана ислам је божја порука, али чак и тада моја оцена остаје тачна, јер Бог је (по учењу ислама – прим. ред.) своју поруку испољио кроз Куран, а Куран је пренео анђео Мухамеду. Значи, људима само остаје да верују да је Мухамед верно пре-

нео Божју књигу, јер Бога нико није видео. Према томе, ислам једнако Мухамед. Значи сваки муслиман у Мухамеду види пример који мора да следи, то је пут за спасење душе, а Мухамед је у својој личности уједињавао: веровесника, првосвештеника, шефа државе, врховног судију и команданта војске. Дакле, исламска заједница и данас мора бити уређена по принципу на којем се заснивала држава којом је владао Мухамед у Медини од 622. до 632., а то је теократски систем који је потпуно супротан америчком политичком идеалу. Очекивати да муслимани прихвате америчке вредности било би равно очекивању да лаву пустите у кавез теле и да га он мази. Исламско схватање слободе је потпуно различито од западног. Док западни концепт подразумева заштиту индивидуалних права од државе, у исламском контексту слобода се изражава кроз потчињавање Божјој вољи. Муслиман значи онај ко се покорава Богу, и ту нема слободе већ самопотчињавање. Значи нема демократије, нема поштовања људских права онако како их дефинишу САД. Све друго било би издаја ислама, људска права по америчком узору директно воде у пакао. Зато је незамисливо да Ирачани икада прихвате амерички модел демократије. Уосталом, узмимо пример Босне. Никома не треба објашњавати да су босански муслимани најеманципованији муслимани на свету. Са те тачке гледишта амерички избор да се босански муслимани понуде као узор исламском свету је више него рационалан. Американци су мислили да осталим муслиманима покажу, гледајте како се у Босни развија демократија и ипак остаје муслиман – будите и ви такви, то је у вашем интересу. Али шта се показало, та најумеренија заједница муслимана на свету, која је расла поред вискија, свињетине, мини сукања, дискотека, сексуалних слобода, када је дошла у прилику да бира, изабрала је Алију Изетбеговића, који је против свих тих слобода. Примедба да је то последица ратних околности и угрожености је можда имала смисла 1992. године, али данас не. Данас, када је Република Српска само бедни остатак онога што су Срби хтели, муслимани се понашају идентично као 1990. На власти међу њима су опет СДА и партија Хариса Силајџића, који је исламски теолог. Мисли ли ико да он може да жели било шта друго осим онога што је по сопственом опредељењу сам студирао? Уосталом, о путу којим БиХ муслимани могу да иду, најбоље се изјаснила ИЗ.

Ова најумеренија заједница исламских теолога и верника на свету је у своме „Таквиму”, то значи календар, за 1992 годину објавила текст који је иначе написан и изговорен још 1939. године. Дакле 53 године се чекало да се он објави у Босни. То је текст иза кога је својим ауторитетом стало председништво удружења „Илмије” у БиХ тј. Удружења свих исламских свештеника који својим ауторитетом заснованом на дипломама исламских теолошких школа и функцијама у заједници гарантује исламску правоваљаност текста, којем се не може легитимно приговорити, јер се за то имало 53 протекле године. Текст је насловљен са „ЏИХАД У ИСЛАМУ”, а ви знате да је џихад предмет моје докторске дисертације. На страници 68. тога „Таквима” као део тога текста стоји: „Ислам тежи да уништи све државе и владе било где на лицу земље, које су супротстављене идеологији и програму ислама. Сврха ислама је да успостави државу на темељу своје идеологије и програма, без обзира која нација постаје носилац ислама или пак која нација је поткопана у процесу оснивања идеолошке државе. Ислам тражи Земљу – не само њен дио него цијелу планету”. Видите, дакле, да најумеренија ИЗ, за коју је Вашингтон веровао да му може бити узор, тражи уништење свих држава и влада на свету – дакле и владе САД, па шта је Бин Ладен друго покушао да учини 11. септембра него то?

Утисак да је Маварска Шпанија златно доба ислама прихвата се као генерална истина. Да ли се то златно доба ислама састоји у нечему оригиналном или се оно своди само на преписке и преводе радова којих су опљачкали освајањем Александрије.

Маварска Шпанија и јесте била златно доба ислама. Она је веома значајна за историју људске цивилизације, али је бесмислено истицати је као противтезу западном мраку. Јер ако под Западом подразумевамо читаву хришћанску васељену, онда у том периоду који Запад описује као мрак постоји јако велика светла површина, а то је Византија. Погрешно се истиче како су универзитети у средњем веку настали у Италији, а било их је у Византији пре тога итд. Добро сте приметили да је њена оригиналност била далеко мања него што се мисли, јер се заснивала на старој Грчкој, али то је већ постојало у Византији. Осим тога, веома је важно истаћи да та држава није могла бити пример верске толеранције, како се то често истиче. Тачно је да су у њој Јевреји били заштићенији не-

го касније када је после реконквисте успостављена шпанска власт, али та чињеница не значи да дискриминације није било. Она је само, што се Јевреја тиче, била мања у маварској него у хришћанској Шпанији. Јер се исто, као и свака друга исламска држава, и маварска заснивала на дискриминацији немуслимана и жена. Уосталом, пример како треба поступати са припадницима других вера, у овом случају са политеистима, дао је сам оснивач ислама, Мухамед. Он је ушао у Меку на челу своје победничке војске и штапом поломио 360 тамошњих идола који су били симболи арапске политеистичке вере. Рекао је „лаж је настала, истина је дошла”. Од тада је под претњом смртне казне свим немуслиманима забрањено да својом ногом ступе на тло Меке и Медине, и то важи и данас. Ни председник САД тамо не може ступити.

Међутим све то не сме да нас наведе да заборавимо да је ислам велика светска религија. Њен је утицај огroman. И зато ислам заслужује сво уважавање, и са њим се мора коегзистирати. Али да би се коегзистирало, потребно је познавати га, јер без познавања и на основу предрасуда нема коегзистенције, а та предрасуда се састоји у веровању да је могуће наметати западни политички модел исламском свету. Исто тако, мора се бити свесно да ислам не може да се одрекне своје мисије, а она се састоји у жељи да помуслиманите читав свет, исто као што Булгаков каже да православље жели да оправослави читаво хришћанство. А како то помуслимање света подразумева стварање јединствене исламске државе и укидање свих појединачних политичких система укључујући и амерички, то није могуће очекивати да муслиманска заједница у САД прихвати као трајну чињеницу постојање оваквих САД какве сада јесу. Уосталом поменути „Таквим” на стр. 75 вели како се мора понашати исламска заједница у некој земљи где је мањина, значи и у САД: ”Ниједна партија која вјерује у вриједност и исправност своје идеологије не може досљедно живјети по својем концепту под владавином система који се разликује од њеног система...Исто тако немогуће је за муслимана да успије у намјери спровођења исламског система живота под владавином неисламског система власти... Стога особа или група је потакнута унутарњим захтјевима њихове вјере да се боре да збаци супротстављене идеологије и да успоставе владавину која ће следити програм и политику њихове вјере.”

ХРОНИКА ЕПАРХИЈЕ

ВЕЧЕ ПОСВЕЂЕНО О. ЈУСТИНУ

Још једно вече, у уторак 18. маја, било је посвећено у славу свесрбског аве и путовође нашега народа, и сабрало је верна чедна наше Цркве на челу са четири њена архијереја .

И овај скуп био је мало уздарје за његове неизборојане молитве и необјављене беседе, које изречене некада у скромној цркви Ђелијског манастира, сада одјекују много јаче него онда.

Пуна дворана Дома синдиката у тишини је пратила двочасовно излагање митрополита Амфилохија, епископа Артемија, епископа Иринеја и епископа Атанасија о животу и делу аве Јустина. У својим обраћањима ова четири архијереја подсетила су се својих искустава стечених у животу са њиховим старцем и духовним родитељем о.Јустином. Родивши се и представивши се на Благовести, он је за читав православни свет заиста био блавест, оживљујући у себи кроз, свој живот, Христову блавест о вечном животу, и на тај начин, он је себе самог учинио најуверљивијом проповеђу истог. Овај скуп био је организован од стране сеестринства Ђелијске обитељи и организације „Двери србске”.

Резиме овог сабрања била је нада да ће се овај духовни горостас убрзо наћи у диптиху православних светитеља, што ће бити и званична потврда дубоког поштовања које му православни народи широм света показују као истинском светитељу и пастиру.

НЕДЕЉА ПО СПАСОВДАНУ – АЛЕКСАНДРОВАЦ

Први храм који је српски народ подигао у слободној Србији у време Првог српског устанка јесте храм Вазнесења Господњег у селу Кожетин крај Александровца. Ове године на Спасовдан навршило се тачно двеста година од изградње овога храма. Свечана прослава овог јубилеја одржана је у недељу по празнику Вазнесења Господњег.

На позив Епископа жичког господина Хризостома учешће у прослави овог јубилеја узео је и Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије. Под отвореним небом у црквеној порти свету архијерејску Литургију служила су двојица поменутих архијереја уз саслуживање свештенства Жичке епархије. За ову прилику поред тога што је храм реновиран, саграђен је и нови парохиски дом који су након свете Литургије осветили епископи Хризостом и Артемије.

ПРОМОЦИЈА КЊИГЕ „СТРАХ ОД СУТРА”, АЦЕ РАКОЧЕВИЋА

У конаку манастира Грачаница, 29. маја 2004. године одржана је промоција књиге „Страх од сутра” аутора Аце Ракочевића из Приштине. О књизи су говорили Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије, директор Народне и универзитетске библиотеке „Иво Андрић” из Приштине, магистар Јордан Ристић и аутор.

Отварајући промоцију ове књиге, владика Артемије је рекао присутнима да су ово ретки моменти у овим нашим приликама и неприликама када имамо један радостан повод за окупљање, а то је промоција најновије књиге Аце Ракочевића „Страх од сутра”.

Треба констатовати да сваки човек, сваки појединац, сваки историчар ствара историју или пише историју. Много је, међутим, више оних који учествују у стварању историје. То је у ствари сваки човек, сваки појединац, сви људи, али свако на свој начин, нагласио је владика Артемије. Много је мање оних који пишу ту историју, који су познати историчари, а још мањи је број оних који и стварају и пишу историју. У том малобројном кругу људи, изабраника Божијих, нема сумње, стоји и Аца Ракочевић, аутор ове књиге, казао је владика.

Аца Ракочевић не само да је активно учествовао у стварању историје нашег народа на Косову и Метохији задње деценије него је те историјске догађаје у којима је учествовао и записивао у својим, по много чему, аутобиографским књигама, а у томе се посебно истичу његове књиге „По свету с Косовом о врату” и ова најновија, која се промовише, рекао је владика у својој беседи.

Наши славни и свети преци су стварали историју и бесмртна дела, многобројне задужбине које су, поред тога што су духовни центар и огњиште вере православне, постале и остале сведоци векова. То је Грачаница, то је Пећка Патријаршија, то су Високи Дечани, Богородица Љевишка и многе друге мање светиње, које су или још у целости сачуване или су порушене, но иако порушене, оне су сведоци векова, истакао је владика у свом даљем излагању.

Аца Ракочевић оставља иза себе писане споменике, његове књиге, које су својеврсни сведоци времена, времена у којем живимо, у којем су те књиге и настале, инспирисане управо тим догађајима за које сви знамо какви су били последњих година, нагласио је владика.

У овој књизи Аца Ракочевић је описао распеће Косова и Метохије, нашег народа и наших светиња у задњих 6-7 година, и на уметнички начин осликао сваки догађај, сваки злочин, сваки патњу и бол.

Основна карактеристика тих слика јесте истинитост коју сведочи очевидац. А истина је препуна порушених кућа, сабласне атмосфере спаљених и напуштених домова, манастира и цркава, вести о убијеним и несталим, киднапованим, о спаљивању библиотека, књига и свега оног што је човек веко-

вима стварао. Зато је ова књига изврсни сведок времена у којем живимо и у којем се још увек налазимо, истакао је на крају беседе владика Артемије.

Након владике, окупљеним љубитељима писане речи, обратио се магистар Јордан Ристић, истакавши да се Ацо Ракочевић у последњим годинама свога стваралаштва обратио животним темама опстанка човека на просторима Косова и Метохије. Ова књига је настала након најтежих догађаја за Србе у јужној српској покрајини и погрома над српским живљем после бомбардовања, а нарочито од доласка међународних снага. Она обрађује период бомбардовања Приштине, Косова и Метохије, Југославије, а потом и догађаје у којима је Ацо Ракочевић био очевидац у времену када је остао у Приштини, иако се у Приштини није могло опстати, закључио је Јордан Ристић.

На крају се присутнима обратио и сам аутор књиге, рекавши да је књигу морао да напише, иако тешко, због онога што нам се свима десило на простору Косова и Метохије, и због неких људи који су неправедно оптужени, чак и за издајство, чега је и он сам био сведок.

„Морао сам да напишем и због владике Артемија, који у неким тренуцима није био добродошао на ове просторе, јер је неко од њега стрепоо, неко се од њега плашио да он не окупи народ око себе и да на Косову и Метохији не остане више србског живља него што су 'неки други' били испланирали”, рекао је Аца Ракочевић.

Издавачи ове књиге су Народна и универзитетска библиотека „Иво Андрић” из Приштине и Епархија рашко-призренска и косовско-метохијска.

ДУХОВИ

Овај велики празник, када се овоме свету дарова страшна и велика тајна благодати Свесветога Духа преко светих Апостола сабраних у Јерусалиму, у педесети дан по Васкрсењу Христа Спаситеља, назива се још празник Св. Тројице, као символ објаве и пројаве Св. Духа, једног од три Ипостаси Тројичног Божанства.

Из овог разлога овај празник смо прослављали три дана. Први дан овога празника благодат Светога Духа сабра нас под сводове Светотројичног храма сопоћанске лавре, задужбине Светог благоверног краља Уроша I, у монаштву светог Симеона.

На празничној Литургији началствовао је Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије, уз саслуживање два архимандрита, осам протосинђела, седам јеромонаха и три јерођакона. Присуство великог броја свештенослужитеља, као и мноштва верног народа, учинило је да служба буде заиста торжествена и долична овом великом празнику. Након Литургије извршена је литија трократним опходом око храма, уз резање славског колача.

Други дан овог празника посебно је отпразнован у манастиру Кончулу зато што је сестринство овога манастира дошло из манастира Муштутиште у којем се некада овај дан празновао као храмовна слава. Свету архијерејску Литургију такође је служио епископ Артемије, одржавши на крају слово у коме је дирљивим речима подсетио на порушени велелепни манастир Св. Тројице у Муштутишту и истакао да ово празновање подсећа на тугу и молитвено сећање једне мајке за својим изгубљеним сином.

Трећи дан овог празника традиционално се прославља у Зубином Потоку као храмовна слава парохијске цркве. Ово мало место на северном делу Косова, које је духовно скрхано богоборним комунизмом протеклих деценија, сада личи на пупољак који жури да процвета и замирише побожношћу. Иако у скромним условима, народ и свештенство су успели да организују празнични ручак у просторијама оближње фабрике, где су у свом обраћању изразили захвалност своје епископу због његовог старања и пастирствовања над њима, а такође и спремност и наду да ће овај празник следећих година бити још боље организован и да ће његовој прослави присуствовати још више верног народа.

ОСВЕЋЕЊЕ ХРАМА СВ. ЦАРА КОНСТАНТИНА И ЦАРИЦЕ ЈЕЛЕНЕ У СЕЛУ КОРЕТИШТЕ

Плодно, питомо село Косовског Поморавља, Коретиште, насељено искључиво србским живљем, ове године на празник св. цара Константина и царице Јелене, чином освећења храма добило је на употребу новоизграђену цркву посвећену поменутиим светитељима. Тачно пре петнаест година отпочела је изградња овог предивног и, по величини, саборног храма, чије је темеље осветио наш Патријарх Павле, тадашњи Епископ рашко-призренски.

Разне околности утицале су да се овај храм градио пуних петнаест година, али насушна потреба, жеља и истрајност мештана надвладала је све препреке и храм је у потпуности завршен.

Чин освећења извршио је Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије уз саслуживање монаштва и свештенства своје епархије. Свака кућа овог села допринела је на свој начин да овај храм засија у пуном сјају, али ипак било је и оних који су се својим трудом и залагањем издвојили од других. То су тројица домаћина овог села, Бранислав Јовић, Младен Ковачевић и Миодрaг Младеновић. Њима је, на пред-

лог пароха гњиланског, јереја Светислава Трајковића, епископ Артемије уручио епархијске захвалнице.

Изградња и освећење овог храма, украса Косовског Поморавља, сигуран је знак опредељења србског народа да остане на својим вековним огњиштима, поред својих старих и нових светиња у којима ће се до краја века и света крштавати, венчавати, исповедати, причешћивати и из којих ће своје најрођеније у Невеску Србију испраћати.

САХРАНА МЛАДИЋА ДИМИТРИЈА ПОПОВИЋА

Тек што се утишала стихија мартовског погрома и почеле се видати ране, страдални народ србски на Косову и Метохији задесио је нови грозни удар. Петог јуна у раним јутарњим часовима у центру Грачанице убијен је седамнаестогодишњи Димитрије Поповић. На њега су, док је стајао са своја два друга испред једног угоститељског локала, из аутомобила марке „Ауди” пуцали албански терористи. Погођен из аутоматског оружја у главу, Димитрије је на лицу места подлегао ранама.

Сутрадан, 6. јуна, на грачаничком гробљу сахрањен је младић Димитије. Најпре је одржан мали помен пред породичном кућом Поповића, у којој је Димитрије живео са својим родитељима после прогонства из Приштине, да би затим било одслужено опело на платоу испред цркве манастира Грачаница. Опело је служио Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије, уз саслужење више свештеномонаха и свештеника епархије и уз присуство великог мноштва народа. Након одслуженог опела над одром пострадалог Димитрија, тужном скупу се обратио владика Артемије речима утехе и охрабрења, између осталог рекавши:

„Останимо, браћо и сестре храбри, чврсти, уједињени у једној мисли. Косово је наше и остаће наше. Ми морамо остати на Косову, јер само док смо ми овде, Косово ће бити србско и ове светиње ће постојати. Ако ми одемо одавде, онда је све изгубљено. На то немамо право ни пред Богом, ни пред Свецима, ни пред нашим славним прецима, ни пред овом најновијом жртвом овде на Косову. Он остаје да чува косовску земљу, ми мо-

Ојело над одром њосїрадалог Димїїрија

рамо остати са њим. Нека Господ дарује снаге свима нама, да стегнемо срце, да преболимо бол, а да не заборављамо наше драге покојнике, да се молимо Богу за њих, за себе, за нашу драгу омладину, да останемо на путу Божијем, и само тако бићемо достојни тога узвишеног имена Хришћанског и имена светог Саве и наших славних и светих предака. Нека би Господ учинио да ово буде последња жртва, коју су злочинци убрали на Косову и Метохији. Амин!”

Бол са породицом Поповић на опелу поделили су председник Скупштине Србије и Црне Горе, Зоран Шапи, министар вера Републике Србије Милан Радуловић, Војислав Михајловић, чланови коалиције „Повратак”, као и преко 2000 људи.

ЛИПЉАН

Новоизабрани Епископ липљански Теодосије, викар Епархије рашко-призренске, служио је у суботу 26. јуна архијерејску Литургију у храму светих мученика Флора и Лавра у Липљану. У овом граду, у коме је до XIV века било седиште древне Епархије липљанске, данас србски народ води грчевиту борбу за опстанак. Света служба, коју је служио владика Теодосије

уз саслуживање старешине овог храма пароха липљанског протојереја Ранђела Денића и неколико свештенослужитеља, и на којој се причестио велики број деце, била је велико укрепљење и охрабрење за напаћени народ наш у одлуци да не напушта своја вековна огњишта. Своје поздравно слово у беседи након одслужене свете Литургије владика Теодосије изрекао је испред храма, јер је црква била мала да прими неколико стотина верника, који су тога дана дошли да поздраве новоизабраног архијереја и да се заједно с њим помолу Богу. Благодарећи Богу на данашњем дану, владика Теодосије је између осталог рекао: „Данас сам овде да се заједно помолимо Богу за спасење наших душа, за наш опстанак овде, у овом граду и овој светињи, као и за опстанак наш у нашим домовима. Сви нас могу оставити, само да нас Господ не остави, јер оно што људима није могуће, Богу је могуће”.

„Ви сте они који сведоче својим животом, примером и делима да је вера Христова вера светих. Ми смо они који, побожно живећи у овом животу, никоме не желимо зло, али поштујемо

Господа и његово свето Јеванђеље, и својим животом дајемо пример другима. Хришћани су град који на гори стоји, и они хришћани који побожно живе, свима светле, као што светиљка упаљена свима у кући светли. Тако и ваша светиљка овде, упаљена у овом граду, у овој светињи, светли свим Србима и опомиње их да и они треба да буду спремни, ако треба и до крви и до смрти да служе своме Господу. Ако будемо тако живели, у Бога се надали и веровали, Господ ће нас сачувати, као што је то учинио много пута у нашој историји.”

Потом је владика даровао липљанској цркви икону св. Јована Крститеља, коју је предао оцу

Ранђелу, једном од, према владикиним речима „најсветлијих примера 17. марта, како се крвљу и до смрти брани светиња Божја”, док су сви присутни добили на благослов по иконицу Мајке Божије Дечанске, а свако дете и новчани прилог из фонда манастира Високи Дечани.

ВИДОВДАН

И поред многогодишње удаљености нашег народа од своје Мајке Цркве у протеклих пет деценија наше историје, ипак црквени празници представљају најсмисленији циљ окупљања нашег народа и дан-данас, чак и овде на овој живој рани наше земље.

Иако жива рана, Косово и даље у својим равницама као у недрима чува кости свих оних мученика који до крви носили крст часни и до последњег даха бранише слободу златну.

И ове године „мало стадо” србског ојађеног, раскућеног, поруганог, али Божијег народа, сабрало се покрај цркве Грачанице

да прослави велики за нас празник Видовдан. Ово је за Србе празник којим се Црква најинтимније везала за нашу историју, а тим везивањем је њу и освештала, прочистила и оно најузвишеније изабрала, чувајући то као науку свим покољењима србским и хришћанским до данас. Видовдан је за нас Србе Велики петак нашег народа, дан када је он био распет овде на земљи и то баш на овој косовској, али и васкрснут горе на Небу, где и дан-данас ликују исти ови србски мученици и још многи новоприселици.

На овај велики дан србски народ је заиста стекао духовни вид којим је свој поглед заувек уперео ка небесима. И ових да-

на прослављајући овде у Грачаници Видовданску Голготу молитвословљем, песмом, традицијом, србски народ се подсећа своје главне мете ка којој треба уперити поглед и стремити. Међу црквеним пастирима који будним и очинским оком чувају Богом поверену паству у овим тешким околностима, а који су присуствовали и овом Видовдану, укрепљујући народ молитвом и поукама, били су Патријарх Павле, овдашњи Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски господин Артемије, Епископ липљански Теодосије, и умировљени Епископ захумско-херцеговачки Атанасије.

Уочи празника, у препуном храму грачаничке обитељи одслужено је бденије св. кнезу Лазару и свим србским мученицима и новомученицима. Испред храма је одржан традиционални културно-уметнички програм, са великим бројем учесника. Ове године је, нажалост, присуствовало знатно мање посетилаца свим дешавањима у току празника, што је разумљиво, особито ако се има у виду шта се на Косову и Метохији збивало од марта до данас.

Сутрадан по одслуженој архијерејској Литургији, на којој су служили сви горе поменути архијереји, и након празничне трпезе, као што је то обичај сваке године, одслужен је парастос на Газиместану свим пострадалим Србима од Косова до данас. И поред веома великог ризика, знатан број верног народа стекао се на Газиместану. Ова упорна верност традицији, побожности и историјском наслеђу Срба под оваквим околностима и овога пута наишла је на чуђење присутних странаца у лицу војника КФОР-а, полиције и новинара, будући да је и наше постојање на овим просторима после свих дешавања својеврсно чудо. Нама, пак, остаје само да се чудимо њиховом чуђењу.

ХИРОТОНИЈА НА ЦЕТИЊУ

Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Артемије и викарни Епископ липљански Теодосије, са више отачествених архијереја СПЦ предвођених Његовом Светошћу Патријархом србским г. Павлом, учествовали су у чину наречења за Епископа диоклијског игумана манастира Острог о. Јована Пурића 3. јула у Цетињском манастиру, а су-

СВЕТИ КНЕЗ ЛАЗАР

традан у недељу и чину хиротоније у велелепном храму Христовог Васкрсења у Подгорици. Владика Јован је један од четворице новоизабраних епископа на овогодишњем редовном мајском Архијерејском сабору СПЦ.

ОСВЕЋЕЊЕ ИСПОСНИЦЕ

Манастир Црна Река са својом двадесетпетогодишњом општежитељном традицијом, од прошле године је благословом епископа Артемија, оживела још један вид монашког подвижавања, скитски. Од ове године црноречки манастир изградњом испоснице на мојстирским висовима, у пределу Мокре горе, обнавља и испоснички начин монашког живљења, најстрожег и најузвишенијег у монаштву. Сабрат црноречке обитељи монах Антоније Давидовић прошле године на празник Преображења Господњег, када је освећен црноречки скит посвећен преподобном Силуану Атонском, добија благослов и отпочиње са изградњом испоснице посвећене старозаветним процима Еноху и Илији. Дананоћним неуморним радом и уз по-

моћ своје црноречке братије отац Антоније успева да за непуних годину дана сагради испосницу, и поред тога што је место на коме се испосница градила тешко приступачно и сурово.

У суботу 11. јула, дан уочи празника првоврховних Апостола Петра и Павла, после одслужене архијерејске Литургије крај моштију преподобног Петра Коришког у Архангелској цркви црноречког манастира, епископ Артемије је, уз пратњу својих монаха, отишао на место новоизграђене испоснице и извршио њено освећење.

Овај догађај обрадовао је све монахољубиве и монахујуће душе, као драгоцени дар Божији придодат данашњем монаштву и Цркви Божијој.

СВЕТИ ВРАЧИ

Четрнаести јул представља датум окупљања верника у свештеној лаври манастиру Сопоћани по вековној традицији, одржаваној и онда када је манастир био у рушевинама.

Ове године сабор у Сопоћанима бележи посету Епископа зворничко-тузланског г. Василија који је служио св. Литургију уз саслуживање овдашњег архијереја, Епископа рашко-призренског и косовско-метохијског господина Артемија, као и великог броја свештеника и свештеномонаха. Након одслужене свете

Литургије и резања славског колача, присутнима се прво обратио епископ Артемије. Представивши и поздравивши свог брата, епископа Василија, замолио га је да народу каже реч поуке. У својој срдачној и надахнутој беседи, епископ Василије је пре свега изразио радост и задовољство што је био позван и присутан овом црквено-народном збору, а изразио је и своје одушевљење због утисака које је стекао приликом обиласка манастира наше епархије непосредно пред свој долазак у Сопоћане.

Као резиме свог обраћања окупљеном народу упутио је апел да чува своја огњишта и да их не продаје ни за какве паре, јер тако чува и читаву нашу земљу.

Након завршетка службе, сви присутни су били у прилици да погледају богат културно-уметнички програм, након којег је уследила заједничка трпеза на коју су били позвани сви гости.

Ове године је због лошег времена број посетиоца сабора био знатно мањи него прошлих година, но надамо се да Бог неће дозволити да опусте ови крајеви Старог Раса, освештани намањићком историјом, и очекујемо да у следећим оваквим приликама не недостаје верног народа.

Пре три године, служењем свете архијерејске Литургије на рушевинама манастира Зочиште, отпочела је акција „Обнови мо светиње молитвом”. Циљ ове акције је да се наше порушене светиње на Косову и Метохији не препусте заборава, већ да се служењем свете Литургије на згариштима ових светиња опомињемо наше обавезе да их морамо обновити. Манастир Зочиште до данас није обновљен, али и ове године, као и претходне две, на празник св. Козме и Дамјана 14. јула одслужена је света архијерејска Литургија и отпразнован је овај празник посвећен двојци Божијих угодника.

По благослову епископа Артемија Литургију је одслужио викарни Епископ липљански Теодосије уз саслужење свештеника и свештеномонаха наше епархије и уз присуство око двеста верника.

У свој беседи епископ Теодосије је истакао да је ова светиња сабирала у себи не само Србе већ и Албанце, који су у великим бројевима притицали, тражећи исцељење од болести и недуга. Судећи по белим свећама које се налазе на рушевинама манастира, Албанци и даље посећују овај манастир.

Као закључак, владика је изразио наду у што скорију обнову овог мученичког манастира, као и то да ће убудуће ово место бити извор утехе и исцељења људима свих националности.

Читав догађај обезбеђивале су јаке снаге КФОР-а, УНМИК полиције и Косовске полицијске службе.

СВ.АРХАНГЕЛИ

Ове године манастирска слава Св.Архангела код Призрена прослављена је на згаришту ове обитељи.

У присуству око двеста верника свету архијерејску Литургију одслужио је Његово Преосвештенство викарни епископ Теодосије, уз саслуживање свештенства Рашко-призренске епархије.

У његовој беседи подвлачимо речи благодарности упућене Богу, „што нам је дао у залог да градимо и обнављама, а не да рушимо туђе”.

Иако је манастир рушен и у историји Срба под Турцима, и у скорашњим немилим догађајима марта ове године, захваљујући његовој дубокој духовној укорењености у народној души он никада није заборављен, што потврђује и поновно обнављање и изградња истог.

Владика Теодосије је такође упутио апел свим честитим грађанима Косова и Метохије да се супроставе уништавању хришћанских светиња.

После службе и заједничке трпезе, верници су се вратили својим кућама праћени снагама КФОР-а и УНМИК полиције, а у манастиру је остало братство које, служећи Богу, наставља своју истрајну борбу за светињу у којој живи.

НЕВЕСИЊЕ

Предстојећи догађаји и заказане обавезе нису дозволиле Његовом Преосвештенству епископу рашко-призренском и косовско-метохијском г. Артемију ни тренутак одмора по повратку са десетодневне радне посете Сједињеним Америчким Држава-

ма, где је боравио од 15. до 25. јула. Већ наредног дана по доласку из Америке, 27. јула, владика Артемије је, у пратњи прото-синђела Симеона и јерођакона Варнаве, допутовао у Херцеговину, у град Невесиње, на позив Бошка Радића, свог дугогодишњег познаника и пријатеља још из времена док је био старешина манастира Црна Река. Брат Бошко је још као младић напустио своју кршевиту Херцеговину у потрази за послом и обрео се у далеком Бечу, где већ неколико деценија живи и ради са својом супругом Ђурђинком и синовима Данилом и Богданом.

Уистину верно чедо Мајке Цркве, брат Бошко је познат као велики родољуб и велики добротвор, како наших православних светиња тако и свог народа у Херцеговини, нарочито у време ратних дешавања која су задесила пре десетак година Босну и Херцеговину.

Ове године, заједно са својим братом Богданом, Бошко је завршио изградњу своје породичне куће у свом родном селу Придворици, надамак Невесиња, а одавно ношена у срцу жеља да њено освећење изврши епископ Артемије, сада му се и остварила. У уторак 28. јула, у преподневним часовима, чин освећења његовог дома обавили су заједно епископ Артемије и новоизабрани епископ Теодосије, који је такође прешао велики пут од Метохије до Херцеговине за ову прилику, уз саслуживање невестињских свештеника.

Свечаном ручку поводом овог, за породицу Радић великог дана, поред поменутих високих гостију, родбине и комшија, присуствовао је и надлежни Архијереј захумско-херцеговачки Григорије. У својству домаћина поздравио је своју браћу архијереје и све присутне госте указавши им на чудотворство владике Артемија и рекавши да „колико јуче читали смо да је посетио Белу кућу у Вашингтону, а ево данас налази се у новоизграђеној белој кући брата Бошка Радића у Невесињу”.

ПАРАСТОС У ЛЕЛИЋУ

И поред великих пастирских обавеза и непрекидне борбе за опстанак нашега народа на просторима Косова и Метохије, владика Артемије не заборавља на своје родно место, мало али

надалеко познато и чувено село Лелић, у коме и данас живе владичина браћа Танасије и Спасоје Радосављевић и остали сродници по телу.

Сваки његов долазак његовој родној кући, а то не бива тако често, радост је како за владуку, тако и за сву његову родбину.

Двадесет деветог јула ове године навршило се тачно 30 година од упокојења владичине мајке Косане. Тим поводом на лелићком гробљу недалеко од храма Св. Николе, где почивају мошти св. владике Николаја Велимировића, владика Артемије је, уз саслуживање архимандрита Авакума, старешине манастира Лелић, протојереја Драгана Алексића, бившег пароха лелићког, свештеника Жарка из Брисела, иначе родом из Ваљева, и јерођакон Варнаве, служио парастос својим родитељима, Веселину и Косани, као и осталим члановима родбине који почивају на том гробљу. Помоливши се Богу за покој душе својих ближњих, фамилија Радосављевић је провела затим неколико сати у дружењу и разговору са својим вољеним и врло поштованим епископом Артемијем.

ГОРАЖДЕВАЦ

Као што се свака мајка брине за своје чеда, тако и света Црква на овим просторима истрајава у свом мајчинском душебрижју, превијајући тешке ране пострадалог србског народа на овим просторима молитвом и речју утехе својих пастира, као јединим доступним лековима.

Овом приликом оваква делатност Цркве дотакла се села Гораждевца, где је викарни Епископ липљански г. Теодосије одслужио свету архијерејску Литургију и парастос двојници српских дечака, Панти Дакићу и Ивану Јововићу, убијеним пре годину дана на реци Бистрици. Литургију је служио уз саслуживање локалног пароха и свештенмонаха дечанске обитељи.

Ова трагедија остала је дубоко и болно утиснута у сећање мештана Гораждевца и шире, али то нажалост није случај и са припадницима УНМИК полиције и Косовске полицијске службе, који се овим случајем више не баве, па се разоткривање почињоца и не очекује.

Тешка безбедоносна ситуација на Косову и Метохији својим трајањем учинила је да и овог лета Бистрица покрај Гораждевца тече само за албанску децу. Србска деца, због своје националности, на њу и даље немају право.

ОСОЈАНЕ

Поводом трогодишњице повратка Срба у село Осојане код Бураковца, на празник браће Макавеја Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Артемије и викарни Епископ липљански Теодосије одслужили су свету архијерејску Литургију уз саслуживање свештенства наше епархије, а након Литургије пререзан је славски колач.

Ово село је 1999. године, као и многа друга на Косову и Метохији, доживело уништење и истребљење његових мештана. Ова несрећа догодила се након доласка снага КФОР-а на ове просторе. Две године након протеривања 8. августа 2001. године прве породице повратника вратиле су се својим кућама, а убрзо затим вратио се још знатан број породица, тако да село данас броји 70 домаћинстава. Поред обновљених кућа, обновљена је и црква св. Архангела Гаврила, захваљујући донацији Грчке Православне Цркве.

По повратку из Осојана, епископ Артемије обишао је Велику Хочу, посетивши том приликом изложбу слика постављену у дечанској виници, у организацији „АРТ форума”. Сlike ове изложбе дела су неколико ликовних уметника, учесника Међународне сликарске колоније, који су извесно време стварали уметничка дела у овом селу. Међу сликарима ове колоније били су и уметници из Израела, Бугарске и Данске.

Изложбу је посетио и италијански генерал Д. Ерико, захваливши се том приликом на ордену који је СПЦ додели-

ла италијанској војној бригади „ОРОЛГОРЕ” због успешног труда на заштити православних светиња на Косову и Метохији.

ОБНОВЉЕН МАНАСТИР БАЊСКА

На 15 километара испред Звечана, поред магистралног пута Рашка – Косовска Митровица, у подножју огромних голетних брда налази се малено село Бањска, а поврх њега и истоимени-ти манастир. Ову светињу саградио је на темељима старог храма наш св. благоверни краљ Милутин између 1312-1316.године. Манастир је посветио св. Архиђакону Стефану, заштитнику светородне династије Немањића, и одредио га за место свог почивалишта до другог доласка Господа и Спаса нашега Исуса Христа и до Страшнога суда. Нажалост, с почетком петвеков-

ног ропства нашега народа под Турцима отпочиње и петвековно уништавање и скрнављење ове светиње, бисера средњовековне културе.

После Косовске битке монаси односе мошти светога Краља у Трпчу и касније у Бугарску, а манастир одмах потом бива запаљен. У XVI веку Турци га претварају у џамију, да би 1689.год. у време Аустријско-турског рата био потпуно разорен. У кратком слободарском периоду након петвековног турског јарма а пред II светски рат, на манастирску цркву поставља се привремени кров и на тај начин спречава се њено даље пропадање.

Данас, када наше светиње широм Косова и Метохије доживљавају судбину манастира Бањске, Господ по свом, за нас људе грешне, непојмљивом промислу васкрсава ову светињу.

Пре годину дана, на иницијативу професора Бранислава Крстића, благословом епископа Артемија и финасијском подршком државе, преко Координационог центра за Косово и Метохију отпочела је изградња монашког конака, а тиме и обнова манастира Бањска. Изградња конака трајала је годину дана, и почетком месеца јула ове године, после 520 година, у њега се уселило четворочлано монашко братство предвођено игуманом ове свете обитељи, протосинђелом Симеоном Виловским. Након нешто више од месец дана, 15. августа, на празник преноса моштију св. архиђакона Стефана, свечано је отворена још једна међу царским лаврама, манастир Бањска. Поводом овог великог дана за цео наш србски народ, а посебно за онај који живи на Косову и Метохији, свету архијерејску Литургију служио је Његова Светост Патријарх српски г. Павле уз саслуживање отачествених архијереја, Митрополита дабробосанског Николаја, велешког Јована, Епископа будимског Лукијана, славонског Лукијана, Епископа будимљанско-никшићког Јоаникија, рашко-призренског Артемија и викарног Епископа Теодосија липљанског, игумана светогорског манастира Ксиропотама архимандрита Јосифа, и четредесетак свештенослужитеља из свих крајева наше отаџбине. Овој свечаности присуствовали су и Милан Радуловић, министар вера у Влади Србије, амбасадор СЦГ у Чешкој Његова екселенција г. Александар Илић, Драгољуб Кавран, члан Крунског савета, представници Министарства културе Србије, Координационог центра СЦГ и Србије за Косово и Метохију и политички

челници Срба из јужне српске покрајине, као и више од 3.000 верника, који су од раног јутра пристизали не само са Косова и Метохије већ и из свих крајева Србије, Црне Горе и иностранства.

Након одслужене свете архијерејске Литургије и кратког предаха одржана је свечана академија у манастирској порти, уз богат културно-уметнички програм. На академији, која је отпочела надхнутом беседом књижевника Слободана Ракетића, учешће су узели народни појци Светлана Стевић и Љуба Манасијевић, хор монаха манастира Високи Дечани, драмски уметници Весна Павловић и Момир Брадић, изворна група „Бело платно”, песник Милан Михајловић и други.

Програм свечаног отварања манастира Бањске завршен је трпезом љубави под шатором постављеним за ову прилику у манастирској порти. За време свечаног ручка присутне су поздравили министар вера, амбасадор Александар Илић и господин Карван у име породице Крађорђевић, изразивши радост због овог великог догађаја за цео наш род српски, а братству манастира пожелели многаја љета у миру и напредку.

У току читавог дана велики број људи је као река протицао кроз васкрслу Бањску обитељ, радујући се поводом њене обнове.

Обновом ове светиње страдални народ наш на Косову и Метохији добио је још један духовни стожер, који ће му засигурно помоћи у борби за опстанак на његовим вековним огњиштима.

ТЕКЕРИШ

Ове године у Текеришу је обележена деведесетогодишњица славне Церске битке, која се догодила бурне 1914. године. Пред сам

почетак програма прославе Његова Светост Патријарх србски г. Павле одслужио је парастос пострадалима у овој бици, уз присуство Њихових Преосвештенства епископа шабачко-ваљевског Лаврентија и Епископа рашко-призренског и косовско-метохијског Артемија.

Током парастоса присутнима су се обратили политички и војни представници наше земље, а у даљем програму одиграна је и, за ову прилику припремљена, представа „Одбрана части и слободе”.

Битка на Текеришу запамћена је у светској историји као прва победа савезника над непријатељем у I светском рату, а у нашој историји она представља још један одраз одлучности и храбрости нашег народа у војевању за правду Божију и одбрану своје земље.

ВЕЛИКА ГОСПОЈИНА

Велики црквени празник Успење Пресвете Богородице прославља се веома торжествено по читавој православној васељени. Овоме празнику посвећен је и манастир Грачаница, који га прославља као храмовну славу.

Дешаљ са рукојоложења јеромонаха Андреја

*Владика Артемије и ђакон
Слободан Трајковић*

Уочи празника одслужено је свечано бденије на коме је чинодејствовао Епископ рашко-призренски и косовско-метохијски Артемије уз саслуживање свештенства наше епархије.

Сутрадан је одслужена света архијерејска Литургија, на којој је начествовао такође епископ Артемије уз саслуживање викарног Епископа липљанског Теодосија и свештенослужитеља епархије. На Литургији је у чин јеромонаха рукоположен дечански архиђакон Андреј, а у чин ђакона свршени богослов Слободан Трајковић из села Бостана код Новог Брда, чиме је наша епархија добила два нова служитеља олтара Божијег.

Након свете Литургије уследила је литија око грачаничке цркве, на којој су читана литијска Јеванђеља, затим је извршено освећење воде, а након тога пререзан је и славски колач, чиме је завршен молитвени део прославе овог празника.

У великој реновираној монашкој трпезарији сестринство манастира Грачаница припремило је свечану трпезу љубави за све присутне госте. У току читавог дана манастир је до касно у ноћ био отворен за многе посетиоце и госте.

ПЕСНИЧКО ВЕЧЕ У МАНАСТИРУ БАЊСКА

У Звечану је пре осам година установљена ликовна колонија „Соколица”, која се сваке године одржава последњих дана августа месеца. Током ових година ликовна колонија се разрасла, пружајући сваке године гостопримство све већем броју уметника из земље и иностранства, и обухватајући под своје окриље разноврсне садржаје. Постала је културни и духовни догађај за мештане Звечана па и за читав простор северног Косова.

Упркос страдању и полому српског народа на Косову и Метохији током последњих неколико година, ликовна колонија се

одржала, не само да није смањивала своје садржаје него их је, напротив, ширила и обогаћивала. Томе је свакако допринело несебично залагање организатора и творца ове колоније.

С обзиром на то да је почетком јула ове године, након 520 година, оживео и манастир Бањска крај Звечана, најславнија задужбина светог краља Милутина из 14. века, већ на самом почетку обнове остварена је присна и плодна сарадња манастира и културних посленика из Звечана и околине. То се испољило како у организацији освећења и свечаног проглашења обнове манастира Бањске, 15.августа, тако и у сарадњи на организацији манифестације „Соколица 2004.”

Традиционално песничко вече, које се сваке године одржава у оквиру ликовне колоније „Соколица”, које окупља наше реномиране песнике из свих крајева, а на којем се додељује и престижна награда „Песничко успење”, одржано је ове године у порти манастира Бањска. Предивној манифестацији, одржаној на празник Успења Пресвете Богородице, увече је присуствовао Његово Преосвештенство епископ рашко-призренски г. Артемије, који је својим надахнутим говором отворио песничко вече.

Након што су, у инспиративном манастирском амбијенту, своје стихове казивали многи познати песници, додељена је и овогодишња награда „Песничког успења”, чувеном песнику, публицисти и књижевнику Рајку Петрову Ногу.

Тиме је и манастир Бањска показао и доказао да ће његова примарна мисија и активност бити усмерена на рад на духовном и културном плану, сматрајући да је то основна обавеза и позив савременог монаштва, као што је била и кроз читаву историју Цркве.

Технички уредник:
Војислав Јовичић

Фотографије:
Николај Маљм

Тираж: 1000 примерака

Фотографија на корицама:
Епископ липљански Теодосије

Часопис излази четири пута годишње.
Дозвољено је прештампавање чланака
уз обавезно цитирање

Графичко обликовање
и припрема за штампу:
АТОС

Штампа:
Флеш, Земун

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)

Свети Кнез Лазар/ главни и одговорни уред-
ник: Војислав Јовичић. - Год. 12, бр. 3 (2004) -. -
Призрен: Епархија рашко-призренска и косовско-
метохијска, 2004 - (Земун:Флеш). - 25 cm

Четири пута годишње
ISSN 0354-3927
COBISS.SR-ID 22568972